

Työryhmämuistio MMM 2003: 21

Tarttuvien eläintautien vastustaminen Suomessa

Helsinki 2003

Maa- ja metsätalousministeriölle

Maa- ja metsätalousministeriö asetti eläintautien vastustamista pohtivan työryhmän 7.12.2000. Ryhmän tehtävänä oli suunnitella tarttuvien eläintautien vastustamistoimenpiteitä erityisesti muiden kuin lakisääteisesti vastustettavien eläintautien osalta. Työryhmän tuli selvittää, miten tällöin olisi tarkoituksenmukaisinta järjestää näihin eläintauteihin liittyvä neuvonta ja tiedottaminen. Lisäksi tuli selvittää eläintaudeista aiheutuvien kustannusten jakamista ja mahdollisuuksia perustaa maahan uusia rahoitusmahdollisuuksia vähentämään taudeista aiheutuvia tappioita erityisesti epidemiatilanteissa. Työryhmän tuli saada työnsä päätökseen 31.12.2001 mennessä. Työryhmän puheenjohtajan virkavapauden takia työryhmälle myönnettiin jatkoaikaa 31.12.2003 asti.

Työryhmän puheenjohtajaksi maa- ja metsätalousministeriö määräsi apulaisosastopäällikkö Taina Aaltosen maa- ja metsätalousministeriöstä ja kutsui jäseniksi budjettineuvos Kati Suihkosen valtiovarainministeriöstä, osastonjohtaja Liisa Sihvosen Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksesta, johtaja Lea Mäntyniemen Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitosta, toiminnanjohtaja Pirjo Korttesniemen Eläintautien torjuntayhdistyksestä, läänineläinlääkäri Riitta Ahon Oulun lääninhallituksesta, eläinlääkäri Vesa Rainion Suomen Eläinlääkäriliitosta, kotieläinasiamies Veikko Kempin ja pääläkimies Risto Airikkalan Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta (MTK), tutkimuseläinlääkäri Helena Rautalan Osuuskunta Kotieläinjalostuskeskuksesta, kehityspäällikkö Juha Helanderin Maaseutukeskustenliitosta, neuvontajohtaja Ann-Charlott Kjerpin Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbundista (SLC), toimitusjohtaja Kaisa Rossin Suomen Kalankasvattajaliitosta, tutkija Jukka Peltolan Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksesta, eläinlääkäri Olli Peltoniemen Helsingin Yliopiston eläinlääketieteellisestä tiedekunnasta sekä alkutuotannonjohtaja Eeva Brofeldtin Valio Oy:stä. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö määräsi työryhmän jäseneksi maatalousneuvos Esko Juvosen maa- ja metsätalousministeriöstä sekä työryhmän sihteeriksi suostumuksensa mukaisesti eläinlääkintötarkastaja Leena Sandströmin maa- ja metsätalousministeriöstä. Juha Helanderin tilalle tuli 17.9. 2003 kehityspäällikkö Juho Kyntäjä ja Veikko Kempin tilalle kotieläinasiamies Vuokko Puurula. Esko Juvosen varajäsenenä on toiminut Pekka Sandholm maa- ja metsätalousministeriöstä. Leena Sandströmin tilalle sihteeriksi tuli 17.4.2001 eläinlääkintötarkastaja Mikko Kananen maa- ja metsätalousministeriöstä ja Mikko Kananen tilalle 14.8.2003 eläinlääkintöylitarkastaja Ulla-Maija Kokkonen maa- ja metsätalousministeriöstä.

Työryhmä kokoontui vuonna 2001 kahdeksan kertaa ja vuonna 2003 kolme kertaa. Työryhmä kuuli asiantuntijoina Maj-Britt Johanssonia ja Raija Sauna-Ahoa Suomen Turgiseläinten Kasvattajainliitosta, kalatautien erikoistutkija Eija Rimaila-Pärnästä EELAsta sekä järjesti keskustelutilaisuuden sidosryhmille näkemyksistään 11.10.2001.

Saatuaan tehtävänsä päätökseen työryhmä luovuttaa yksimielisen muistionsa kunnioittavasti maa- ja metsätalousministerille.

Helsingissä 31 päivänä joulukuuta 2003

Taina Aaltonen

Riitta Aho

Risto Airikkala

Eeva Brofeldt

Ann-Charlott Kjerp

Ulla-Maija Kokkonen

Pirjo Kortetniemi

Juho Kyntäjä

Lea Mäntyniemi

Jukka Peltola

Olli Peltoniemi

Vuokko Puurula

Vesa Rainio

Helena Rautala

Kaisa Rossi

Pekka Sandholm

Liisa Sihvonen

Kati Suihkonen

TIIVISTELMÄ

Työryhmä sai tehtäväkseen pohtia, miten olisi tarkoituksenmukaisinta järjestää muihin kuin lakisääteisesti vastustettaviin eläintauteihin liittyvä neuvonta ja tiedottaminen ja olisiko mahdollista perustaa Suomeen uusia rahoitusvaihtoehtoja vähentämään näistä eläintaudeista aiheutuvia tappioita erityisesti epidemiatilanteissa.

Muilla kuin lakisääteisesti vastustettavilla eläintaudeilla tarkoitetaan sellaista sairautta tai tartuntaa, joka voi suoraan tai välillisesti siirtyä eläimestä toiseen eläimeen tai ihmiseen, mutta joka ei kansantaloudellisen merkittävyytensä, tarttuvuutensa tai taudin vakavuuden vuoksi täytä lakisääteisesti vastustettavalle eläintaudille asetettuja kriteerejä. Lähtökohtana on se, että ei-vastustettavien eläintautien osalta tilatasolla ja yhteisötasolla näihin liittyvää sairastumista ja taloudellisia tappioita pystytään ennaltaehkäisemään ja vähentämään sekä neuvonnalla että tilatason ja yhteisötason vapaaehtoisuuteen perustuvilla erikseen sovitulla toimintatavoilla ja -malleilla.

Suurimpana uhkana Suomen hyvälle eläintautitilanteelle työryhmä pitää elävien eläinten maahantuontiin liittyviä riskejä, jotka entisestään voivat lisääntyä EU:n laajentuessa keväällä 2004. Viranomaisten mahdollisuudet asettaa ehtoja maahantuonnille ovat EU-jäsenyydessä rajalliset, minkä vuoksi tuojan vastuu tuonneissa on korostunut. Eläintautitartunta voi tulla Suomeen myös ulkomaille suuntautuvien tilavierailujen ja metsästysretkien samoin kuin maahantuotujen rehujen, käytettyjen maatalouskoneiden ja kuljetusvälineiden välityksellä. Kotimaassa riskiä lisääviä tekijöitä ovat tilakoon kasvu ja sellaiset tuotantorakenteen muutokset, jotka lisäävät kontakteja tilojen välillä. Parhaiten riskeihin varaudutaan tietoa lisäämällä ja ennaltaehkäisyyn panostamalla. Tässä työssä tulisi viranomaisten ja elinkeinon välistä yhteistyötä tehostaa entisestään.

Työryhmä ehdottaa, että muiden kuin lakisääteisesti vastustettavien eläintautien vastustuksen ohjaus ja koordinaatio, samoin kuin eläintautikohtainen vastustuspolitiikka tulisi jatkossa hoitaa Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen (EELA) sekä Eläintautien torjuntayhdistys ry:n (ETT) ja muiden kansallisessa eläinten terveydenhuoltojärjestelmässä (ETU) mukana olevien sidosryhmien kanssa yhteistyönä. Vaikka työ edellyttäisi jossakin määrin lisää henkilöresursseja kummallakin taholla, selkeämmällä työnjaosta sopimisella voidaan olemassa olevia epäkohtia jo korjata. Tehostuneen tiedonvälityksen avulla olisi mahdollista varhaisemmassa vaiheessa selvittää tartuntojen laajuus ja tartuntojen aiheuttajat ja siten tehokkaammin ohjata tuottajia ehkäisemään tartuntojen leviämistä.

Aluehallinnossa tarttuvien eläintautien vastustamisen ohjausjärjestelmän tulisi tukeutua jo olemassa olevaan paikalliseen eläinlääkintähuoltoon. Toimintaa ohjaisivat siten läänineläinlääkärit läänin alueella ja kunnaneläinlääkärit kunnan alueella. Kunnaneläinlääkärit ilmoittaisivat tartuntatauti-epäilyistään läänineläinlääkärille, kuten lakisääteisesti vastustettavienkin eläintautien kohdalla. Läänineläinlääkärit puolestaan ilmoittaisivat saamistaan tiedoista EELAan ja ETT:lle voimassa olevien potilastietojen salassapitoa koskevien säädösten puitteissa. ETT huolehtisi edelleenkin viranomaismääräykset ylittävistä maahantuontisuositusten laadinnasta ja tiedottamisesta tuottajille.

Uusien rahoitusvaihtoehtojen osalta työryhmä katsoo, ettei nykyisessä hyvässä eläintautitilanteessa ole edellytyksiä yleisen eläintaudeista aiheutuvien tappioiden korvaamiseen tarkoitetun rahaston perustamiselle. Myöskään yleiselle eläintautivakuutukselle tuskin olisi markkinoita. Sen sijaan elinkeinon ottamien yksittäisten eläintautiriskien varalta laadittujen ryhmävakuutusten laajennukselle olisi nykyistä enemmän tarvetta.

OSA I. Eläintautien vastustaminen Suomessa.....	7
1. Työryhmän työn taustaa.....	7
1.1. Kansallinen laatustrategia.....	7
1.2. Kotieläinten kansallinen terveydenhuoltojärjestelmä (ETU)	7
1.3. Muut asiaan liittyvät selvitykset	8
1.4. Eläintautitilanne Suomessa ja lähialueillamme	8
2. Eläintautien vastustamisen yleiset periaatteet.....	10
2.1. Ennaltaehkäisy.....	10
2.1.1. Maahantuonnin ohjaus	10
2.1.2. Taudinaiheuttajien tilalle pääsyn estäminen.....	10
2.2. Eläintautitilanteen seuranta	11
2.3. Toimenpiteet, kun tilalla todetaan tartunta	11
3. Eläintautien vastustaminen Suomessa	12
3.1. Lainsäädäntö	12
3.2. Eläintautien luokittelu	13
3.3. Eläintautien vastustamisesta huolehtivat viranomaiset ja tehtävänjako	14
3.4. Eläintautien torjuntayhdistyksen (ETT ry) rooli eläintautien vastustamisessa	17
3.5. Muiden sidosryhmien rooli eläintautien vastustamisessa.....	17
3.6. Eläintautien seuranta Suomessa	18
3.7. Eläintaudeista tiedottaminen ja neuvonta	20
4. Eläintautien vastustaminen Euroopan yhteisössä	22
4.1. Eläinten sisämarkkinakauppaa ja kolmansista maista tapahtuvaa tuontia koskevat ehdot	22
4.2. Eläintautien vastustaminen ja kustannusten korvaaminen yhteisölainsäädännön mukaisesti.....	23
5. Eläintaudeista aiheutuvien vahinkojen korvaaminen Suomessa.....	24
5.1. Kustannusten korvaukset valtion varoista.....	24
5.1.1. Vastustettavat eläintaudit	24
5.1.2. Muut kuin lakisääteisesti vastustettavat eläintaudit	25
5.2. Vakuutukset.....	26
5.2.1. Yksilölliset tuotantoeläinten vakuutukset	26
5.2.2. Ryhmävakuutukset eräiden tarttuvien eläintautien varalta	26
5.3. Muut vakuutukset	27
5.4. Eläintautikorvaukset ja maatalouden tuki	27
5.5. Eläintautivahinkojen korvausjärjestelmät Euroopassa.....	28
6. Nykytilan ongelmat ja uhat.....	29
6.1. Ulkomaiset uhkatekijät.....	29
6.2. Kotimaiset ongelmat ja uhkatekijät.....	31
OSA II Työryhmän ehdotukset.....	33
OSA III. LIITTEET	41
LIITE 1. OIE:n A- ja B-listojen taudit Suomessa	41
LIITE 2. Eläintautien esiintyminen Suomen lähialueilla.....	44
LIITE 3. Eläintautien torjuntayhdistyksen ohjeet eläinten ja sukusolujen maahantuonnille.....	51
LIITE 4. Eläintautien torjuntayhdistys ry:n (ETT) ohjeet tautiriskien hallitsemiseksi tilatasolla	52

LIITE 5. Vastustettavat eläintaudit	55
LIITE 6. Eläintautien torjuntayhdistys ry:n (ETT) toiminta.....	57
LIITE 7. Ei-lakisääteisesti vastustettavat eläintaudit	59
LIITE 8. Kartoitustutkimukset Suomessa vuonna 2002	62
LIITE 9. Elävien eläinten, alkioiden ja siemennesteen maahantuonti Suomeen vv. 1998-2002.....	63
LIITE 10. Kotieläinten sisämarkkinakauppaa koskevat direktiivit	64
LIITE 11. BRS-epidemian aiheuttamat alkuvaiheen kustannukset MTK:n selvityksen mukaan	67

OSA I. Eläintautien vastustaminen Suomessa

1. Työryhmän työn taustaa

1.1. Kansallinen laatustrategia

Työryhmän työ on osa maa- ja metsätalousministeriön elintarviketalouden laatujohtoryhmän vuonna 1999 valmisteleman kansallisen laatustrategian toteuttamista. Elintarviketalouden laatustrategian toteuttaminen on mainittu tavoitteena sekä Lipposen II hallituksen että Jäätteenmäen - Vanhasen hallituksen hallitusohjelmassa ja hankeohjelmassa. Tavoitteena on saavuttaa koko elintarviketuotannon kattava laatuketju, joka kestää joka vaiheessa pellolta pöytään kriittisen tarkastelun kuluttajan turvallisuuden ja eläinten hyvinvoinnin kannalta.

1.2. Kotieläinten kansallinen terveydenhuoltojärjestelmä (ETU)

Työryhmän työ liittyy läheisesti tuotantoeläinten terveydenhuoltoon koskeviin hankkeisiin. Keväällä 2001 käynnistettiin työ kansallisen eläinten terveydenhuoltojärjestelmän perustamiseksi viranomaisten, tuottajajärjestöjen ja elintarviketeollisuuden yhteistyönä. Hanke pohjautui jo aiemmin asiaa selvittelleiden työryhmien ja selvitysmiesten työlle (Saloniemi 1996, Rautiainen 1999, Kortenesniemi 2000). Eri tuotantoeläinsektoreita varten perustettiin viisi asiantuntijaryhmää, jotka laativat ehdotuksensa kunkin sektorin kansallisesta tasosta ja tavoitteista. Nämä tasot ja tavoitteet maidontuotannossa, naudanlihantuotannossa, sianlihantuotannossa, munantuotannossa ja siipikarjanlihantuotannossa hyväksyttiin terveydenhuoltojärjestelmän ohjausryhmän kokouksessa toukokuussa 2003. Seuraavaksi työtä jatketaan tietohallintojärjestelmien perustamisella sekä eläinlääkäreiden, tuottajien ja muiden toimijoiden kouluttamisella terveydenhuoltojärjestelmän käyttöönottoa varten. Sikasektorilla on edetty jo niin pitkälle, että on sovittu teurastamoiden omien terveysluokitusten lopettamisesta, luokitusten yhdistämisestä ja kansallisen tason seurantaan siirtymisestä vuoden 2003 aikana. Seurannan valvonnasta vastaa Eläintautien Torjuntayhdistys ry:n (ETT) alaisuudessa toimiva ETU-palvelut.

ETU-järjestelmän tarkoituksena on ennaltaehkäistä eläintautien esiintymistä ja lisätä eläinten hyvinvointia tiloilla ja tätä kautta vähentää lääkkeiden käyttöä ja parantaa eläimistä saatavien elintarvikkeiden laatua entisestään. Järjestelmän avulla pyritään myös lisäämään tilojen ja koko elintarviketalouden kannattavuutta ja kansainvälistä kilpailukykyä.

ETU-järjestelmä liittyy työryhmän työhön siten, että sen puitteissa on päätetty torjua eräitä eläinlääkärilakisääteisesti vastustettavista eläintauodeista. Järjestelmään liittyneet tilat todennäköisesti välttävät eläintautivahingoilta muita tiloja paremmin, jolloin myös vahinkojen korvaamisen tarve jää vähäisemmäksi. Toisaalta terveydenhuoltojärjestelmässä mukana olevat tilat ovat samalla olemassaolevien korvausjärjestelmien piirissä.

1.3. Muut asiaan liittyvät selvitykset

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitos (MTT) ja Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitos (EELA) käynnistivät vuonna 2001 tutkimuksen, jonka tarkoituksena oli kartoittaa tarttuvien eläintautien merkitystä ja niiden torjunnan kustannuksia Suomessa. Tavoitteena oli myös selvittää yleisesti käytettyjen tutkimusmenetelmien soveltuvuutta eläintautien talousriskien tutkimiseksi. Hankkeen puitteissa tuotettiin vuonna 2002 kaksi pääjulkaisua: ”EELAn julkaisut 2002. Qualitative risk assessment on the spread of classical swine fever into and within Finland” sekä ”Niemi, J.K. Eläintautiriskien ekonomiaa. MTT:n selvityksiä 12. Helsinki: MTT taloustutkimus 39 s.”.

EELAn raportissa arvioitiin kvalitatiivisesti sikaruton leviämistä muista maista Suomeen sekä toisaalta Suomessa. Jatkoselvityksessä on tarkoitus arvioida sikaruton leviämistä Suomessa kvantitatiivisesti, jotta saadaan selville epidemiatilanteessa vaadittavat resurssit sekä arvio syntyvistä kustannuksista.

Niemen laatimassa raportissa käsiteltiin mm. eläintaudin varalta tehtävässä kustannushyötyanalyysissä huomioon otettavia seikkoja ja niihin liittyvää päätöksentekoa. Eläinlääkinnällisesti paras toimenpide ei aina ole taloudellisesti järkevin toimenpide. Usein päätöksentekoon vaikuttaa myös halukkuus nopeasti saatavaan taloudelliseen hyötyyn. Yleisesti ottaen eläintautien lisääntyminen maassa nostaa useimmissa tapauksissa tuotantokustannuksia, lopputuotteen hintaa ja vähentää siten kysyntää. Eläintauteihin liittyvä epävarmuus vaikeuttaa tuottajan ja kuluttajan käyttäytymisen ennustettavuutta. Epävarmuuden vähentäminen esim. terveydenhuolto- ja laatu järjestelmien avulla toimintatapoja standardisoimalla vähentää tätä riskitekijää. Terveydenhuoltojärjestelmien avulla on myös paremmat mahdollisuudet pohjata päätöksenteko pidemmällä aikavälillä kerättyyn tietoon, jolloin hätäkohtia päätöksiä ei tarvitse tehdä. Myös taudinhavaitsemisjärjestelmän tehostaminen voi olla kannattava sijoitus, sillä se vähentää sekä tautivahinkoja että niiden vaihtelua. Korvausjärjestelmän puutteet puolestaan voivat johtaa siihen, että tuottajalla voi olla taloudellinen syy toimia eläintautien leviämistä edistävällä tavalla ja jättää esim. ilmoittamatta tautiepäilyistä tilalla.

Eläintautien aiheuttamia kustannuksia on Suomessa tähän mennessä tutkittu hyvin vähän ja hankkeen myötä käynnistettiin eläintautiriskien hallintaan keskittyvä taloustutkimus Suomessa. Työ jatkuu em. laitosten jatkohankkeissa, joissa on tarkoitus hyödyntää em. tutkimusten tuloksia. Tutkimukseen saatiin rahoitusta maatalouden kehittämisrahastosta (MAKERA).

1.4. Eläintautitilanne Suomessa ja lähialueillamme

Maailman eläintautijärjestö (OIE) luokittelee vakavat eläntaudit nk. *A-listalle ja B-listalle* niiden vakavuudesta riippuen.

A-listalle (15 kpl) kuuluvat taudit ovat määritelmänsä mukaisesti eläinkulkutauteja, jotka aiheuttavat suuria vahinkoja tarttuvuutensa ja nopean leviämisensä takia ja jotka siten vaikuttavat merkittävästi kotieläinten ja kotieläintuotteiden kansainväliseen kauppaan. Suomen eläinlääkintölainsäädännössä A-listan taudit luokitellaan helposti leviäviin eläintauteihin. Eläintautien luokittelua Suomen lainsäädännössä selvitetään tarkemmin kohdassa 3.2.

B-listan taudit (92 kpl) ovat tarttuvia eläintauteja, joilla on taloudellista merkitystä tai vaikutusta kansainväliseen kauppaan, tai jotka voivat tarttua ihmiseen. Suurin osa B-listan taudeista on myös lakisääteisesti vastustettavia Suomessa ja luokitellaan joko vaarallisiksi tai valvottaviksi eläintaudeiksi.

A- ja B-listan tautien esiintyminen Suomessa on ollut harvinaista. A-listan taudeista suu- ja sorkkatautia on maassamme ollut viimeksi vuonna 1959, sikaruttoa vuonna 1917 ja siipikarjan Newcastlentautia vuonna 1972. Muista helposti leviävistä eläintaudeista todettiin Suomessa Ahvenanmaalla ja Pyhtäällä vuonna 2000 ensimmäisen kerran kirjolohen verenvuotoseptikemiaa (VHS). Kyseinen kalatauti on sen jälkeen levinnyt Ahvenanmaalla useille kalanviljelylaitoksille ja vuonna 2003 jopa näiden rajoitusalueiden ulkopuolelle Uuteenkaupunkiin. VHS:n esiintyminen on kuitenkin toistaiseksi pystytty rajoittamaan Lounais-Suomen merialueelle.

Vaarallisiksi luokitelluista eläintaudeista todettiin naudan tarttuva spongiforminen enkefalopatia (BSE) yhdessä pohjoissuomalaisen tilan naudassa vuonna 2001. Muista tilan naudoista BSE:tä ei tutkimuksissa löytynyt. Vuonna 2002 todettiin toinen tarttuva spongiforminen encefalopatia, scrapie, neljällä vuohella, jotka olivat peräisin kahdelta eri tilalta. Tätä ennen vaarallisiksi luokitelluista eläintaudeista on Suomessa esiintynyt rabiasta epidemiana Kaakkois-Suomessa vuosina 1988-89. Tauti saatiin kuitenkin hävitettyä maasta villieläimiä ja kotieläimiä rokottamalla, niin, että vuonna 1991 Maailman eläintautijärjestö (WHO) julisti Suomen jälleen raivotautivapaaksi maaksi.

Muista eläintaudeista paljon huomiota aiheutti vuonna 2000 keväällä Suomessa riehunut nautojen hengitystievirus -virusepidemia, joka aiheutti epätavallisen suuria vahinkoja useilla tiloilla. Vaikka epidemia nimettiin yhden viruksen mukaan (bovine respiratory syncytial-virus (BRS)), kyseessä oli usean eri viruksen aiheuttama infektio. Muita aiheuttajia olivat ainakin corona- ja parainfluenssa virukset. Edellä mainittujen virusten aiheuttamat infektiot esiintyvät yleensä lievemässä muodossa ja kevään 2000 epidemiassa lieneekin ollut mukana myös muita altistavia tekijöitä tilannetta pahentamassa. Epidemia nosti pinnalle monia tarpeita. Heti epidemian alkuvaiheessa olisi tarvittu enemmän tietoa oireiden vakavuudesta tiloilla sekä nopeasta leviämisestä eräillä alueilla. Näin olisi saatu käynnistettyä näytteenotto tiloilla ja saatu nopeammin selville epidemian aiheuttajat ja altistavat tekijät, jolloin tilakohtaisten ohjeiden antaminen olisi ollut helpompaa. Koska epidemioita esiintyi useilla eri alueilla, olisi tarvetta ollut myös valtakunnalliselle tiedottamiselle. Kyseinen epidemia osaltaan käynnisti keskustelun muiden kuin lakisääteisesti vastustettavien eläintautien vastustamisesta Suomessa ja niiden aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta. Epidemia johti myös tämän työryhmän perustamiseen pohtimaan muiden kuin lakisääteisesti vastustettavien eläintautien vastustamista.

Muita Suomen oloissa merkittäviä ei- lakisääteisesti vastustettavia eläintauteja ovat mm. porsasyskä, naudan virusripuli (BVD), paratuberkuloosi ja pälvisilsa. Näiden esiintyminen tiloilla on viime vuosina merkittävästi vähentynyt elinkeinon käynnistämien projektien ja valtakunnallisen seurannan ansiosta. Suomi onnistuneekin saneeraamaan BVD-viruserittäjät maasta ensimmäisenä Pohjoismaana vuoden 2004 aikana.

Kalasektoria koskevat ongelmat ja niiden ratkaisuehdotukset on jätetty samaan aikaan työtään tehneen maa- ja metsätalousministeriön asettaman kalatautistrategiaa pohtineen työryhmän harteille, joka sai työnsä valmiiksi syyskuussa 2003. Kalasektorin osalta on lähinnä tarkasteltu tappioiden korvaamisen tarvetta.

Eläintautien esiintyminen Suomessa ja muissa Euroopan maissa on esitetty liitteissä 1 ja 2.

2. Eläintautien vastustamisen yleiset periaatteet

2.1. Ennaltaehkäisy

2.1.1. Maahantuonnin ohjaus

Elävien eläinten maahantuonti muodostaa suurimman riskin uusien eläintautien maahantulolle. Tehokkaimmin riskiä vähennetään välttämällä eläinten tuontia kokonaan. Jos kuitenkin eläinainesta hankitaan ulkomailta, suositeltavinta on hankkia alkioita tai spermaa ja sellaisesta maasta, jonka eläintautitilanne on vastaava kuin Suomessa. Sukusolujen tuontiin liittyvä eläintautiriski on huomattavasti vähäisempi kuin elävien eläinten. Jos eläviä eläimiä tästäkin huolimatta hankitaan, voidaan tuontiin liittyviä riskejä vähentää seuraavin keinoin:

- 1) selvittämällä etukäteen eläintautitilanne ja valvonnan taso eläintautien osalta siinä valtiossa, alueella ja lähtökarjassa, josta eläimiä ollaan hankkimassa sekä selvittämällä lähtötilan harjoittama eläinkauppa edeltävien vuosien ajalta;
- 2) eläinlääkärin suorittamilla kliinisillä tarkastuksilla lähtömaassa ja määränpäämaassa;
- 3) ottamalla näytteitä laboratoriotutkimuksia varten lähtömaassa ja/tai määränpäämaassa;
- 4) määräämällä eläin karanteeniin lähtömaassa ja/tai määränpäämaassa;
- 5) edellyttämällä eläinlääkinnällisiä toimenpiteitä, kuten loiskäsittelyä tai rokotuksia, ennen tuontia.

EU-maissa viranomaisten mahdollisuudet määrätä tuonnin yhteydessä noudatettavista varotoimenpiteistä ovat rajoitetut ja määräytyvät EY-lainsäädännön mukaan. Näitä ehtoja on tarkemmin selvitetty kohdassa 4.1. *ETT:n maahantuontia koskeva ohjeistus on liitteessä 3.*

Varotoimenpiteistä ja laboratoriotutkimuksista huolimatta elävien eläinten maahantuonti on aina riski taudinaiheuttajien tulolle maahan, sillä kyseinen eläin voi toimia sellaisen tartunnan kantajana, joka lähtömaassa suoritetuissa tutkimuksissa ei ole tullut esille. Toisaalta kuljetuksen aiheuttama stressi voi aikaansaada piilevän taudin puhkeamisen kliiniseksi sairaudeksi määränpäämaassa. Osa tartunnoista voidaan todeta vasta kuukausien tai vuosien päästä. Viimeksi mainituista on esimerkkinä esim. naudan paratuberkuloosi tai lampaan maedi visna -tartunta, joiden toteamiseksi yksittäisellä eläimellä ei ole olemassa luotettavaa tutkimusmenetelmää ja toisaalta sekä BSE että scrapie, joiden esiintymistä ei käytännössä voida tutkia elävältä eläimeltä lainkaan.

2.1.2. Taudinaiheuttajien tilalle pääsyn estäminen

Tartuntojen leviämistä tilalle voidaan tehokkaasti ehkäistä ottamalla tilan jokapäiväisissä toiminnoissa käyttöön eräitä yksinkertaisia toimintatapoja. Esimerkkeinä näistä ovat Eläintautien torjuntayhdistyksen (ETT) laatimat ja tiloilla jo hyvin tunnetut "Kymmenen käskyä" (*liite 4*). Myös eräillä rakenteellisilla ratkaisuilla kuten osastoinnilla, sairaskarsinoilla ja erillisten lastaustilojen avulla voidaan ehkäistä tartuntojen leviämistä tilalla. Elinkeino voi myös sopia tuottajien kanssa tekemiensä sopimusten avulla eläintautien leviämisen ehkäisemistä koskevista toimenpiteistä tilalla.

2.2. Eläintautitilanteen seuranta

Tilalla suoritettava eläintautien seuranta

Tilan eläintautitilanteen valvonnassa karjanomistaja on ensisijaisen tärkeässä asemassa. Karjanomistajan suorittama jatkuva eläinten seuranta ja sairauskirjanpito (nk. omavalvonta) luovat perustan myös eläinlääkintäviranomaisten suorittamalle seurannalle ja valvonnalle. Jos eläimissä havaitaan poikkeavaa, karjanomistaja ottaa yhteyttä eläinlääkäriin, jonka kanssa sovitaan jatkotoimenpiteistä, esim. eläinlääkärin käynnistä tilalla. Tämän hälytysvalmiuden vahvistaminen ja ylläpitäminen on tärkein keino saada mahdollisimman varhaisessa vaiheessa alkavat eläintautiepidemiat valvontaan.

Valtakunnallinen eläintautiseuranta

Eläintautien seuranta voidaan jakaa seuraaviin osa-alueisiin:

1) Eläinten ja niistä saatavien elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden maahantuontivalvonta

2) Eläintautien ilmoittamisvelvollisuus (nk. passiivinen seuranta)

- tuottajan velvollisuus ilmoittaa epäilemästään tai todetusta eläntaudista eläinlääkärille
- teurastamoista saatavien lihintarkastustietojen seuranta

3) Eläintautien seurantatutkimukset (nk. aktiivinen seuranta)

- säännöllisesti toistuvat ennalta suunnitellut seurantatutkimukset esim. teurastamoilla, meijereissä, tiloilla ja tuotantolaitoksissa
- elinkeinon omat seurantaohjelmat, terveystarkastukset ja terveydenhuoltojärjestelmät
- projektiluontoiset seurantatutkimukset

4) Terveysvalvontaohjelmat

Terveysvalvontaohjelmilla pyritään eräiden tautien tarkempaan valtakunnalliseen seurantaan ja valvontaan. Ohjelmat voivat olla pakollisia tai vapaaehtoisia, ja niihin kuuluvat tilat ovat eläinlääkärin säännöllisessä valvonnassa. Tilojen eläimistä otetaan erikseen määrättyin väliajoin näytteitä niiden tarttuvien tautien varalta, joita kyseisellä ohjelmalla on päätetty vastustaa.

2.3. Toimenpiteet, kun tilalla todetaan tartunta

Eläintautidiagnoosi voi perustua pelkkiin tietyille eläntaudille tyypillisiin oireisiin tai laboratoriotutkimuksiin yhdistettynä tyypillisiin oireisiin. Eläintaudin toteamisesta aiheutuvat toimenpiteet riippuvat eläintaudin luonteesta ja taudin aiheuttajasta.

Lievemmissä tarttuviin eläintauteihin liittyvissä taudinpurkauksissa on mahdollista käyttää lääkitystä sairastuneiden eläinten hoitamiseen. Esimerkiksi bakteeri-infektiosta aiheutuviissa taudinpurkauksissa joidenkin tartuntojen osalta antibioottilääkityksellä voidaan päästä hyviin tuloksiin. Näissä tilanteissa muut sovitut toimenpiteet saattavat riittää ennaltaehkäisemään uusia vastaavia tapauksia. Helposti hoidettavien tartuntojen lisäksi on olemassa myös tartuntoja, joissa eläinten lääkitseminen taudinpurkausten yhteydessä ei tuota tilan kannalta pitkäaikaista tulosta. Kun otetaan huomioon tartunnan vaikutukset pidemmällä aikavälillä, niin näissä tapauksissa tartunnan suunnitelmallinen saneeraaminen tilalta on useimmiten viisaampaa kuin jatkuva lääkitseminen.

Rajoittavat määräykset eläintautien leviämisen estämiseksi

Jos tauti on hyvin herkkä tarttumaan, voi olla, ettei tartunnan leviämistä tilan sisällä pystytä rajoittamaan, vaan keskitytään estämään tartunnan leviäminen tilalta ulos. Helposti leviävien eläintautien kyseessä ollessa tämä tehdään tappamalla kaikki tilalla olevat taudille herkät eläimet ja perustamalla aluetta ympäröimään vyöhykkeitä, joilla rajoitetaan eläinten liikkumista ja kuljettamista ja valvotaan eläinten terveydentilaa tehostetusti. Vähemmän vaarallisten eläintautien yhteydessä, pyritään tilakohtaisilla eläinten kuljettamista rajoittavilla määräyksillä estämään taudin leviäminen tilalta.

Lakisääteisesti vastustettavien eläintautien leviämisen ehkäisemiseksi viranomaiset voivat asettaa rajoituksia paitsi edellä kuvatuille eläinten siirroille, myös muulle tilan toiminnalle tarpeen mukaan. Tällöin on mahdollista kieltää myös eläimistä saatavien tuotteiden, kuten lihan, maidon tai villan, sekä eläinten kanssa kosketuksissa olleiden rehujen ja tarvikkeiden, luovuttaminen tilalta. Toiminnan rajoitukset ovat voimassa niin kauan kunnes tartunnan leviämisen riski on poistunut joko eläinten parannuttua tartunnastaan tai tartuntaa levittävien eläinten tultua poistetuksi karjasta.

Muiden kuin lakisääteisesti vastustettavien tarttuvien eläintautien varalta viranomaiset voivat antaa vain suosituksia edellä mainituista rajoituksista sekä kehottaa tilaa vapaaehtoisesti ilmoittamaan tartunnanvaarasta tilan kanssa kontaktissa oleville tahoille, jotka voisivat tilalla käydessään tai tilalta tulevia tuotteita käsitellessään levittää tartuntaa. Tällaisia tahoja ovat esimerkiksi seminologit, kotieläinneuvojat, meijerit, munanpakkaamot, teurastamot ja rehuntoimittajat Kussakin maassa eläintautien vastustamisessa käytettävät menetelmät valitaan kyseisen maan eläintautitilanteen ja muiden asiaan vaikuttavien olosuhteiden ja resurssien perusteella. Näitä ovat mm., saatavilla olevat eläinlääkintäpalvelut, diagnostiset valmiudet sekä taloudelliset resurssit.

3. Eläintautien vastustaminen Suomessa

3.1. Lainsäädäntö

Eläintautien vastustamisesta säädetään eläintautilaissa (55/1980). Laki koskee sellaisten sairauksien ja tartuntojen vastustamista ja ennalta ehkäisemistä, jotka voivat suoraan tai välillisesti siirtyä eläimestä toiseen eläimeen tai ihmiseen. Toisin sanoen lakia sovelletaan tarttuviin eläintauteihin. Tarttuvat eläintaudit jaetaan laissa vastustettaviin eläintauteihin ja muihin eläintauteihin. Vastustettavia eläintauteja ovat eläintaudit, joiden johdosta viranomaisten on ryhdyttävä toimenpiteisiin.

Eläintautilain nojalla on annettu eläintautiasetus (601/1980), jossa säädetään eläintautien luokittelun perusteista ja määritellään virkaeläinlääkärien tehtävät eläintautien vastustamisessa. Eläintautilain nojalla on annettu myös maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös vastustettavista eläintaudeista ja eläintautien ilmoittamisesta (1346/95, muut. 532/1997 ja 136/1998). Päätös sisältää luettelot lakisääteisesti vastustettavista eläintaudeista sekä eläintaudeista, joista eläinlääkärien on ilmoitettava maa- ja metsätalousministeriölle. Lisäksi on annettu n. 30 yksittäisiä eläintauteja koskevaa ministeriön asetusta, joissa määritellään toimenpiteet kunkin taudin vastustamisessa. Nämä säädökset löytyvät internetistä osoitteesta www.mmm.fi.

Tarttuvien eläintautien vastustamisesta on yleisiä säännöksiä myös seuraavissa säädöksissä:

- Laki helposti leviävien eläintautien vastustamisesta (488/1960)
- Yleiskirje helposti leviävien eläintautien vastustamisesta annetun lain säännöksistä (N:o 114 30.9.1962)
- Asetus eläintautien vastustamisesta eläinten kuljetuksessa (1363/1994)
- Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston ohje desinfektio- ja eläintautien vastustamisesta (17/EEO/1995)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus maantiekuljetuksiin käytettävien kuljetusajoneuvojen desinfioinnista eläintautien leviämisen ehkäisemiseksi (3/EEO/2001)
- Yleiskirje eläintautien vuoksi suoritettavasta eläinten tappamisesta ja korvausten perusteena olevasta eläinten arvioinnista (362/513 - 89)
- Yleiskirje vastustettavasta eläintaudista tiedottamisesta ja salassapidosta (N:o 197 18.8.1981).

Lisäksi eläintautien vastustamiseen liittyviä säännöksiä on eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden sisämarkkinakauppa ja tuontia koskevissa säädöksissä.

3.2. Eläintautien luokittelu

Eläintautilain nojalla maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säädetään, mitä eläintauteja niiden laatu ja vaikutukset huomioon ottaen on pidettävä vastustettavina eläintauteina. Vastustettavat eläintaudit jaetaan edelleen **helposti leviäviin**, **vaarallisiin** ja **valvottaviin** eläintauteihin. Luettelo vastustettavista eläintaudeista on *liitteessä 5*.

Eläintautiasetuksessa säädetään perusteista, joiden mukaan eläintauti voidaan säätää vastustettavaksi ja joiden mukaan vastustettavat eläintaudit luokitellaan:

- **Vaaralliset eläintaudit** voivat aiheuttaa kansantaloudellisesti merkittäviä tappioita, huomattavasti estää tai haitata eläinten tai eläinkunnan tuotteiden vientiä tai tuontia tai ne voivat tarttua eläimestä ihmiseen ja aiheuttaa ihmisen vakavan sairastumisen. Useiden eläinlajien taudeista pernarutto ja nautojen taudeista BSE ovat esimerkkejä vaarallisista eläintaudeista. Sikojen taudeista voidaan vaarallisena eläintautina mainita sikojen TGE-tartunta (transmissible gastroenteritis).
- **Helposti leviävät eläintaudit** vastaavat vaikutuksiltaan vaarallisia eläintauteja, mutta lisäksi niiden tarttuvuus on suuri tai ne leviävät erityisen helposti. Helposti leviäviä

eläintauteja voidaan kuvata myös kutsumalla niitä eläinkulkutaudeiksi. Esimerkkinä ovat suu- ja sorkkatauti, klassinen sikarutto ja siipikarjan newcastlentauti ja lintuinfluenssa.

- **Valvottavat eläintaudit** aiheuttavat siinä määrin taloudellista vahinkoa yksityistaloudessa eläintenpidolle, että eläintenpidon turvaamiseksi taudin vastustaminen on tärkeää, tai ne voivat sairastuttaa ihmisen. Nautojen ja sikojen sairauksista voidaan mainita esimerkkinä salmonelloosi sen kansanterveydellisen merkityksen takia ja nautojen taudeista IBR (nautojen tarttuva rinotrakeiitti) tautina, jonka leviämällä maahan olisi suuri merkitys herkälle nautaeläinpopulaatiollemme.

Eläintautiasetuksen mukaan eläintauti voidaan säätää kuuluvaksi useampaan ryhmään esiintyvyytensä perusteella. Lisäksi voidaan säätää, että eläintauti vain määrättyä aikaa tai tietyllä alueella kuuluu johonkin mainittuun ryhmään. Esimerkiksi sikojen porsasyskärtunta on vastustettava eläintauti vain vapaaehtoiseen terveystalvontaojelman kuuluvissa sikaloissa, ja lohikalojen paisetauti on vastustettava eläintauti vain tietyissä vesistöissä.

Eläintautilain soveltamisalaan kuuluvat muut eläintaudit jäävät ei-vastustettavien tautien luokkaan. Muut eläintaudit käsittävät sekä ne tarttuvat eläintaudit, joista on säädetty eläinlääkäreille ilmoitusvelvollisuus, että kaikki muut eläintaudit, joita ei ole erikseen nimetty säädöksissä. Poikkeuksena ovat ns. eksoottiset eläintaudit eli vakavat tarttuvat eläintaudit, joita ei ole aikaisemmin esiintynyt Suomessa, mutta joita ei ole erikseen mainittu lainsäädännössä. Nämä voidaan tarvittaessa rinnastaa vastustettaviin eläintauteihin. Menettelyn tarkoituksena on, että ennalta arvaamattomissa tilanteissa eksoottisten eläintautien vastustamistoimiin saadaan ryhtyä välittömästi, vaikka vastustettavien eläintautien listaa ei olisi vielä ehditty muuttaa.

3.3. Eläintautien vastustamisesta huolehtivat viranomaiset ja tehtävänjako

Eläintautilain mukaisista tehtävistä huolehtivia eläinlääkintäviranomaisia ovat maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosasto (MMMELO) sekä virkaeläinlääkärit eli läänineläinlääkärit, kunnaneläinlääkärit ja teurastamoiden tarkastuseläinlääkärit. Eläinlääkintäviranomaisten keskinäisessä työnjaossa maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosasto johtaa käytännön tilanteissa toimenpiteitä valtakunnan alueella. Läänineläinlääkäri johtaa eläintautien vastustamista läänin alueella ja huolehtii tautitapausten hoidosta joko itse tai ohjaa kunnaneläinlääkäreitä ja tarkastuseläinlääkäreitä niiden suorittamisessa. Lisäksi kunnaneläinlääkäreistä on muodostettu nk. valmiuseläinlääkäreiden ryhmä, jota on erikseen koulutettu kaikkein vakavimpien eläintautien vastustamistoimenpiteisiin ja joiden on kriisitilanteessa ensisijaisesti tarkoitus osallistua epidemian torjumiseen läänineläinlääkäriin johdolla. Eläinlääkintäviranomaisten tehtäviä on yksityiskohtaisemmin selvitetty eläintautiasetuksessa (601/1980).

Taulukko 1. Eläinlääkärit Suomessa 2.1. 2002 (lähde: Maa- ja metsätalousministeriö).

Kunnaneläinlääkärit	388
- näistä valmiuseläinlääkäreitä	70
Yksityiseläinlääkärit	321
Opetus ja tutkimus	142
Tarkastuseläinlääkärit	35
Teollisuus- ja yhteisöt	62
Valtionhallinto	73
Puolustusvoimat	10
Ulkomailla	62
Muilla aloilla	12
Eläkkeellä	259
Ei tietoja	183
Yhteensä	1547

Eläintautilain mukaisilla viranomaisilla on oikeus ja velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin, jos lakisääteisesti vastustettavaa eläintautia epäillään tai todetaan. Eläinten tappamiseen voidaan pääsääntöisesti ryhtyä vain elintarvike- ja terveysosaston luvalla. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksilla säädetään tarkemmin, mitä toimenpiteitä eri eläintautien esiintyessä on tehtävä.

Muihin kuin vastustettaviin eläintauteihin kohdistuvista tehtävistä ei ole yksityiskohtaisia, viranomaisten tehtäviä koskevia säännöksiä. Eläintautilain soveltamisalaan kuuluvat lähtökohtaisesti myös muut eläintaudit, mutta suurin osa sen säännöksistä koskee vain vastustettavia eläintauteja. Muista eläintaudeista voidaan eläintautilain nojalla antaa tautien ennalta ehkäisemistä, leviämisen estämistä ja tautitilanteen selvittämistä koskevia yleisiä säännöksiä. Yksittäistä tautitapausta koskeviin, hallinnollisiin pakkotoimiin ei kuitenkaan voida ryhtyä, vaan päätösvalta tarvittavista toimenpiteistä on eläimen omistajalla. Viranomaisten vastuulla muiden eläintautien esiintyessä onkin lähinnä seurata tilannetta ja tarvittaessa tehdä siitä selvityksiä sekä tarpeen vaatiessa valmistella muutoksia eläintauteja koskeviin säännöksiin, esimerkiksi vastustettavien eläintautien luetteloon.

Muiden kuin lakisääteisesti vastustettavien eläintautien vastustamistyössä on keskeinen rooli ollut yleensä läänineläinlääkäreillä. Heidän tehtävään on pysyä ajan tasalla eläintautien esiintymisestä toimialueellaan ja tarpeen mukaan johtaa myös ei-vastustettavan eläintaudin takia tehtäviä toimia, kuten tiedotusta ja neuvontaa. Läänineläinlääkäreiden toiminta perustuu ennen kaikkea epidemian esiintymisen selvittämiseen ja epidemian vuoksi annettavaan ohjeistukseen tiloille ja eläinlääkäreille. Tarvittaessa läänineläinlääkärin esityksestä osasto voi antaa luvan eläintaudin esiintymisen kartoittamiseksi tarpeellisten näytteiden ottamiseen ja tutkimiseen valtion kustannuksella.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla toimivat keskusvirastot:

Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen (EELA) tehtävänä on Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksesta annetun lain (1111/2000) perusteella;

1. tehdä eläinlääkintään ja eläimistä saataviin elintarvikkeisiin liittyviä tutkimuksia sekä eläintautitilanteen selvittämiseksi samoin kuin eläintenterveyden ja hyvinvoinnin

- edistämiseksi sekä sairauksien ehkäisemiseksi, määrittämiseksi ja hoitamiseksi tarvittavia laboratorio- ja kenttätutkimuksia;
2. suorittaa riskinarviointia toimialallaan;
 3. osallistua tuotantoeläinten kansallisen terveydenhuolto-ohjelman toteuttamiseen ja terveysvalvontaohjelmien suunnitteluun sekä niihin liittyvään neuvontatyöhön;
 4. toimia Euroopan yhteisön säädöksissä edellytettynä eläintauteihin ja eläimistä saatavien elintarvikkeiden turvallisuuteen ja laatuun liittyviä kysymyksiä käsittelevänä kansallisena referenssilaboratoriona ja tehdä tähän liittyviä tutkimuksia;
 5. huolehtia yhteistyössä Elintarvikeviraston kanssa eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamisesta;
 6. valmistaa ja hankkia eläinlääkinnässä tarvittavia rokotteita, seerumeita ja diagnostisia aineita sekä suorittaa näiden valmistusten laaduntarkkailua ja jakelua;
 7. tehdä ja seurata toimialaansa liittyvää tieteellistä tutkimusta, osallistua toimialallaan kansainväliseen yhteistyöhön, järjestää toimialaansa liittyvää koulutusta;
 8. suorittaa muut tutkimukset ja tehtävät, jotka sille on erikseen säädetty tai jotka maa- ja metsätalousministeriö sille määrää.

Eläintautitutkimuksia tekevien laboratorioiden pätevyysvaatimuksista annetun eläinlääkintä- ja elintarvikelaitoksen päätöksen 697/3/99 mukaisesti laboratoriotutkimusten tekeminen helposti leviäviksi säädettyjen eläintautien toteamista ja tieteellistä tutkimista varten on sallittua vain EELA:n omassa tutkimustoiminnassa. Vaarallisten eläintautien toteamista varten laboratoriotutkimukset ovat sallittuja pernaruttoa ja ritinäruttoa lukuun ottamatta vain EELAssa ja tieteellistä tutkimusta varten vain EELAssa tai EELAn luvalla. Valvottavien eläintautien osalta tutkimukset ovat sallittuja tieteellistä tutkimusta varten ilmoitusmenettelyä noudattaen tai EELAn omassa tutkimustoiminnassa ja muissa tapauksissa vain EELAn luvalla (nautojen, sikojen ja siipikarjan salmonellatutkimukset).

Elintarvikevirastosta (EVI) annetun lain (1110/2000) perusteella EVI johtaa, suunnittelee ja kehittää sekä osaltaan suorittaa elintarvikkeiden, ja niiden kanssa kosketuksiin joutuvien tarvikkeiden sekä näihin liittyvää riskinhallintaa. EVI:lle kuuluu elintarvikelain (361/1995), terveydensuojelulain (763/1994), eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta annetun lain (1195/1996) ja Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta annetun lain (1100/1994) mukainen valvonnan johto ja muut täytäntöönpanotehtävät. EVI huolehtii toimialaansa kuuluvien Euroopan yhteisön lainsäädännön mukaisten valvontaohjelmien järjestämisestä. Eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallisten vierasainevalvontaohjelmien järjestämisestä EVI huolehtii yhteistyössä Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen kanssa.

Kasvintuotannon tarkastuskeskus (KTTK) vastaa muiden lakien nojalla annettujen tehtäviensä lisäksi eläintautilain nojalla sivutuoteasetuksessa (1774/2003) määriteltyjen luokkien 1, 2 ja 3 sivutuotteita käsittelevien laitosten sekä lemmikkieläin- ja turkiseläinrehulaitosten valvonnasta yhdessä läänin- ja kunnaneläinlääkäreiden kanssa. Lisäksi KTTK antaa sivutuoteasetuksen tulkitsemista koskevia soveltamisohjeita tehtäväalueellaan.

Keskushallinnon uudelleenorganisointi (nk. Viikkiprojekti)

Tammikuussa 2003 julkistetussa maa- ja metsätalousministeriön alueellistamisselvityksessä ehdotettiin, että vastustettavien eläintautien toimeenpanotehtävät siirrettäisiin keskusvirastotasolle maa- ja metsätalousministeriön alaisuuteen. Samassa yhteydessä ehdotettiin EELAn, EVIn ja KTTK:n yhdistämistä yhteiseksi keskusvirastoksi, sillä vuonna 2006 kyseiset virastot siirtyvät joka

tapauksessa uusiin yhteisiin toimitiloihin valtioneuvoston jo aikaisemmin tekemän päätöksen mukaisesti. Ehdotusten johdosta toimeenpanotehtävien siirron valmistelu on jo aloitettu osastolla.

3.4. Eläintautien torjuntayhdistyksen (ETT ry) rooli eläintautien vastustamisessa

Elintarvike- ja rehuteollisuuden rooli on 1990-luvulta alkaen saanut uutta painoarvoa eläintautien vastustamisessa. Teurastamoiden ja meijereiden palvelukseen on palkattu terveydenhuolto-eläinlääkäreitä ja yleisen eläinten terveyden kehittämisen lisäksi on paneuduttu yksittäisten eläintautien torjuntaan.

Merkittävänä teollisuuden taholta eläintautivastustusta koordinoineena tahona on koko Suomen EU-jäsenyyden aikana toiminut **Eläintautien Torjuntayhdistys ETT ry**. ETT:n perustajia ovat meijerit, teurastamot ja munapakkaamot. ETT on jakanut tuottajille ja kotieläintalouden toimijoille ohjeistusta eläintaudeista suojautumisen periaatteista ja käytännön toiminnasta. Merkittävän roolin ETT on saanut erityisesti kaupallisen kotieläinten ja kotieläinten rehun tuonnin ohjeistamisessa, niiltä osin kun on ollut kyse terveysvaatimuksista, joita ei ole asetettu lakisääteisesti vaan ostajan ja myyjän välisinä sopimuksina. Lisäksi ETT on toiminnallaan läänineläinlääkäreiden kanssa edistänyt merkittävästi hyvän salmonellatilanteen palauttamista vuoden 1995 epidemian jälkeen. ETT:n ja läänineläinlääkäreiden yhteistyöllä tilojen saneerausta on tuettu ohjeistuksella. ETT:n ohjeistuksen vapaaehtoisuudesta huolimatta tuottajat ja teollisuus ovat seuranneet toimintaohjeistoa sangen kiitettävästi. ETT vastaa yhdessä EELAn kanssa myös kansallisen eläinten terveydenhuoltojärjestelmän käytännön toteutuksesta.

Tarkempi kuvaus ETT:n toiminnasta on liitteessä 6. Lisätietoja ETT:n antamista ohjeista eläintautien vastustamiseksi on löydettävissä internetistä osoitteesta www.ett.fi.

3.5. Muiden sidosryhmien rooli eläintautien vastustamisessa

Elintarvikkeiden laatujohtoryhmä

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 2.10.1997 elintarvikkeiden laatujohtoryhmän, jonka tehtäväksi annettiin

- elintarvikkeiden laatuun perustuvan kansallisen kilpailustrategian johtamisen
- laatuohjelman sisällön ja laatutavoitteiden valmistelun sekä
- niiden yhteensovittamisen laatuun perustuvaan vientistrategiaan.

Lisäksi laatujohtoryhmän tehtävänä on suomalaisen ruuan laatuun liittyvien kilpailuetujen tutkimuksen ja ruuan laatuun liittyvien hankkeiden kehittäminen, maatalouden laatujohtamistyön tavoitteiden ja muiden laatujohtoryhmän tehtäväksi annettujen laatuprojektien toteutumisesta vastaaminen ja kansallisen laatustrategian toteutumisen sekä valtion tukea saavien laatu- luomu- ja alkuperähankkeiden yhteistyön ja tuloksellisuuden seuranta ja valvonta.

Pro-Agria

Kotieläintalouden neuvonnassa toimii ProAgria-yhtymä, jonka neuvojen ja seminologiin työhön kuuluvat toistuvat käynnit kotieläintiloissa. Lisäksi sen jäsenorganisaatio, Suomen Kotieläinjalostusosuuskunta, harjoittaa siitosnautojen ja –sikojen välitystoimintaa.

ProAgria sitoutuu työssään noudattamaan lainsäädännön ja Eläintautien Torjuntayhdistys ry:n eläintautien vastustamisesta antamia määräyksiä ja ohjeita. Neuvojat ja seminologit on koulutettu noudattamaan tilakäynneillään puhtautta. Tarvittaessa he opastavat karjanomistajia suojavaatetuksen ja pesumahdollisuuksien järjestämiseen ja ohjaavat heitä hankkimaan lisätietoa eläintautien torjunnasta viranomaisilta ja ETT ry:ltä.

Kotieläintuotteita jalostavan teollisuuden neuvojat ja terveydenhuoltoeläinlääkärit

Kotieläintuotteita jalostavan teollisuuden neuvojat ja terveydenhuoltoeläinlääkärit tekevät tilakohtaista neuvontaa, jonka ensisijaisena tarkoituksena on varmistaa tiloilta hankittavan eläinperäisen raaka-aineen sopivuus elintarvikkeisiin. Tavoitteena on myös kotieläintilojen kannattavuuden edistäminen. Lähes kaikki alan toimijat ovat Eläintautien Torjuntayhdistyksen jäseniä ja sitoutuneet toimimaan sen ohjeiden mukaisesti.

Tuottajajärjestöt

MTK (Maa- ja metsätaloustuottajien keskusjärjestö r.y.) hoitaa maataloustuottajien edunvalvontaa Suomessa ja kansainvälisesti. MTK toimii tiiviissä yhteistyössä valtion viranomaistahojen ja ETT:n kanssa suunniteltaessa tarttuvien eläintautien vastustusta. MTK:n tehtävänä on tuoda suunnitteluun tuottajan näkökulma lainsäädäntöjen ja vapaaehtoisten ohjelmien käytännön soveltamisessa ja huolehtia, että kustannusten jakautuminen on oikeudenmukaista. Eläintautien vastustustoimien käytännön toimivuus ja kustannusten kohtuullisuus takaavat tautivastustuksen onnistumisen. Lakisääteisesti vastustettavien eläintautien yhteydessä MTK antaa pyydettyä viranomaisille apua käytännön toiminna sekä tuottajille kriisiapua. Ruotsinkielisten tuottajien edunvalvontajärjestönä toimii Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund (SLC).

3.6. Eläintautien seuranta Suomessa

Suomessa on valtakunnallisesti kattava eläinlääkintähuoltopalvelujen verkosto, josta on saatavilla eläinlääkintäapua myös päivystysaikana. Palvelujen tuottamisesta vastaavat kunnat ja näissä toimivat virkaeläinlääkärit (kaupungin- ja kunnaneläinlääkärit). Täydentävää palvelua on saatavilla myös yksityisiltä eläinlääkäreiltä.

Eläintauteja seurataan Suomessa nk. ilmoitusvelvollisuuteen perustuvan järjestelmän puitteissa sekä aktiivisesti erilaisten seurantatutkimusten avulla.

1) Eläintautien ilmoittamisvelvollisuus (nk. passiivinen seuranta)

- tuottajan velvollisuus ilmoittaa epäilemästään tai todetusta vastustettavasta eläintaudista eläinlääkärille
- yksityiseläinlääkärin velvollisuus ilmoittaa virkaeläinlääkärille
- virkaeläinlääkärin velvollisuus ilmoittaa ketjussa ylemmälle viranomaiselle

- eläinlääkäriin velvollisuus ilmoittaa paitsi vastustettavista, myös eräistä muista eläintaudeista välittömästi tai kuukausittain läänineläinlääkärille, joka lähettää yhteenvedon ilmoituksista maa- ja metsätalousministeriöön (nk. kuukausi-ilmoitukset)
- teurastamoista saatavien lihentarkastustietojen seuranta

Luettelo eläinlääkäreiden kuukausittain ilmoittamista muista eläintaudeista on liitteessä 7.

2) Eläintautien seurantatutkimukset Suomessa (nk. aktiivinen seuranta)

- säännöllisesti toistuvat ennalta suunnitellut seurantatutkimukset esim. teurastamoissa, meijereissä, tiloilla ja muissa tuotantolaitoksissa
- elinkeinon omat seurantaohjelmat, terveystarkastukset ja terveydenhuoltojärjestelmät
- projektiluontoiset seurantatutkimukset

Suuri osa tutkimuksista on EU-säädösten edellyttämää seurantaa, jolla osoitetaan, että Suomessa ei ole eläintauteja, joiden suhteen meillä on nk. taudista vapaan maan asema tai oikeus vaatia lisävakuuksia tuonnissa. Seurantatutkimuksia tehdään pääasiassa vastustettavista eläintaudeista. Eräiden muidenkin tautien osalta valtio maksaa kuitenkin tautitilanteen seurannan kannalta välttämättömiksi katsotut seurantatutkimukset. Tällaisia tauteja ovat muun muassa BVD ja leptospiroosi.

Selvitys vuoden 2002 kartoitustutkimuksista on liitteessä 8.

Eläintautien esiintymistä kartoitetaan myös terveystarkastusohjelmiin sisältyvien tutkimusten avulla.

- pakolliset terveystarkastusohjelmat Suomessa
 - lampaiden scrapievalvontaohjelma yli 40 uuden/kutun katraille
 - lampaiden ja vuohien maedi-visna/CAE-valvontaohjelma yli 20 uuden/kutun katraille
 - peuratarhojen terveystarkastusohjelma
 - sikaloitten terveystarkastusohjelma koeryhmiä kantakoeasemille lähetettävillä sikaloilla
- vapaaehtoiset terveystarkastusohjelmat Suomessa
 - naudan BVD-terveystarkastusohjelma
 - scrapie-valvontaohjelma alle 40 uuden/kutun katraille
 - maedi-visna/CAE-valvontaohjelma alle 20 uuden/kutun katraille
 - EELAn kalaterveystarkastuspalvelu
 - EELAn siipikarjan terveystarkastusohjelma
 - terveydenhuoltojärjestelmät

3.7. Eläintaudeista tiedottaminen ja neuvonta

Eläintautitilanteesta tiedottavat ja antavat yleisiä tietoja eläinlääkintäviranomaiset, EELA ja ETT. MMELO vastaa vastustettavien eläintautien epäilyä tai niiden aiheuttamia epidemioita koskevasta tiedottamisesta valtakunnallisesti. Muut eläinlääkintäviranomaiset, EELA ja ETT tiedottavat vastustettavista taudeista ja niiden yhteydessä noudatettavista varotoimenpiteistä yleensä aluetasolla. Samat tahot tiedottavat tarvittaessa myös muista eläintaudeista. Yksittäiset tuottajat saavat tautitapauksissa neuvoja yleensä kunnaneläinlääkäriltä, läänineläinlääkäriltä, EELAsta, ETT:stä, Helsingin Yliopiston eläinlääketieteellisestä tiedekunnasta ja elintarviketeollisuuden terveydenhuoltoeläinlääkäreiltä.

Yleisluonteista tiedottamista ja neuvontaa ei rajoiteta tai muuten säännellä lainsäädännössä. Jos on kysymys tiedosta, joka koskee eläintaudin esiintymistä yksittäisellä tilalla tai muuta tietyn tuottajan eläinten terveydentilaa koskevasta tiedosta, tiedon antamista on lainsäädännössä rajoitettu. Lainsäädäntö, joka koskee erityisesti viranomaisten oikeutta antaa tällaisia tietoja, on hyvin monimutkainen. Yksittäistapauksissa tietojen antaminen on sen viranomaisen harkinnassa, jolta tietoa pyydetään.

Eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain (29/2000) mukaan eläintä hoitanut eläinlääkäri ei saa sivulliselle ilman karjanomistajan lupaa ilmaista eläintä tai sen kanssa samassa eläintenpitoyksikössä olevia eläimiä koskevia tietoja. Eläinlääkäri on kuitenkin annettava maa- ja metsätalousministeriön määräysten mukaisia ilmoituksia ja tilastotietoja hoitamistaan tautitapauksista sekä ilmoitettava viipymättä hoitamastaan tapauksesta eläintautilain täytäntöönpanosta huolehtiville viranomaisille tietoja, jotka ovat tarpeen vastustettavien eläintautien leviämisen estämiseksi. Salassapitovelvollisuus potilassuhteen perusteella saattaa väistyä myös silloin, jos eläinlääkäri toimii myös viranomaisena, tavallisesti kunnaneläinlääkärinä. Kunnaneläinlääkäriin oikeuteen antaa tietoja sovelletaan tällöin myös viranomaisten tietoja koskevaa lainsäädäntöä.

Viranomaisten oikeudesta antaa tietoja yksittäisen tilan eläinten terveydentilasta säädetään useassa eri säädöksessä. Eläintautilain mukaan virkaeläinlääkäriin on tiedotettava eläintaudin esiintymisestä maa- ja metsätalousministeriön määräämällä tavalla, jos se on tarpeen vastustettavan eläintaudin leviämisen estämiseksi. Tiedottamisvelvollisuus koskee sekä perusteltua epäilyä että taudin toteamista. Taudin esiintymistä koskeva tiedottaminen on tällöin yksi niistä toimenpiteistä, joilla vastustettavan eläintaudin leviäminen pyritään estämään. Taudin esiintymisestä tietyllä tilalla on siten ilmoitettava niille sivullisille, joiden toiminnan kautta tauti on vaarassa levitä eteenpäin. Eläintautilain mukaisesta tiedottamisesta on annettu ministeriön ohje (yleiskirje nro 197 18.8.1981). Lisäksi tiedottamista koskevia säännöksiä sisältyy yksittäisten eläintautien vastustamistoimia koskeviin maa- ja metsätalousministeriön asetuksiin. Säännökset koskevat yleensä niiden tahojen määrittelyä, joille eri eläintaudeista on ilmoitettava, jotta tautien leviäminen estettäisiin. Tahot, joille asiasta on ilmoitettava, vaihtelevat eri tautien leviämistapojen ja -nopeuden mukaan.

Muissa kuin eläintautilaissa tarkoitetuissa tilanteissa eli jos on kysymys vastustettavan eläintaudin ilmoittamisesta muissa kuin taudin leviämisen kannalta tarpeellisissa tapauksissa tai jos kysymys on muista kuin vastustettavista eläintaudeista, sovelletaan lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) eli julkisuuslakia. Julkisuuslain mukaan tiedot, jotka koskevat viranomaisen tehtäväksi säädettyä tarkastusta tai muuta valvontatointia, on pidettävä salassa, jos tiedon antaminen ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa asian osalliselle. Eläintautia koskeva tiedon

paljastaminen aiheuttaa epäilemättä ainakin taloudellista vahinkoa eläimen omistajalle. Painava syy tiedon antamiseen lienee vastustettavan eläintaudin esiintyminen, ja silloinkin paljastaminen vain eläintautilaissa tarkoitetuille tahoille. Suppea tulkinta on perusteltu sen vuoksi, että julkisuuslain tarkoituksena on tältä osin turvata tarkastus- ja valvontatoiminnan tehokkuutta.

Jos kysymys ei ole tarkastuksessa tai muuten valvontatoiminnan kautta saadusta tiedosta, sovelletaan julkisuuslain säännöksiä yksityisen elinkeinotoimintaa koskevista tiedoista. Yksityisen elinkeinotoimintaa koskevat seikat on pidettävä salassa, jos niiden paljastaminen aiheuttaisi elinkeinonharjoittajalle taloudellista vahinkoa. Eläintaudin esiintymistä koskevan tiedon voidaan katsoa olevan yksityistä elinkeinotoimintaa koskeva seikka, joka on pidettävä salassa tällä perusteella. Lain mukaan salassapito ei kuitenkaan koske tietoja, jotka ovat merkityksellisiä kuluttajien terveyden tai ympäristön suojaamiseksi. Eläintauteja koskevista tiedoista tällaisia tietoja lienevät lähinnä vastustettavia eläintauteja koskevat tiedot. Tämä perustuu siihen, että vastustettavat eläintaudit ovat eläintautiasetuksen määritelmien mukaan kuluttajien terveyden ja ympäristön kannalta vakavimpia tauteja, ja että vastustettavien eläintautien lista on tällä hetkellä varsin kattava tältä kannalta. Toisaalta vastustettavia eläintauteja koskevien tietojen antamiseen laajemmin kuin mitä eläintautilaki edellyttää, ei ole perustetta, koska eläintautilaki erityislakina nimenomaan määrittelee ne tahot, joille tieto vastustettavista eläintaukeista on merkityksellinen. Muihin kuin vastustettaviin eläintaukeihin ei pääsääntöisesti kuulu eläintauteja, joiden vakavuus edellyttäisi tiedon julkistamista sen perusteella, että ne olisivat kuluttajien terveyden tai ympäristön kannalta merkityksellisiä. Poikkeuksena voisi olla esimerkiksi ei-vastustettavan eläintaudin laajempi epidemia tai uusi taudinaiheuttajan kanta, joka tavanomaista herkemmin tarttuu muihin eläimiin tai erityisesti ihmisiin. Näissäkin tapauksissa tieto olisi merkityksellinen vain niille, joita taudin leviämisen uhka koskee.

Julkisuuslain mukaan yksityistä elinkeinotoimintaa koskeva, taloudellista vahinkoa aiheuttava seikka voidaan paljastaa myös silloin, jos kysymys on elinkeinonharjoittajan velvollisuuksia ja niiden hoitamista koskevista tiedoista. Eläintauteja ja eläinten terveyttä koskevissa asioissa kysymys lienee tilanteista, joissa eläimen omistajalla on lainsäädäntöön perustuva velvollisuus itse ilmoittaa eläimen sairaudesta sivullisille. Tällaisesta velvollisuudesta säädetään eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikehygieniasta annetussa asetuksessa (1336/1996). Jos eläin toimitetaan teurastettavaksi, tuotantotilan on ilmoitettava teurastamolle kirjallisesti tiedot eläimen sairaudesta ja eläimestä saatavien elintarvikkeiden laatuun mahdollisesti haitallisesti vaikuttavasta muusta seikasta. Eläimen sairauden ilmoittamisesta säädetään myös eläinsuojelulaissa (247/1996). Jos sairas tai vahingoittunut eläin luovutetaan toiselle, on sairaudesta tai vahingoittumisesta ilmoitettava eläimen vastaanottajalle. Ilmoitusvelvollisuus koskee kuitenkin vain eläimen hyvinvointiin vaikuttavia tietoja sairaudesta. Tilanteissa, joissa eläimen omistajalla on velvollisuus itse ilmoittaa eläintautia koskevasta asiasta, lienee perusteltua katsoa, että myös viranomainen voi antaa vastaavan tiedon. Julkisuuslakia ei kuitenkaan voitane tulkita niin, että tieto voitaisiin paljastaa muille kuin niille sivullisille, joita säädetty ilmoitusvelvollisuus koskee.

Maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosasto pyysi työryhmän työskentelyä varten lausunnon oikeusministeriöltä viranomaisten tietojen julkisuudesta eläintautiasioissa. Lausunnossa vahvistettiin edellä kuvattu tulkinta.

4. Eläintautien vastustaminen Euroopan yhteisössä

4.1. Eläinten sisämarkkinakauppaa ja kolmansista maista tapahtuvaa tuontia koskevat ehdot

Ennen Suomen liittymistä Euroopan unioniin, eläinten tuonti tapahtui maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintöosaston myöntämällä tuontiluvalla ja luvassa oli yksityiskohtaisesti määritelty ne ehdot, joita noudattamalla tuonti oli mahdollista. Läheskään kaikissa tapauksissa tuontia ei sallittu lainkaan, koska arvioitiin, että ennalta tehtävistä tutkimuksista huolimatta riski uusien eläintautien tulolle maahan oli liian suuri. Maahantuonnin jälkeen eläin yleensä määrättiin karanteeniin. Karanteenin aikana eläimet eivät saaneet olla tekemisissä muiden tilan eläinten kanssa, ne olivat eläinlääkärin säännöllisessä valvonnassa ja niille tehtiin karanteenin kuluessa tarpeelliseksi katsottavat tutkimukset. Varotoimenpiteistä huolimatta mm. lampaan maedi-visna- tartunta ja naudan paratuberkuloositartunta saatiin maahan tuontieläinten mukana.

EU:iin liittymisen jälkeen tuonnin ehdot ovat määräytyneet EY-lainsäädännön mukaisesti. Tuonti on kuitenkin ollut eurooppalaisen mittapuun mukaisesti varsin vähäistä, joskin jatkuvasti lisääntymässä.

Tuotantoeläinten tuontitilastot vuosilta 1998-2002 ovat liitteessä 9.

Eläinten maahantuonnin valvonta EY-lainsäädännön mukaisesti

Euroopan yhteisön lainsäädännön mukaisesti eläinlääkintäviranomaiset valvovat eläinten sisämarkkinakauppaa koskevien terveysehtojen noudattamista ensisijaisesti lähtömaassa. Määränpäämaassa viranomaisten on sallittua tarkastaa eläimiä vain pistokoeluoontoisesti. Kuitenkin eläinten maahantuojalla on aina velvollisuus tarkastaa eläimet, niiden mukana seuraavat terveystodistukset ja muut asiakirjat heti eläinten maahantulon yhteydessä. Tuojan on myös välittömästi ilmoitettava eläimillä esiintyvistä sairauden oireista tai asiakirjoissa ilmenneistä puutteista virkaeläinlääkärille. Eläimet, jotka eivät täytä tuonnin ehtoja, voidaan palauttaa lähtömaahan tai hävittää.

EY-lainsäädännössä asetettujen viranomaisvaatimusten lisäksi yksittäinen tuoja voi halutessaan asettaa omia yhteisölainsäädännön vaatimukset ylittäviä ehtoja tuotavien eläinten terveydentilalle ja toimenpiteille lähtökarjassa. Näistä aiheutuvista kustannuksista myyjä ja ostaja sopivat keskenään. Euroopan yhteisön tärkeä periaate on vapaan kaupan edesauttaminen yhteisön jäsenmaiden välillä. Vapaan kaupan periaatteisiin kuuluvat yhteisesti päätetyt eläinten terveysvaatimukset ja yhtenäistetyt eläinten terveystodistukset. Kaikille merkittävillä tuotantoeläinsektoreille on olemassa direktiivit, joista käy ilmi sisämarkkinakaupassa noudatettavat terveysvaatimukset. Sisämarkkinakauppadirektiivi on jäsenvaltioita kohtaan velvoittava, eikä jäsenmaan toimivaltainen viranomainen saa asettaa kauppaan direktiivistä poikkeavia vaatimuksia. Sisämarkkinakaupan periaatteisiin ja vapaaseen kauppaan kuuluu mahdollisimman vähäinen eläinten tutkimistarve, pakollisista lähtö- ja saapumiskaranteeneista sekä rajatarkastuksesta luopuminen.

Yhteisön lainsäädännössä annetaan kuitenkin jäsenmaille mahdollisuus hakea nk. vapaan maan asemaa tai nk. lisävakuuksia tuonnissa eräiden eläintautien suhteen, jolloin tällaiseen maahan tuotavilta eläimiltä voidaan vaatia joko niiden tutkiminen kyseisen taudin varalta tai niiden lähtökarjan tai – valtion virallista vapautta kyseisen taudin suhteen. Taudit, joiden suhteen tällaista erityisasemaa voi anoa, on mainittu kyseisen eläinlajin kauppaa koskevassa direktiivissä (liite 10).

Yhteisö on tietoisesti rajoittanut tautilistan vain sellaisiin merkittävimpiin eläintauteihin, joiden hävittämistä yhteisön alueella on päätetty tukea. Yleensä näiden tautien hävittämistä koskeville ohjelmille on myös mahdollista saada EU:lta rahoitusta.

EU on laatinut terveystaamukset myös EU:n ulkopuolisista maista tapahtuvalle eläinten tuonnille. Näiden vaatimusten täytyminen tarkastetaan eläinlääkinnällisessä rajatarkastuksessa rajatarkastusasemilla. Tuotantoeläinten kaupassa terveystaamusten tulisi pohjautua Maailman eläintautijärjestön (OIE) nk. eläintautikoodiin, joka asettaa kansainvälisessä kaupassa noudatettavat terveystaamukset tuotantoeläimille sekä niistä saataville tuotteille. Koska OIE:n jäsenmaiden tuotantoeläinten tautitilanne poikkeaa monin osin EU-maiden tilanteesta, eivät OIE:n koodin vaatimukset läheskään aina vastaa EU:n asettamia vaatimuksia. Kuitenkin yhä useammin ollaan tilanteessa, jossa myös EU joutuu vapaan kaupan nimissä mukauttamaan terveystaamuksensa OIE:n koodin kanssa. Jos halutaan asettaa tiukempia terveystaamuksia, nämä joudutaan perustelemaan tieteellisen riskinarvioinnin pohjalta.

4.2. Eläintautien vastustaminen ja kustannusten korvaaminen yhteisölainsäädännön mukaisesti

Euroopan yhteisön säännökset toimenpiteistä eläintautien hävittämiseksi on annettu direktiiveissä sellaisille taudeille, joiden torjuntaan yhteisö haluaa osallistua voimakkaasti. Maailman eläintautijärjestön (OIE) luokittelussa nämä taudit kuuluvat pääasiallisesti nk. A-listalle. A-listan tautien osalta pyritään heti taudinpurkauksen ilmettyä taudin välittömään hävittämiseen, sillä nämä taudit leviävät helposti myös maan rajojen ulkopuolelle. Lisäksi niillä on suuri merkitys eläinten ja niistä saatavien tuotteiden kansainväliseen kauppaan. Esimerkkejä tällaisista eläinkulku-taudeista ovat suu- ja sorkkatauti, klassinen sikarutto, lintuinfluenssa ja Newcastle'n tauti.

Helposti leviävien tautien osalta yhteisö osallistuu myös toimenpiteistä aiheutuvien kustannusten korvauksiin. Korvausosuus on korkeintaan 60 prosenttia taudin aiheuttamista tappioista ja torjuntakuluista (Neuvoston päätös 90/424). Tällä pyritään varmistamaan nopeat ja määrätietoiset toimet jäsenmaissa. Tähän pyritään myös EU:n edellyttämällä valmiussuunnittelulla, joka edellyttää kirjallisia valmiussuunnitelmia ja nk. simulaatioharjoituksia valmiuksien testaamiseksi jäsenmaissa. EU:n Elintarvike ja eläinlääkintätoimiston (Food and Veterinary Office) tarkastaa nämä valmiussuunnitelmat säännöllisesti.

Yhteisö osallistuu taloudellisesti myös sellaisten eläintautien torjuntaan, joiden tarttuvuus ei ole yhtä suuri kuin A-listan taudeilla, mutta joilla on suuri merkitys kotieläintuotannolle, sisämarkkinakaupalle tai kansanterveydelle. Näistä taudeista suurin osa on listattu OIE:n B-listalle ja Suomessa lakisääteisesti vastustettaviin eläintauteihin. Näiden torjunnassa yhteisön rahoitus perustuu enemmän taudin pitkäjänteiseen kitkemiseen kuin äkillisen taudinpurkauksen hävittämiseen. Tavoitteena on pitkällä aikavälillä koko yhteisön vapaus näistä taudeista. Tällaisia tauteja ovat muun muassa TSE-taudit, tuberkuloosi, bruselloosi l. luomistauti, salmonella ja rabies. EU:n osuus vuonna 2004 rahoitettavaksi hyväksytyistä muiden eläintautien kuin TSE-tautien vastustamisohjelmista on 54 292 000 euroa. TSE-tautien vastustamiseen on hyväksytty 92 643 000 euroa.

5. Eläintaudeista aiheutuvien vahinkojen korvaaminen Suomessa

5.1. Kustannusten korvaukset valtion varoista

5.1.1. Vastustettavat eläintaudit

Eläintautilaissa (55/1980) säädetään valtion varoista maksettavista korvauksista tapauksissa, joissa viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin eläintaudin hävittämiseksi tai sen leviämisen estämiseksi. Eläinten omistajille maksetaan lain nojalla korvauksia viranomaisten toimenpiteistä aiheutuneista vahingoista. Korvauksia voidaan lain mukaan maksaa vain vastustettavien eläintautien perusteella. Eläintaudin kuuluminen vastustettaviin eläintauteihin ei kuitenkaan ole automaattinen tae valtion korvauksista, vaan korvaus riippuu taudin luokituksesta ja siitä, mitä vahinkoja tai kustannuksia haetaan korvattavaksi. Ensisijaisesti valtion varoista korvataan kustannukset, jotka aiheutuvat eläinlääkintäviranomaisten määräämistä toimenpiteistä.

Eläimen ja omaisuuden arvon korvaaminen

Eläintautilain mukaan eläimestä, jonka viranomainen on määrännyt tapettavaksi tai joka on kuollut viranomaisen toimenpiteen seurauksena, maksetaan korvaus. Sama oikeus korvaukseen on myös silloin, jos muuta omaisuutta on viranomaisen määräyksestä hävitetty tai se on viranomaisten toimenpiteiden johdosta vahingoittunut. Vastaava korvaus voidaan maksaa myös tautiin kuolleesta eläimestä, jos saman taudin perusteella muut saman eläinyksikön eläimet määrätään tapettaviksi. Korvaus on edellä mainituissa tapauksissa käyvän arvon mukainen täysi korvaus. Eläimen käyväksi arvoksi katsotaan se arvo, joka eläimellä olisi ollut ilman tappamisen aiheuttanutta tautia. Eläin voidaan määrätä taudin perusteella tapettavaksi myös omistajan hakemuksesta. Korvaus on tällöin 75 % käyvästä arvosta vähennettynä teurasarvolla tai jäännöskäyttöarvolla.

Eläintautilain nojalla korvataan myös eläintaudin torjumisesta aiheutuneet puhdistus- ja desinfiointikustannukset, mutta vain maa- ja metsätalousministeriön säättämien tautien osalta.

Taloudellisen vahingon korvaaminen

Lisäksi voidaan korvata eläimen omistajalle aiheutunut taloudellinen vahinko, joka vaikeuttaa merkittävästi hänen toimeentuloaan, jos lain nojalla suoritettavat toimenpiteet estävät tai vaikeuttavat eläintenpitoa. Taloudellisia vahinkoja aiheutuu käytännössä esimerkiksi siitä, että eläinsuoja on pidettävä puhdistuksen jälkeen pitkään tyhjänä ja tuotantoon tulee katkos. Oikeus korvaukseen taloudellisesta vahingosta ei ole ehdoton, vaan lain sanamuodon mukaan harkinnanvarainen. Eläintautiasetuksen mukaan korvauksen saaminen edellyttää, että eläintenpito muodostaa hakijan pääasiallisen tai oleellisen toimeentulon. Lisäksi edellytetään, että viranomaisten toimenpiteet ovat johtuneet helposti leviävästä tai vaarallisesta eläintaudista. Valvottavan eläintaudin perusteella korvausta taloudellisesta vahingosta voidaan maksaa vain erityisestä syystä.

Tutkimusten korvaaminen

Vastustettavien eläintautien toteamiseksi suoritettavat tutkimukset tehdään valtion kustannuksella silloin, kun kysymys on yksittäisestä tautiepäilystä. Samoin valtion kustannuksella tehdään niin sanotut seurantatutkimukset eli tutkimukset, jotka ovat tarpeen maan eläintautitilanteen ja eläimistä

ihmisiin leviävien tautien seuraamiseksi taikka välttämättömiä elintarviketurvallisuuden säilyttämiseksi. Eräitä eläintauteja varten on säädetty terveysturvontaohjelmia, jotka edellyttävät säännönmukaisten tutkimusten tekemistä eläintaudin varalta. Terveysturvontaohjelmien kustannusten maksuvelvollisuudesta säädetään eläintautilaissa. Pääsääntönä on, että pakollisten terveysturvontaohjelmien kustannukset maksaa valtio ja vapaaehtoisten tuottaja. Pakollisista ohjelmista aiheutuvat kustannukset kuuluvat kuitenkin tuottajien maksettaviksi silloin, jos pakollinen ohjelma perustuu Euroopan yhteisön lainsäädäntöön tai jos se koskee tarhattavia sorkkaeläimiä.

Taulukko 2. Valtion suorittamat korvaukset (euroina) lakisääteisesti vastustettavista eläintaukeista vv. 2000-2002

	2000	2001	2002
Laboratoriopalvelut	24 700	32 700	23 900
Tappokorvaukset ¹	737 100	862 500	100 907
Muut tautien hävitystoimenpiteet ²	32 700	57 600	50 349

¹Tappokorvausten asemasta voisi paremminkin puhua korvauksista eläinten omistajille, koska kyseiset luvut sisältävät kaikki eläinten omistajille maksetut korvaukset eli siis eläimet, muu omaisuus, taloudellinen vahinko, maksetut kustannukset ym. Vuonna 2000 kustannukset koostuivat lähinnä VHS-taudin takia maksetuista korvauksista kalanviljelijöille, vuonna 2001 sekä VHS:n että nautojen BSE:n takia maksetuista korvauksista ja vuonna 2002 lampaan scrapien aiheuttamista ennakkomaksuista.

²Muut tautien hävittämistoimenpiteet koskevat niitä kustannuksia, jotka on maksettu suoraan osastolta.

5.1.2. Muut kuin lakisääteisesti vastustettavat eläintaudit

Muista kuin vastustettavista eläintaukeista aiheutuneita vahinkoja ei ole mahdollista korvata valtion toimesta. Tällöin myöskään viranomaiset eivät voi velvoittaa tuottajaa toimenpiteisiin, kuten saneeraamiseen eläimiä hävittämällä. Lopullinen päätös toimenpiteiden suorittamisesta samoin kuin taloudellinen vastuu jää tuottajalle.

Näytteiden ottamista ja tutkimista valtion kustannuksella on selvitetty myös kohdissa 3.3. ja 3.5.

Hengitystieinfektioepidemia, joka vuonna 2000 aiheutti useilla tiloilla suuria tilakohtaisia tappioita, ei ole lakisääteisesti vastustettava tauti ja valtiolla ei näin ollen ollut korvausmahdollisuutta epidemiatilanteessa. Tämän taudin varalta ei ole myöskään olemassa vaihtoehtoista korvausjärjestelmää, kuten vakuuttamiseen pohjautuvaa.

Nykyisessä tuotannon rakenteessa vahingot ovat helposti hyvin merkityksellisiä. Tuotannon kasvanut intensiteetti ei kestä merkittäviä katkoksia tuotannossa ja yksikköjen koon kasvu saa kokonaistappiot nousemaan herkästi merkittäviin summiin. Lisäksi tuotannon kasvuvaiheessa tuottajat ovat investoineet tuotantoon voimakkaasti, mikä korostaa tuotantoon tulevien katkosten merkitystä. Toisaalta vuoden 2000 epidemian kaltaiset tilanteet ovat olleet maassamme harvinaisia.

Liitteessä 11. on Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliiton (MTK) tekemä selvitys hengitystieinfektioepidemian (nk.BRS-epidemia) alkuvaiheen aiheuttamista taloudellisista tappioista tuotantotiloilla vuonna 2000.

5.2. Vakuutukset

5.2.1. Yksilölliset tuotantoeläinten vakuutukset

Vakuutusyhtiöillä on tuotevalikoimassaan erilaisia vakuutuksia kotieläintuotannossa sattuvien eläinvahinkojen korvaamiseksi. Tällaisen vakuutuksen ottamisesta päättää kukin tuottaja osana maatilansa vakuutusjärjestelyä.

Monilla yhtiöillä on tuotevalikoimassaan sekä suppeampia että laajemman turvan antavia tuotantoeläinvakuuksia. Eläintautien aiheuttamia vahinkoja näistä suppeammista vakuutuksista korvataan yleensä vain silloin, jos sairaus aiheuttaa eläimen kuoleman tai johtaa hätäteurastukseen eikä kyse ole valtion varoista korvattavasta vahingosta. Korvauksena maksetaan vakuutusehdoissa määritellyllä tavalla laskettava eläimen arvo. Eräiden yhtiöiden ns. laajemmat vakuutukset korvaavat myös tuotannon menetystä silloin, jos tuotannon menetys on aiheutunut eläimen kuolemasta tai eläinlääkärin kehotuksesta tapahtuneesta teurastuksesta.

Eläimen sairauden aiheuttamaa tuotannon vähenemistä tai taudin saneeraamisesta aiheutuvia vahinkoja ei korvata yksilöllisistä vakuutuksista, vaan niitä tilanteita varten on kehitetty ryhmävakuutuksia.

5.2.2. Ryhmävakuutukset eräiden tarttuvien eläintautien varalta

Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitossa kehitettiin vuonna 1995 vakuutusyhtiöiden ja Eläintautien torjuntayhdistyksen yhteistyönä mallivakuutusehdot naudakarjan, sikojen ja siipikarjan salmonellavakuutuksia varten. Vakuutus hoidetaan ryhmävakuutuksena, mikä tarkoittaa sitä, että teurastamot, meijerit ja munanpakkaamot vakuuttavat yhdellä vakuutuksella sopimustuottajansa niiden vahinkojen varalta, jotka aiheutuvat salmonellan aiheuttamasta tuotannon menetyksestä sekä puhdistus- ja desinfiomiskustannuksista. Siipikarjan osalta on tuotannon erityispiirteistä johtuen tehty myös joitakin yksilöllisiä sopimuksia.

Yhteisesti laadittuja malliehtoja on käytetty pohjana, kun vakuutusyhtiö ja sen asiakkaana oleva meijeri, teurastamo tai munanpakkaamo ovat neuvotelleet ryhmävakuutussopimuksista, joissa on sovittu mm. vakuutusmääristä, tuottajan omavastuusta sekä vakuutusmaksusta sekä siitä, miten laajalti vakuutuksenottajana oleva munanpakkaamo, teurastamo tai meijeri haluaa turvata sopimustuottajansa salmonellavahinkojen varalta.

Keskeisin syy siihen, että vakuutus järjestettiin ryhmävakuutuksena oli se, että vain näin katsottiin mahdolliseksi saada vakuutuksen piiriin riittävä määrä tuottajia. Lisäksi haluttiin varmistaa, että vakuutus siihen liitettyine suojeluohjeineen omalta osaltaan kannustaa ja edistää tautiriskien hallintaa ja että vahinkotilanteessa salmonella saadaan nopeasti ja tehokkaasti saneeratuksi tilalta pois.

Salmonellavakuutusten voidaankin katsoa toimineen asetettujen tavoitteiden mukaisesti ja se on yhtenä tekijänä ollut vaikuttamassa siihen, että salmonellatilanne maassamme on erittäin hyvä.

Salmonellavakuutuksista on vuosina 1996 - 2002 maksettu korvauksia yhteensä n. neljä miljoonaa euroa, korvattavia tapauksia on samana ajanjaksona ollut 203. Korvauksia maksettiin eniten vuonna 1998, yhteensä miltei miljoona euroa. Salmonellavakuutusten piirissä on sika- ja nautakarjatiloihin noin 90 % ja siipikarjatiloihin 80 %.

Eläintautien torjuntayhdistyksen ja maa- ja metsätalousministeriön aloitteesta sikojen salmonellavakuutuksen korvauspiiriä laajennettiin vuonna 1998 kattamaan PRRS-taudin aiheuttamia vahinkoja. Kyseinen tauti lisättiin mallivakuutusehtoihin, koska näin haluttiin tukea viranomaisten, tuottajien ja elintarvikealan eläintautien vastustustyötä ja osaltaan pyrkiä estämään tämän sikataloutemme kannalta kohtalokkaan eläintaudin leviäminen Suomeen. Vakuutuksen tarkoituksena oli, että jos Suomessa vielä uusi tauti leviäisi yksittäisille tiloille, se voitaisiin saneerata nopeasti ja näin estää taudin leviäminen. Vakuutuksen kehittämiseen liittyi maa- ja metsätalousministeriön päätös lisätä PRRS-tauti ministeriön vastustettavien eläintautien listalle. PRRS-taudin sisältäviä vakuutuksia on kuitenkin vain muutamia. Vakuutuksella ei siten vakuutettujen tilojen vähäisen määrän vuoksi voida saavuttaa sille asetettuja tavoitteita, koska näin helposti leviävän taudin torjunnassa olisi välttämätöntä, että vakuutuksen piirissä olisi mahdollisimman moni tila.

Vuonna 2001 ryhmävakuutusratkaisuja on edelleen laajennettu. Jälleen yhteistyössä ETT:n sekä Siipikarjaliiton kanssa laadittiin lihasiipikarjan salmonellavakuutuksen malliehdot. Samoin laadittiin malliehdot vakuutukselle, josta korvataan porsasyskän, sikadysenterian, aivastustaudin sekä kapin aiheuttamia vahinkoja.

5.3. Muut vakuutukset

Eläintaudit voivat levitä myös rehujen välityksellä (esim. salmonella). Rehulaissa rehun valmistajalle ja maahantuojalle on säädetty ns. ankara vastuu rehuvalmisteesta aiheutuvasta vahingosta. Ammattimaiset rehunvalmistajat voivat oman vastuunsa varalta ottaa tuotevastuuvakuutuksia, josta korvataan virheellisen rehun välityksellä leviävästä eläintaudista aiheutuvia henkilö- ja esinevahinkoja. Jos rehuun on tullut virhe vasta maatilalla, ei rehunvalmistaja ole siitä vastuussa, eikä tällaista vahinkoa siten korvata hänen ottamastaan tuotevastuuvakuutuksesta. Tuotevastuuvakuutuksesta ei myöskään korvata rehunvalmistajalle itselleen aiheutuvia vahinkoja. Koska rehunvalmistajan ottamat tuotevastuuvakuutukset kattavat vain ne eläintaudit, joilla on syy-yhteys virheelliseen rehuun, ei niiden pohjalta voida rakentaa kattavaa eläintaudeista aiheutuvien vahinkojen korvausjärjestelmää.

Euroopan komissio antoi 14.4.2003 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi rehuhygieniaa koskevista vaatimuksista. Ehdotuksen mukaan rehualan toimijoiden on varmistettava, että niillä on toimintaansa liittyvät riskit kattava taloudellinen vakuus, kuten vakuutus. Ehdotus on parhaillaan Euroopan parlamentin ja neuvoston käsiteltävänä.

5.4. Eläintautikorvaukset ja maatalouden tuki

Yhteisön maatalouspolitiikan peruseriaatteena on, että maatalouden tukeminen maksetaan yhteisön varoista, ja että jäsenvaltion varoista maksettava kansallinen maataloustuki sallitaan yleensä vain komission suostumuksella. Jäsenvaltion maksamat korvaukset eläintautien aiheuttamista vahingoista ovat tässä tarkastelussa osa kansallista maataloustukea, joka on sallittua vain tietyin edellytyksin. Kansallista tukea koskevien sääntöjen mukaan eläintautien takia maksettavien

viranomaisten taholta tulevien korvausten edellytyksenä on lakien, asetusten tai hallinnollisten toimenpiteiden muodossa vahvistetut säännökset, joiden perusteella viranomaiset puuttuvat kyseiseen ongelmaan määräämällä toimenpiteet taudin hävittämiseksi. Näistä toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset voidaan korvata. Näin ollen tukitoimenpiteitä voidaan soveltaa ainoastaan sellaisiin tauteihin, joihin viranomaisten on puututtava, mutta ei toimenpiteisiin, jotka viljelijöiden on kohtuuden nimessä itse otettava vastuulleen (Yhteisön suuntaviivat maatalousalan valtiontuesta 2002). Yhteisön säännöt rajoittavat siten jonkin verran viranomaisten toimesta maksettavia korvauksia, mutta pääsääntöisesti vakavien eläintautien takia maksettavat korvaukset ovat kunkin jäsenvaltion kansallisesti päätettävissä. Harkittaessa, mitkä eläintaudit otetaan lakisääteisesti vastustettavien piiriin on valtion budjetti nopeammin vastaan tuleva rajoittava tekijä kuin EY:n lainsäädäntö. Elinkeinon sisäisin järjestelyin toimivaan korvausmalliin ei yhteisön maatalouspolitiikalla ole rajoittavaa vaikutusta.

Tuottajan saamat eläinkohtaiset palkkiot eivät myöskään vähene silloin, kun palkkioon oikeutettuja eläimiä ei ole ylivoimaisesta esteestä johtuen voitu pitää tilalla koko vaadittavaa tilallapitoaika. Ylivoimaisena esteenä voidaan pitää esim. eläinkulikutautia, jonka vuoksi eläimet ovat kuolleet tai ne on jouduttu lopettamaan. Myöskään eläinkiintiöitä ei tällöin jouduta leikkaamaan.

5.5. Eläintautivahinkojen korvausjärjestelmät Euroopassa

Työryhmän työn pohjaksi MMELO lähetti vuonna 2000 kyselyn kaikkiin EU-maihin käytössä olevista korvausjärjestelmistä erityisesti ei-vastustettavien eläintautien osalta. Vastaukset kyselyyn saatiin 10 jäsenmaasta. Useimmissa jäsenmaissa korvausjärjestelmä on rajoittunut valtiollisesti vastustettavaksi määrättyjen eläintautien torjuntaan. Muiden tarttuvien eläintautien osalta korvaaminen koskee yleensä yksittäisten tautien aiheuttamia vahinkoja. Poikkeuksen muodostavat Saksa, Itävalta ja Alankomaat, joissa on olemassa erityiset korvausrahastot ja Norja, jossa on mahdollista ottaa yleisvakuutus tarttuvan eläintaudin aiheuttaman vahingon varalta.

Alankomaiden rahastomallissa rahasto perustuu lainatakaukseen. Nautojen osalta 20 % ja sikojen osalta 10 % prosenttia rahastosta on kassassa, loput pankkitakauksena. Rahaston kokonaiskaton ylityttyä valtio korvaa loput. Rahastosta ei makseta eläintautivahingosta tuottajille aiheutuneita seurannaistappioita. Rahastoa hallinnoidaan tuotantokunnittain: nauta-, sika-, siipikarja- ja lammas- ja vuohituotantokunnat. Rahastoon sitoutuminen perustuu tuotantokuntien ja Hollannin maatalousministeriön välillä tehtyyn sopimukseen. Tuotantokunnat tilittävät säännöllisiä menoja varten rahastoon kuukausittaisen maksun. Ministeriö päättää rahaston käyttämisestä epidemian torjuntaan. Rahastosta maksetaan korvauksia myös kaikkein vakavimpien eläintautien vastustamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Saksassa korvauksista 50 prosenttia tulee valtion varoista ja 50 prosenttia kassasta, joka on koottu tuottajilta eläinyksikkökohtaisella maksulla (vuonna 2000: nauta 7 DM/eläin, sika 4-8 DM/eläin). Maksuja hallinnoidaan liittovaltiokohtaisesti valtiollisesti mutta kassan hallintokustannukset katetaan eläinten omistajien suorittamista maksuista. Maksettavat korvaukset ovat korvauksia kuolleista eläimistä ja korvauksille on vahvistettu enimmäismäärät eläintautilaissa.

Norjan viranomaisten ilmoituksen mukaan tiloja on mahdollisuus vakuuttaa tulojen menetyksen varalta tapauksissa, joissa ansion menetys aiheutuu eläintaudin takia määrätyistä rajoituksista tai eläinten teurastuksista eläintautien varalta. Tulojen menetys korvataan maksimissaan 24 kuukauden ajalta. Vakuutuksia on 60 prosentilla lypsykarjataloista, siipikarjataloudessa munantuotannossa 40

prosentilla ja lihantuotannossa 90 prosentilla tiloista. Sikataloudessa vakuutettujen tilojen osuus on 40 prosenttia. Vain lammasta ja vuohitalous on jäänyt huonosti vakuutetuksi, alle 10 prosenttia tiloista on hankkinut vakuutuksen. Vakuutus maksaisi lammasta kohden 20 NOK vuodessa.

6. Nykytilan ongelmat ja uhat

6.1. Ulkomaiset uhkatekijät

Eläinten maahantuontiin liittyvät riskit

Euroopan unioniin liittymistä seuranneesta eläintautiriskin noususta on toistaiseksi selvitty tuojien noudattaessa vapaaehtoisia ETT:n suosittelemia vastuullisen tuonnin ehtoja

Hyvä tilanne ei kuitenkaan välttämättä säily jatkossa, sillä tuontimäärät ovat jatkuvassa nousussa. Kiinnostus sekä perinteisten kotieläinten ja niiden sukusolujen että myös nk. eksoottisten eläinten tuontiin on lisääntynyt. Riskiä lisää se, että esim. eksoottisten eläinten, kuten laama- ja kamelieläinten, tuontia koskevat sisämarkkinakaupan vaatimukset ovat lievemmat kuin esim. nautaeläinten ja kuitenkin ne voivat sairastaa samoja tauteja ja levittää niitä myös nautaeläinpopulaatioon. Eksoottiset eläinlajit voivat myös kantaa sellaisia tartuntoja, joista perinteisessä kotieläintuotannossamme on jo päästy eroon, kuten tuberkuloosia ja luomistautia. Ei ole myöskään riittävästi tietoa siitä, miten luotettavasti eräät tutkimusmenetelmät, kuten tuberkuloositestit, toimivat näillä eläinlajeilla. Elintarviketuotantoketjun ulkopuoliset toimijat eivät myöskään samalla tavoin selvitä asioita ennalta eivätkä suunnittele toimintaansa yhtä pitkäjänteisesti ja muodostavat siten riskin elintarvikeketjulle.

Toisaalta esim. kalasektorilla ei edes ole ETT:tä vastaavaa yritystä ohjeistamassa tuojia mahdollisista tuonteihin liittyvistä riskeistä. Kalasektorilla vastustamisen tekee lisäksi erityisen ongelmalliseksi tautien leviäminen vesireittejä pitkin.

Myös kansainvälisten yhteistyömuotojen yleistymisen, esimerkkinä pohjoismaisen jalostusyhteistyö, lisää maahantuontia ja siten riskejä, ja edellyttää entistä tiiviimpää seurantaa myös lähtömaiden eläintautitilanteesta.

Taulukko 3. Eläintauteja, joita Suomessa ei esiinny tai esiintyy vain vähän ja joihin liittyvä maahantuonnin ohjeistaminen on pääosin elinkeinon varassa

ELÄINLAJI	ELÄINTAUTI
Nauta	BVD (naudan virusripuli), paratuberkuloosi, salmonella, Trichomonas fetus, Mycoplasma bovis, kapi (Chorioptes), Parafilaria bovicola, sisäloiset (suolinkainen)
Sika	PRRS (porcine respiratory and reproductive syndrome), sikainfluenssa, PCV (porcine coronavirus), Actinobacillus pleuropneumonia, porsasyskä, salmonella, loiset, kapi (Sarcoptes)
Lammas ja vuohi	tarttuva agalaktia, keuhkoadenomatoosi, paratuberkuloosi, maedi-visna, CAEV, borderin tauti, salmonella
Siipikarja	Infectious bronchitis (IB), infectious laryngotracheitis (ILT), PMV-3 (paramyoksovirus -3), HEV (Hemorrhagic enteritis of turkeys), mykoplasmat

Henkilöliikenteeseen liittyvät riskit

Riski eläintautien leviämisestä ulkomailta Suomeen liittyy paitsi elävien eläinten tuontiin, myös yksittäisten kansalaisten, kuten karjanomistajien, metsästäjien ja lomittajien, matkustamiseen. Matkustamiseen liittyvä riski korostuu, jos vierailaan tuotantotiloilla kohdemaassa tai osallistutaan esim. metsästysretkille alueilla, joissa tarttuvia eläintauteja esiintyy villieläimissä (esim. villisikojen metsästys sikaruttoalueilla). Myös eläimistä saatavien tuotteiden tuontiin liittyy eläintautien leviämisen riski. Erityisesti, jos tuotteita ei ole käsitelty taudinaiheuttajia tuhoavilla menetelmillä, esim. kuumentamalla, ja tällaiset tuotteet joutuvat kotimaassa eläinten kanssa tekemisiin ruokajätteen käyttökiellosta huolimatta.

Vastaavasti ulkomaiset vierailijat voivat tuoda tartunnan tilalle esim. kengänpohjissaan. Suurimmassa vaarassa ovat maatilamatkailua karjankasvatuksen ohessa harjoittavat tilat.

Rehujen ja muun tavaran maahantuonti

Myös rehujen maahantuonti lisää riskejä tarttuvista taudeista, vaikka ETT ohjeistaa myös rehujen vastuullista tuontia. Onneksi kiinnostus rehujen raaka-aineiden maahantuontiin on viime vuosina vähentynyt.

Jonkinasteinen eläintautien riski liittyy kaikenlaisen karjatiloilta päätyvän tavaran (esim. vilja, lanta, käytetyt maatalouskoneet) maahantuontiin, jollei riittävästä varotoimenpiteistä huolehdita. Taudit voivat levitä myös huonosti puhdistettujen kuljetusajoneuvojen mukana.

EU:n laajeneminen 1.5.2004

Yhteisön itälaajeneminen keväällä 2004 voi myös aiheuttaa uuden riskitekijän, jos uusista jäsenmaista on saatavissa huomattavasti kotimaista hintatasoa edullisempaa eläinainesta, rehua tai muita maataloudessa käytettäviä tarvikkeita. Riski koskee jossakin määrin kaikkein vakavimpiakin eläintauteja, mutta ennen kaikkea tauteja, jotka eivät ole mukana yhteisön asettamissa eläinten terveysvaatimuksissa. Lisäksi itälaajeneminen kasvattaa edelleen työvoiman liikkuvuutta. Karjatiloilta olevan ulkomaisen työvoiman mahdolliset kontaktit kotieläimiin kotimaassaan muodostavat riskin eläintautien kulkeutumisesta Suomessa olevaan karjaan.

Ilmaston muutokset

Ilmaston lämpeneminen saattaa vaikuttaa eläintautien leviämiseen ja esiintymiseen myös Suomessa. Erityisesti vektoreiden (punkit, hyönteiset jne.) välityksellä leviävät eläintaudit voivat muodostaa uuden uhkan myös pohjoiselle pallonpuoliskolle. Esimerkkeinä voidaan mainita märehitijöillä esiintyvä bluetongue, jota ei tähän mennessä ole todettu 40° pohjoisen leveyspiirin pohjoispuolella, ja west nile fever, jota on viime vuosina esiintynyt mm. Ranskassa ja Lähi-Idässä.

6.2. Kotimaiset ongelmat ja uhkatekijät

Tilojen kannattavuus ja maatalouspolitiikan uudistaminen

Taloudellisen kannattavuuden heikkeneminen tiloilla vaikuttaisi suoraan myös eläinten terveyteen ja hyvinvointiin. Se vähentäisi ennaltaehkäiseviä toimia tiloilla ja johtaisi myös esim. eläinaineksen hankkimiseen sieltä mistä sitä edullisimmin on saatavilla. Näin ollen myös eläintautien riskit kasvaisivat.

EU:n maatalouspolitiikan uudistamisella on siten tärkeä merkitys paitsi yksittäisen tilan, myös koko maan kannalta. Uudistuksella on sinänsä kannatettavat tavoitteet, sillä sen avulla pyritään lisäämään EU:n kilpailukykyä maa- ja elintarviketaloudessa ja vakiinnuttamaan viljelijän tuloja tilatasolla sekä kehittämään maaseutua ja parantamaan elintarviketurvallisuutta entisestään. Uudistuksella on myös tarkoitus paremmin huomioida ympäristönäkökohdat, eläinten hyvinvointi ja muut tuotannon laatutekijät. Tähän pyritään vaikuttamaan asettamalla eläinten hyvinvointia ja terveyttä koskevat seikat ehdoiksi tilakohtaisia tukia maksettaessa ja jos nämä nk. täydentävät ehdot eivät toteudu, viljelijälle maksettavia tukia vähennetään. Toisaalta maaseudun kehittämisohjelman puitteissa jäsenmaille annetaan mahdollisuus maksaa ylimääräisestä laadusta enemmän ja toisaalta viljelijöille edellytetään annettavan koulutusta ja neuvontaa laatuasioissa nk. tilaneuvontajärjestelmän puitteissa. Näin ollen uudistus voidaan nähdä myös mahdollisuutena.

Maa- ja metsätalousministeriön tammikuussa 2003 julkaiseman tulevaisuuskatsauksen mukaisesti maataloustuotannon unionissa tulisi jatkossakin perustua kannattaviin perheviljelmiin. Tämä on kannatettava tavoite myös eläintautien vastustamisen näkökulmasta.

Tilakoon ja tuotantorakenteen muutokset

Euroopan unionin jäsenyyden aikana kotieläintalouden rakenteet ovat muuttuneet nopeasti. Tuotannon rakenteen suurin muutos on ollut tilakoon kasvu, jonka myötä on perustettu myös perinteistä tilakokoa suurempia tuotantoyksiköitä. Tämä on johtanut siihen, että vaikka karjatilojen lukumäärä on vähentynyt, tuotantoeläinten määrä on pysynyt miltei ennallaan.

Tilakoolla ei sinänsä ole merkitystä siinä suhteessa, miten tarttuva tauti voi tulla tilalle. Kuitenkin voidaan olettaa suurella tilalla olevan enemmän yhteyksiä ulkopuolelle suurempien eläinvirtojen ja tarvittavan ulkopuolisen työvoiman takia. Useammat kontaktit muodostavat puolestaan suuremmat vaatimukset tautisuojauskelle. Myös selkeän vastuutahon puuttuminen esim. yhteisomistussikaloissa voi johtaa ongelmiin. Uusista tuotantomuodoista sikatalouden verkostoituminen ja etenkin porsastuotannon erikoistumisen myötä syntyneet keskussikalat satelliitteineen sekä nautapuolella vasikoiden kolmivaihekasvatus asettavat paitsi tuottajille, myös eläinlääkäreille uudenlaisia vaatimuksia mm. terveydenhuollon osaamisen suhteen. Vastaavaa uudelleen kouluttamisen tarvetta syntyy siipikarjasektorilla siirryttäessä häkkikanaloista lattiakanaloihin EU-vaatimusten mukaisesti lähivuosien aikana.

Myös eläintiheiden alueiden syntyminen Keski-Euroopan tapaan on uhka tautien hallitsemattomalle leviämislle. Sikatilojen ja siipikarjatilojen keskittymä on viime aikoina syntynyt Länsi-Suomeen.

Kotimainen eläinkauppa

Vaikka varsinaiset tarttuvat eläintaudit ovat tiloillamme suhteellisen harvinaisia, muodostaa elävien eläinten ostaminen ilman varotoimenpiteitä suurimman riskin sellaisten eläintautien leviämislle, joita maassa jo esiintyy. Eläinmarkkinoiden puuttuminen ja eläinvälitystoiminnan keskittyminen teurastamoiden hoidettavaksi on kuitenkin ollut vahvuus Suomessa. Välitystoiminnan muuttuminen lisäisi riskiä eläintautien leviämisestä.

Alla olevassa taulukossa on kuvattu meidän oloissamme merkityksellisiä eläinkaupan mukana leviäviä tarttuvia eläintautia.

Taulukko 4. Tärkeimpiä Suomessa esiintyviä tarttuvia eläintautia, jotka voivat levitä eläinkaupan välityksellä

ELÄINLAJI	ELÄINTAUTI
Nauta	BVD (naudan virusripuli), paratuberkuloosi, Streptococcus agalactiae-utaretulehdus, hengitystievirukset, pälvisilsa, salmonella, keuhkomato (Dictiocaulus viviparus), kapi (Chorioptes), sorkkavälinajotulehdus, sisäloiset
Sika	porsasyskä, aivastustauti, porsasrupi, circovirus, Lawsonia intrasellularis, salmonella, Clostridium perfringens (tyyppi C), loiset
Lammas ja vuohi	maedi-visna, CAEV, kinokuume
Siipikarja	salmonella, Marekin tauti, Gumborotauti

OSA II Työryhmän ehdotukset

Työryhmän ehdotukset maa- ja metsätalousministeriön asettamiin kysymyksiin sekä eräitä muita toimenpide-ehdotuksia

a) Miten olisi tarkoituksenmukaisinta järjestää muihin kuin lakisääteisesti vastustettaviin eläintauteihin liittyvä neuvonta ja tiedottaminen?

Ei-vastustettavalla eläintaudilla tarkoitetaan sellaista sairautta tai tartuntaa, joka voi suoraan tai välillisesti siirtyä eläimestä toiseen eläimeen tai ihmiseen, mutta joka ei kansantaloudellisen merkittävyytensä, tarttuvuutensa tai taudin vakavuuden vuoksi täytä lakisääteisesti vastustettavalle eläintaudille asetettuja kriteerejä. Lähtökohtana on se, että ei-vastustettavien eläintautien osalta tilatasolla ja yhteisötasolla näihin liittyvää sairastumista ja taloudellisia tappioita pystytään ennaltaehkäisemään ja vähentämään sekä neuvonnalla että tilatason ja yhteisötason vapaaehtoisuuteen perustuvilla erikseen sovituilla toimintatavoilla ja -malleilla.

b) Muista kuin lakisääteisistä eläintaudeista aiheutuvien kustannusten jakaminen ja mahdollisuudet perustaa Suomeen uusia rahoitusmahdollisuuksia vähentämään taudeista aiheutuvia tappioita erityisesti epidemiatilanteessa.

Työryhmän ehdotukset perusteluineen:

1. Ehdotus

Muiden kuin lakisääteisesti vastustettavien eläintautien vastustuksen ohjaus ja koordinaatio, samoin kuin eläintautikohtainen vastustuspolitiikka ehdotetaan hoidettavan jatkossa Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen (EELA) sekä ETT:n ja muiden ETU-toiminnassa mukana olevien sidosryhmien kanssa yhteistyönä. Työ edellyttää kuitenkin jossakin määrin lisää henkilöresursseja kummallakin taholla. Vähäiselläkin lisäyksellä ja työnjaosta sopimalla olemassa olevia epäkohtia voidaan kuitenkin jo korjata.

EELA vastaisi ensisijaisesti näytteenoton suunnittelusta, näytteiden tutkimisesta, diagnoosin asettamisesta sekä toimisi asiantuntijana epidemiologisessa selvitystyössä. EELA vastaisi myös valtakunnallisesta tiedottamisesta epidemiatilanteissa silloin, kun taudinmääritys perustuu EELAssa tehtyihin tutkimuksiin. Keskushallinnon uudelleen organisoinnin yhteydessä valtakunnallisen tiedottamisen antaminen toimeenpanotehtäviä lakisääteisten eläintautien osalta hoitavalle yksikölle tulisi arvioida uudestaan.

Aluehallinnossa tarttuvien eläintautien vastustamisen ohjausjärjestelmän tulisi tukeutua jo olemassa olevaan paikalliseen eläinlääkintähuoltoon. Toimintaa ohjaisivat siten läänineläinlääkärit läänin alueella ja kunnaneläinlääkärit kunnan alueella. Kunnaneläinlääkärit ilmoittaisivat tartuntatautiepäilyistään läänineläinlääkärille, kuten vastustettavienkin eläintautien kohdalla. Läänineläinlääkärit puolestaan ilmoittaisivat saamistaan tiedoista EELAan ja

ETT:lle, jotka sopisivat keskenään työnjaosta. Ilmoituksia tehtäessä noudatetaan voimassa olevia tiedottamista ja potilastietojen salassapitoa koskevia säädöksiä.

ETT ja ETU-toiminnassa mukana olevat sidosryhmät huolehtisivat ensisijaisesti eläintautien ennaltaehkäisyä koskevasta tiedottamisesta, neuvonnasta ja koulutuksesta sekä vastaisivat myös tautikohtaisten strategioiden luomisesta yhdessä eläinlajikohtaisten asiantuntijaryhmien kanssa silloin, kun tehtävää ei hoidettaisi viranomaisten toimesta. Vastustussuunnitelmien laatimista samoin kuin terveydenhuoltosuunnitelmien toteuttamista voitaisiin tehdä myös tiiviimmässä yhteistyössä terveydenhuoltoon erikoistuneiden eläinlääkäreiden kanssa.

ETT huolehtisi edelleenkin viranomais määräykset ylittävistä maahantuontisuositusten laadinnasta ja tiedottamisesta.

Vastuutahot: EELA, ETT, MMM

Työryhmän käsitys on, että maahan tarvittaisiin keskitettyä ohjausta myös muiden kuin lakisääteisesti vastustettavien eläintautien vastustamistyölle alueellisen ohjauksen täydentämiseksi. Tarvetta olisi toimenpiteiden koordinoimiseksi, ohjaukselle ja tiedottamiselle epidemiatilanteissa ja muuna aikana eläintautien ennaltaehkäisyä koskevalle neuvonnalle ja epidemiologisen tiedon keräämiselle taudeista, joiden osalta elintarvike- ja terveysosasto ei tätä työtä johda. Kerättyyn tietoon pohjautuen olisi mahdollista luoda kulloiseenkin tilanteeseen sopivia toimintamalleja ja suosituksia tautien torjunnan suhteen. Lisäksi tehtävää löytyisi eri tahoille räätälöidyn koulutuksen ja informaatiomateriaalin tuottajana.

Laajemman eläintautien vastustamisesta huolehtivan ohjaus- ja neuvontajärjestelmän myötä tehostettaisiin kaikkien tilojen terveydenhuoltotyötä tautisuojaus parantumisen myötä. Keskitetysti kerättävä epidemiologinen informaatio loisi perustan entistä tarkemmalle eläintautitilanteen selvitystyölle maassa.

Työryhmä on katsonut, että tehtävienhoito sopisi hyvin myös elinkeinolle, koska ohjeiden noudattaminen ei olisi samalla tavalla velvoittavaa kuin vastustettavia eläintauteja koskevan lainsäädännön. Viranomainen vastaamassa ohjauksesta saatettaisiin mieltää väärin jopa velvoittavaksi.

Erityisesti tulisi ottaa huomioon terveydenhuoltotyön niveltyminen tämän työryhmän työhön silloin, kun resurssien tarvetta arvioidaan. Tällä hetkellä ETU-järjestelmän puitteissa toimivat asiantuntijaryhmät suunnittelevat eräitä ei-lakisääteisesti vastustettavia eläintauteja varten eläinlajikohtaisia strategioita. Myös poikkeamatilanteet sikasektorilla tullaan jatkossa ei-vastustettavien eläintautien osalta hoitamaan pääosin ETU-palveluiden kautta, kun tilat vuoden 2003 loppuun mennessä liittyvät ETU-järjestelmään.

Koska EELalla, EVIillä ja KTTK:lla on kuitenkin myös eläintautien vastustamiseen liittyviä valvonta- ja ohjaustehtäviä, olisi periaatteessa mahdollista rakentaa uutta järjestelmää myös näiden ympärille. Erityisesti EELAn asiantuntemuksen hyödyntämistä pidetään välttämättömänä ja siksi työryhmä päätyi ehdottamaan tehtävän jakamista elinkeinon ja EELAn kesken. EELalla on myös käytettävissään kaikki tarpeellinen tieto maassa tehdyistä tutkimuksista tarttuvien eläintautien varalta.

Aluetasolla ohjausta ja neuvontaa ovat antaneet läänineläinlääkärit ja kunnaneläinlääkärit. Valtakunnallisen ohjauksen tehostaminen helpottaisi virkaeläinlääkäreiden työtä ja yhtenäistäisi käytäntöjä tilatasolla. Tältä osin ehdotetaan tukeutumista paikallisiin olemassa oleviin järjestelmiin, eikä erityistä tarvetta muutoksiin ole. Kyseessä on enemmänkin tiedonkulun tehostaminen poikkeamatilanteissa.

MMM perustaa kuitenkin lähiaikoina työryhmän pohtimaan eläinlääkintöhuoltolain uudistamista ja tässä yhteydessä jatketaan työryhmän työtä ja selvitetään mm. kunnaneläinlääkäreiden mahdollisuudet jakaa tehtäviä ja erikoistua työssään eri tehtäväalueille, esim. eläinten tarttuviin tauteihin.

Myös tuottajille järjestettävää tarttuvia eläintauteja ja niiden ennaltaehkäisyä koskevaa koulutusta tulisi lisätä ja yhdenmukaistaa. Erityisesti tulisi selvittää mahdollisuudet saada em. koulutus maatalousoppilaitosten ja muiden säännöllisesti koulutusta antavien laitosten vuosittaiseen koulutusohjelmaan. Samassa yhteydessä olisi mahdollista antaa EU:n edellyttämää nk. valmiuskoulutusta kaikkein vakavimpien eläintautien varalta suoraan tuottajille. Terveystodistajajärjestelmän puitteissa järjestettävällä koulutuksella tähän tarpeeseen jo osittain vastataan.

2. Ehdotus:

Eläintautilakia uudistettaessa lisätään lakiin myyjän velvoite ilmoittaa ostajalle eläinyksikössä esiintyvistä tartunnasta silloin, kun myyjä tietää eläimen olevan sairas tai karjassa esiintyvän tarttuvaa eläintautia.

Vastuutaho: MMM

3. Ehdotus:

Vastustettavien eläintautien luetteloa arvioidaan säännöllisesti sen varmistamiseksi, että luetteloon kuuluvat sellaiset eläintaudit, jotka täyttävät eläintautiasetuksessa määritellyt edellytykset kussakin tilanteessa. Maa- ja metsätalousministeriö luokittelee naudan BVD-tartunnan lakisääteisesti vastustettavaksi eläintaudiksi valvottavien eläintautien ryhmään

Vastuutaho: MMM

4. Ehdotus:

Otetaan laajemmin käyttöön eri eläinlajien osto- ja myyntitilanteita varten laadittu terveystodistus antamaan lisätakeita luovutettavan eläimen terveydentilasta ja koulutetaan tuottajia käyttämään terveystodistusta vapaaehtoisesti.

Vastuutaho: ETT, MTK, SLC

Työryhmä korostaa tiedottamisen tärkeyttä eläintautien vastustamisessa. Ei-vastustettavien tautien, joista työryhmässä nousi esille erityisesti nautojen virusripuli BVD, suhteen on ollut ongelmana,

ettei tilalle voida antaa rajoittavia määräyksiä estämään eläinten myynnin tai muiden lähikontaktien kautta tapahtuvaa tartunnan levittämistä. Koska tartunnanvaarasta ilmoittaminen niille tahoille, joille tai joiden välityksellä tartunta voi levitä koskee vain vastustettavia eläintauteja, ei tilojen tietoja voida antaa muille kuin viranomaisille. Eläintautilaissa heikkoutena on selkeän kiellon puuttuminen sairaiden tai eläintautia levittävien eläinten myynnissä. Eläintautilaki puuttuu tuottamukselliseen eläintaudin levittämiseen vain tilanteessa, jossa valtio on joutunut maksamaan korvauksia taudinpurkauksesta, joka on aiheutunut tuottamuksellisesta toiminnasta, kuten tarttuvaa eläintautia kantavan eläimen myymisestä. Työryhmän mukaan eläimen myyjän vastuuta pitäisi eläintautilain uudessa tarkastelussa korostaa, siitä huolimatta, että kauppalakiakin sovelletaan kyseisessä tilanteessa. Lakiin pitäisi saada myyjälle velvoite ilmoittaa kaikissa tapauksissa ostajalle eläimellä esiintyvistä tartunnista, jos myyjä tietää eläimen olevan sairas tai karjassa esiintyvän tarttuvaa eläintautia. Tällä hetkellä taudin leviämisen ehkäisy perustuu tilan vapaaehtoiseen pidättäytymiseen eläinten myynnistä.

Rajoittavia määräyksiä osittain korvaamaan voitaisiin myös laajemmin ottaa käyttöön terveystodistukset osto-myyntitilanteita varten. Tällöin ostajatali vaatii eläimen myyjätilalta terveystodistuksen tautivapaudesta erikseen määriteltujen tautien osalta. Terveystodistukset ovat pakollisina käytössä eräissä EU-maissa.

BVD:n kohdalla ratkaisuna MMELO on jo päättänyt määrätä taudin vastustettavaksi eläintaudiksi, kun asiaa koskeva erityissäädos saadaan valmisteltua talven 2003-2004 aikana. Perusteluna luokittelun muuttamiselle on se, että BVD-tartuntaa esiintyy Suomessa niin harvoilla tiloilla, että taudin kitkeminen kokonaan maasta viranomaistoimenpiteiden avulla on mahdollista.

Vaikka näin päätettiinkin toimia BVD:n kohdalla, vastustettavaksi asetettujen eläintautien määrä ei voi olla rajaton jokaisen vastustettavan taudin vaatiessa hallinnointia ja valvontaa. Toisaalta luetteloa tulee kuitenkin säännöllisesti arvioida sen varmistamiseksi, että luetteloon kuuluvat sellaiset eläintaudit, jotka täyttävät eläintautiasetuksessa määritellyt edellytykset kussakin tilanteessa. Periaatteessa jokaisen vastustettavaksi eläintaudiksi nostettavan taudin osalta tulisi myös tehdä taloudellisten vaikutusten arviointi hallinnon eri tasoilla.

5. Ehdotus:

Vaikutetaan aktiivisesti EU:ssa, niin, että nk. lisävakuusmahdollisuudet eläintautien suhteen säilyvät vähintään nykyisellä tasolla.

Vastuutaho: MMM

Eläintauteja luokiteltaessa ongelmia saattavat aiheuttaa maahan tuotavat eläimet, jos vastustettavaksi nostetun eläintaudin varalta ei voida viranomaistaholta määrätä eläimen tautivapautta maahantuonnin ehdoksi. Tällöin voisi syntyä tilanne, jossa kotoperäisiä karjoja olisi tartunnan vuoksi rajoittavien määräysten alaisena, mutta samanaikaisesti jouduttaisiin sallimaan uusien tartuntaa mahdollisesti kantavien tuontieläinten tuonti maahan. Käytännössä tuontivalvontaa on pitkälle edesauttanut eläinten maahantuojien vastuullinen toiminta ja ETT:n ohjeiden ja ylimääräisten tutkimuskehotusten vapaaehtoinen noudattaminen täydentämään viranomaisvaatimuksia. Jos täydentäviä ehtoja jatkossakin noudatetaan kuten tähän asti, riski edellä kuvatun tilanteen syntymisestä on vähäinen. Toisaalta MMM:n tulisi jatkossakin pyrkiä EU:n puitteissa vaikuttamaan siihen, että ne maat ja alueet, joissa eläinten terveystilanne on

korkeammalla tasolla kuin muualla, voisivat terveystilanteensa säilyttää ja nk. lisävakuuksien myöntäminen olisi jatkossakin mahdollista.

6. Ehdotus:

MMM selvittää mahdollisuuksia nykyistä joustavampaan rahoitukseen ei-vastustettavien eläintautien varalta tehtäviä tutkimuksia varten.

Vastuutaho: MMM

Työryhmä katsoo, että epäiltäessä ei-vastustettavaa tarttuvaa eläintautia epidemian selvittäminen vaatisi nykyistä selvempiä pelisääntöjä. Tällä hetkellä läänineläinlääkäri tai kunnaneläinlääkäri ei automaattisesti voi ottaa näytteitä tilalta taudin diagnostisoimiseksi valtion varoin, vaan tämä edellyttää eläintutilain 12 §:n nojalla annettua ministeriön lupaa. Toisaalta ministeriön edustajat katsovat, että nykyiselläkin järjestelmällä saadaan tarvittavat näytteet otettua ja ministeriöllä säilyy paremmin mahdollisuus valvoa näytteenottoon ja tutkimiseen käytettäviä budjettivaroja. Laajempi epidemiologinen näytteenotto on koettu kuitenkin hankalaksi läänineläinlääkärien rajoitetun toimivallan ja toimintaohjeiden puuttumisen takia. Näytteenotto ei-vastustettavan eläintaudin aiheuttaman epidemian yhteydessä pitäisi suunnitella huolellisesti, jotta näytteiden ottamisesta saataisiin vastaava hyöty. Näytteenoton suunnitteluun ja kentällä tapahtuvaan epidemiologiseen selvitystyöhön ei tällä hetkellä kuitenkaan ole riittävästi resursseja lääneissä eikä etenkin EELAssa, josta alue- ja paikallisviranomaiset odottavat saavansa tarvittavan asiantuntija-avun.

7. Ehdotus:

MMM selvittää mahdollisuuksia saada eläintautien leviämisen ehkäisemiseksi ja hallitsemiseksi tarpeelliset rakenteelliset ratkaisut paremmin huomioitua uusien karjasuojien rakentamispäätöksiä tehtäessä

Vastuutaho: MMM

Uusia karjasuojia rakennettaessa ei työryhmän käsityksen mukaan aina riittävästi oteta huomioon eläintautien leviämisen ehkäisemistä ja hallitsemista koskevia seikkoja. Erillisillä karanteenitiloilla, lastaustiloilla, kuolleiden eläinten hävittämistä koskevilla ja muilla yleistä hygieniaa parantavilla ratkaisuilla voitaisiin kuitenkin merkittävästi ennaltaehkäistä tartuntojen leviämistä tilalle ja tilalta muualle. Tällä hetkellä maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosastolta pyydetään lausuntoja investointitukipäätöksiä varten, mutta tällöin karjasuojat on usein jo rakennettu eikä rakenteisiin voida enää vaikuttaa. Läänin- ja kunnaneläinlääkäreiltä pyydetään lausuntoja sattumanvaraisesti ympäristölupia varten, mutta esitettyjä näkökohtia ei aina huomioida riittävästi, jos lausuntoa on ylipäänsä pyydettykään.

8. Ehdotus:

Työryhmä katsoo, ettei edellytyksiä yleisen eläintaudeista aiheutuvien tappioiden korvaamiseen tarkoitetun rahaston perustamiselle ole nykyisessä hyvässä eläintautitilanteessa. Sen sijaan elinkeinon ottamien yksittäisten eläintautiriskien varalta laadittujen ryhmävakuutusten laajennukselle olisi nykyistä enemmän tarvetta. Uusina lisättävinä eläintautina voisivat olla esim. sikainfluenssa ja pälväisilä.

Työryhmä määrittäi mahdolliseksi korvaustarpeeksi muiden kuin lakisääteisesti vastustettavien eläintautien aiheuttamien vahinkojen korvaamisen silloin, kun niistä aiheutuu huomattavaa haittaa tuottajan elinkeinolle ja toimeentulolle. Aiheuttajana voisi olla eläintaudin lisäksi rehuperäinen vahinko silloin, kun vahinko ei kuulu rehulain mukaisen tuotevastuun piiriin. Myös lakisääteisesti vastustettavasta eläintaudista aiheutuvien sellaisten vahinkojen korvaaminen, joita valtio ei maksa, voisi tulla kyseeseen. Tällaisia ovat esimerkiksi osa tuotantotappioista, tilalla kuolleiden eläinten arvo silloin, kun muita tilan eläimiä ei määrätä hävitettäväksi sekä vapaaehtoiset saneerausculut. Pääsääntöisesti työryhmä oli kuitenkin tyytyväinen lakisääteisesti vastustettavista eläintautista aiheutuvien tappioiden korvaamiseen.

Työryhmä keskittyi työssään tuotantoeläinten tautien aiheuttamiin taloudellisiin menetyksiin. Järjestelmään liittymisen tarvetta voisi olla muilla kotieläintuotannon haaroilla lukuun ottamatta hevos- ja turkiseläintaloutta. Hevostalouden sitoutuminen ei tunnu todennäköiseltä, koska tarttuvista eläintautista aiheutuvat tappiot ovat varsin toisentyypisiä kuin muilla eläinlajeilla ja muodostuvat enemmänkin kilpailupalkkioiden mahdollisista menetyksistä, ratsukouluhevosten tilapäisestä tallissa seisomisesta tai aineettomista vahingoista. Turkistalouden puolella taas on jo olemassa kohtuullisesti toimiva järjestelmä eikä rinnakkaiselle järjestelmälle ole tällä hetkellä tarvetta. Viimeaikaiset kalataloutta ravistelleet epidemiat ovat aiheuttaneet yksittäisille tuottajille merkittäviä taloudellisia tappioita ja myös tällä sektorilla voisi olla tarvetta liittyä järjestelmään.

Korvausjärjestelmävaihtoehtot

Pohtiessaan mahdollisuuksia perustaa uusi korvausjärjestelmä maahan työryhmä tarkasteli ensisijaisesti kahta periaatteiltaan erilaista mallia: nk. rahastomallia ja vakuutusmallia. Näistä oli jonkin verran kokemuksia muista EU-maista. Työryhmä keskittyi pohtimaan kummankin vaihtoehdon etuja, haittoja ja ehtoja mallin käyttöönotolle. Pohdintaa vaikeutti se seikka, ettei saatavilla ole tietoa siitä, kuinka paljon tarttuvat eläintaudit nykyisellään aiheuttavat taloudellisia tappioita yksittäisille tuotantotiloille maassamme. Suorien eläinlääkintäkustannusten on arvioitu olevan vain pieni osa kustannuksista. Merkittävämpi osa muodostuu menetyksestä tuotannosta ja lisätyöstä.

Rahastomalli

Rahastomallivaihtoehdossa kerättävän rahaston tulisi olla riittävän laajapohjainen. Tällöin järkevintä olisi, että kaikki kotieläintalouden eri tuotantosuunnat keräisivät varat yhteiseen rahastoon. Kotieläinsuunnittain varojen keruu olisi suhteessa rahan kulumiseen. Paljon rahaa käyttävät sektorit keräisivät paljon varoja. Varojen kerääminen rahastoon tapahtuisi työryhmän näkemyksen mukaan parhaiten jalostavan teollisuuden kautta tuotantoon sidottuna rahastomaksuna. Etuna varojen keräämisestä jalostavan teollisuuden kautta olisi tuottajien laajemman osallistumisen

varmistaminen, kun rahastoon osallistuminen olisi ainakin tuottajan kannalta mahdollisimman helppoa. Kalatalouden puolella tuottajien sitouttaminen järjestelmään ei olisi toteutettavissa jalostavan teollisuuden avulla, koska keskitettyä myyntiä ei ole.

Yhteinen rahasto mahdollistaisi yhden tuotantosuunnan tavanomaista suuremman vahingon korvaamisen rahastosta lainana muilta tuotantosuunnilta ilman ulkopuolisen rahoituksen tarvetta. Rahaston varat ylittävä vahinkojen määrä olisi katettava ulkopuolisella lainalla, joka kerättäisiin asianomaiselta tuotantosuunnalta takaisin myöhemmin. Mahdollisuus saada valtion takaus lainalle ja siihen liittyvät erityisehdot voidaan selvittää vasta siinä vaiheessa, kun elinkeinon ja tuottajien halukkuus järjestelmän perustamiseen on tiedossa. Jos rahastovaihtoehto toteutuisi, tulisi lisäksi selvittää, onko sen piiriin tarkoituksenmukaista sisällyttää myös nykyisin ryhmävakuutuksina hoidettavat eläintaudit (salmonella, PRRS, ja eräät sikojen taudit).

Rahaston suuruus olisi riippuvainen järjestelmän pariin rajattujen eläintautien lukumäärästä, niiden esiintymisen todennäköisyydestä ja vahinkotapauksen todennäköisesti aiheuttamista kustannuksesta sekä päätettävästä omavastuusuudesta ja/tai maksimikorvauksesta. Oletettavasti rahaston hallinnointikulut tulisivat olemaan huomattavat.

Lisäksi tulisi sopia tarkemmin, minkälaiset vahingot korvataan, mitkä eläinlajit kuuluisivat rahastoon, minkälainen taudinmääritys on riittävä korvaustilanteessa ja minkälaisia tautisuojaustoimenpiteitä ja seurantaä tilalta edellytetään etukäteen.

Vakuutusmalli

Toinen vaihtoehto varautua eläintautien aiheuttamiin vahinkoihin olisi vakuutus, mikä käytännössä tarkoittaisi nykyisten ryhmävakuutusten laajentamista kattamaan uusia erikseen sovittavia tarttuvia eläintauteja. Vakuutuksen etuna rahastovaihtoehtoon verrattuna olisi se, että vakuutusyhtiöillä on valmiina käytännön järjestelmät sopimusten tekemiseen, maksujen perintään, vahinkojen arviointiin, korvausten maksamiseen sekä kertyvän pääoman hallinnointiin ja sijoittamiseen. Tämän lisäksi vakuutusyhtiöt ovat julkisen valvonnan kohteena (Vakuutusvalvontavirasto). Lisäksi on otettava huomioon, että vakuutuksia sääntelee vakuutuslakilaki, jossa säädetään vakuutuksenottajan, vakuutetun ja korvauksen hakijan oikeuksista ja velvollisuuksista sopimuksen elinkaaren eri vaiheissa. Myös muutoksenhakujärjestelmä (Vakuutuslautakunta) on valmiina.

Vakuutusvaihtoehdon keskeisin heikkous rahastovaihtoehtoon verrattuna on siinä, että vakuutuksia rasittaa 22 %:n suuruinen vakuutusmaksuvero.

Ongelmana vakuutusvaihtoehdossa, kuten myös rahastomallissa on se, miten järjestelyn piiriin saadaan riittävä määrä tuottajia, jotta järjestelmän rahoituspohja on turvattu. Työryhmän enemmistö ei kannata lakisääteistä pakollista varautumista eläintautien aiheuttamiin vahinkoihin, mutta työryhmän vakuutusalaä edustava jäsen piti todennäköisenä, että vakuutuksen piiriin ei saada riittävää määrää tuottajia, jos vakuutusta ei säädetä pakolliseksi. Näin erityisesti silloin, jos vakuutuksen

korvauspiiriin otetaan sellaisia tarttuvia eläintauteja, joita maassamme vielä ei ole. Vähäinen kiinnostus sikojen PRRS-vakuutukseen on tästä hyvä esimerkki.

Jos vakuutus olisi pakollinen, olisi se mahdollista järjestää joko ryhmävakuutuksena tai vaihtoehtoisesti siten, että vakuuttamisvelvollinen olisi kukin tuottaja.

Vakuutusyhtiöiden kiinnostukseen laajentaa nykyisiä vapaaehtoisuuteen perustuvia ryhmävakuutuksia koskemaan uusia tauteja tai hoitaa mahdollista pakollista vakuutusjärjestelyä vaikuttaa luonnollisesti mm. se, mitä tauteja laajennus koskisi, voidaanko kyseisistä taudeista aiheutuvia riskejä riittävällä tavalla arvioida ja mikä olisi mahdollisen vakuutuksen enimmäiskorvauskorvausmäärä.

Vakuutusten kehittämistä eläintautien kaltaisten uusien riskien varalta vaikeuttaa osittain kilpailulainsäädäntömme, joka sallii ainoastaan suositusluonteisten mallivakuutusehtojen laatimisen mutta ei suositusluonteistakaan yhteistyötä, joka koskee vakuutusmaksuja, omavastuita tai vakuutusmääriä. Vakuutuksen hoitaminen myöskään siten, että vakuutuksenantajana toimisi yhtiöiden yhteinen pooli, ei ole kilpailulainsäädäntömme mukaan mahdollista muutoin kuin kilpailuviraston poikkeusluvalla. Poikkeusluvan saaminen edellyttäisi, että vakuutusyhtiöt pystyisivät osoittamaan, ettei vakuutuksen hoitaminen ja riittävän kapasiteetin järjestäminen ole muutoin mahdollista ja että järjestelystä aiheutuu tehokkuutta esimerkiksi jälleenvakuutussuojan hankkimisessa.

Työryhmä keskusteli lisäksi yleisestä katastrofivakuutuksesta vaihtoehtona eläintautivakuutukselle. Tällainen vakuutus kattaisi myös muita vahinkoja kuin tarttuvista eläintaudeista aiheutuvia, mutta siitä maksettaisiin vain merkittävimmät tappiot. Todettiin, että on vaikea arvioida tuottajien kiinnostusta ”katastrofivakuutuksen” ottamiseen. Myös vakuutusyhtiöiden halukkuutta laatia tällainen vakuutus vähentää todennäköisesti se, ettei vahinkojen lukumäärästä ja suuruudesta ole olemassa kattavia laskelmia ja vakuutusehdot jouduttaisiin laatimaan melko epävarmalta pohjalta. Osittain tällainen vakuutus olisi myös päällekkäinen esim. palovakuutuksen kanssa.

Yhteenveto pohdinnasta

Työryhmä katsoo, että korvausjärjestelmän perustamisessa välttämätöntä on eri tuotantosektoreiden sekä teollisuuden yhteinen näkemys nykyistä laajemman korvaustarpeen olemassaolosta sekä halukkuus sitoutua perustettavaan järjestelmään ja luoda järjestelmän tarvitsemat resurssit. Koska eläintautitilanne on Suomessa varsin hyvä, on epätodennäköistä, että tuottajat tai elinkeino olisivat halukkaita sijoittamaan ennalta esimerkiksi eläintautirahaston perustamiseksi tarvittavia varoja. Myös yleisten eläintautivakuutusten kustannukset noussevat siinä määrin korkealle, että tuottajalla tuskin on halukkuutta ottaa tällaista vakuutusta.

Kuitenkin hyvät kokemukset salmonellaryhmävakuutuksista tukevat pyrkimyksiä lisätä ainakin yksittäisten eläintautien varalta otettavien ryhmävakuutusten malliehtojen laatimista.

OSA III. LIITTEET

LIITE 1. OIE:n A- ja B-listojen taudit Suomessa

OIE:n A-listan taudit Suomessa

Taulukko 1. OIE:n A-listan tautien esiintyminen Suomessa vuonna 2002. Vuosiluku kertoo, milloin tautia on viimeksi todettu Suomessa.

OIE-koodi	A-listan tauti	Toteamis-vuosi
A010	Suu- ja sorkkatauti*	1959
A020	Vesicular stomatitis*	Ei koskaan
A030	Swine vesicular disease*	Ei koskaan
A040	Karjarutto*	1877
A050	Pienten märehitijäin rutto*	Ei koskaan
A060	Naudan keuhkorutto*	1920
A070	Lumpy skin -tauti*	Ei koskaan
A080	Rift Valley -kuume*	Ei koskaan
A090	Bluetongue-tauti*	Ei koskaan
A100	Lammas- ja vuohirokko*	Ei koskaan
A110	Afrikkalainen hevosrutto*	Ei koskaan
A120	Arfikkalainen sikarutto*	Ei koskaan
A130	Sikarutto*	1917
A150	Lintuinfluenssa*	Ei koskaan
A160	Newcastlen tauti*	1996

OIE:n B-listan taudit Suomessa

Taulukko 2. OIE:n B-listan eri eläinlajeille yhteisten tautien esiintyminen Suomessa vuonna 2002. Vuosiluku kertoo, milloin tautia on viimeksi todettu Suomessa

OIE-koodi	Taudin nimi	Toteamis-vuosi
B051	Pernarutto (anthrax)*	1988
B052	Aujeszky tauti*	Ei koskaan
B053	Ekinokokkoosi*	2002
B055	Heartwater	Ei koskaan
B056	Leptospiroosi	2002
B057	Q-kuume	Ei koskaan
B058	Raivotauti (rabies)*	1989
B059	Paratuberkuloosi	2001
B060	Screwworm (Cochliomyia hominivorax)	Ei koskaan

Taulukko 3. OIE:n B-listan nautojen tautien esiintyminen Suomessa vuonna 2002. Vuosiluku kertoo, milloin tautia on viimeksi todettu Suomessa

OIE-koodi	Taudin nimi	Toteamis-vuosi
B101	Anaplasmoosi	Ei koskaan
B102	Punatauti (babesioosi)	2002
B103	Luomistauti* (Brucella abortus)	1960
B104	Bovine genital campylobacteriosis (vibriosis)	Ei koskaan
B105	Nautatuberkuloosi*	1982

B106	Kystikerkoosi (<i>Cysticercus tenuicollis</i> , <i>C. bovis</i>)	2002
B107	Dermatofiloosi	Ei koskaan
B108	Nautaeläinten tarttuva leukoosi*	1996
B109	Hemorraaginen septikemia	Ei koskaan
B110	IBR/IPV*	1994
B111	Theilerioosi	Ei koskaan
B112	Trikomonoosi	1952
B113	Trypanosomoosi	Ei koskaan
B114	Kinokuume	1999
B115	BSE (bovine spongiform encephalopathy)*	2001

Taulukko 4. OIE:n B-luettelon lampaiden ja vuohien tautien esiintyminen Suomessa vuonna 2002. Vuosiluku kertoo, milloin tautia on viimeksi todettu Suomessa.

OIE-koodi	Taudin nimi	Toteamis-vuosi
B151	Lampaiden epididymiitti* (<i>Brucella ovis</i>)	Ei koskaan
B152	<i>Brucella melitensis</i> *	Ei koskaan
B153	Vuohien artriitti/enkefaliitti (CAEV)*	Ei koskaan
B154	Tarttuva agalaktia	Ei koskaan
B155	Vuohien tarttuva pleuropneumonia	Ei koskaan
B156	Uuhien tarttuva luomistauti	Ei koskaan
B157	Lampaiden keuhkoadenomatoosi	Ei koskaan
B158	Nairobi sheep disease	Ei koskaan
B159	<i>Salmonella abortus ovis</i>	Ei koskaan
B160	Scrapie*	2002
B161	Maedi-Visna*	2002

Taulukko 5. OIE:n B-luettelon hevosten tautien esiintyminen Suomessa vuonna 2002. Vuosiluku kertoo, milloin tautia on viimeksi todettu Suomessa.

OIE-koodi	Taudin nimi	Toteamis-vuosi
B201	Contagious equine metritis (CEM)	2002
B202	Astumatauti (dourine)*	Ei koskaan
B203	Epizoottinen lymfangiitti	Ei koskaan
B204	Equine encephalomyelitis*	Ei koskaan
B205	Näivetystauti*	1943
B206	Hevosinfluenssa (tyyppi A)	1998
B207	Piroplasmoosi	1998 (tuontihevonen)
B208	Rinopneumoniitti/virusabortti	2002
B209	Räkätauti*	1943
B210	Hevosrokko	Ei koskaan
B211	Virusarteriitti	2002
B212	Japanilainen enkefaliitti*	Ei koskaan
B213	Hevossyyhy	1945
B215	Surra (Trypanosoma evansi)	Ei koskaan
B216	Venezuelan equine encephalomyelitis*	Ei koskaan

Taulukko 6. OIE:n B-luettelon sikatautien esiintyminen Suomessa vuonna 2002. Vuosiluku kertoo, milloin tautia on viimeksi todettu Suomessa

OIE-koodi	Taudin nimi	Toteamis-vuosi
B251	Aivastustauti**	2001
B252	Kystikerkoosi (Cysticercus cellulosae)	Ei koskaan
B253	Luomistauti* (Brucella suis)	Ei koskaan
B254	TGE (transmissible gastroenteritis)*	1981
B255	Trikinoosi*	2002
B256	Teschenin tauti*	Ei koskaan
B257	PRRS (porcine reproductive and respiratory syndrome)**	Ei koskaan

Taulukko 7. OIE:n B-luettelon siipikarjatautien esiintyminen Suomessa vuonna 2002. Vuosiluku kertoo, milloin tautia on viimeksi todettu Suomessa

OIE-koodi	Taudin nimi	Toteamis-vuosi
B301	Tarttuva keuhkoputken tulehdus (IB)	1970-luvulla
B302	Tarttuva henkitorven tulehdus (ILT)	1978
B303	Lintutuberkuloosi	1999
B304	Ankkojen tarttuva maksatulehdus	Ei koskaan
B305	Ankkojen virusenteriitti	Ei koskaan
B306	Kanakolera	1970-luvulla
B307	Kanarokko	Ei koskaan
B308	Kanatyfus (S. gallinarum)*	Ei koskaan
B309	Gumboro-tauti (IBD)	2002
B310	Marekin tauti	2002
B311	Mykoplasmoosi (M. gallisepticum)*	1988
B312	Psittakoosi ja ornitoosi	Ei koskaan
B313	Valkovatsuri (S. pullorum)*	1961

Taulukko 8. OIE:n B-luettelon kalatautien esiintyminen Suomessa vuonna 2002. Vuosiluku kertoo, milloin tautia on viimeksi todettu Suomessa.

OIE-koodi	Taudin nimi	Toteamis-vuosi
B401	Viral haemorrhagic septicaemia (VHS)*	2002
B404	Spring viraemia of carp (SVC)*	Ei koskaan
B405	Infectious haematopoietic necrosis (IHN)*	Ei koskaan
B414	Epizootic haematopoietic necrosis (EHN)*	2002
B415	Oncorhynchus masou virus disease (OMV)*	Ei koskaan

* Iakisäätteisesti vastustettava eläintauti. Myös sellaiset eläintaudit, joita ei ole Suomessa aiemmin esiintynyt voidaan tarvittaessa rinnastaa vastustettaviin eläintauteihin.

**Iakisäätteisesti vastustettava eläintauti vapaaehtoiseen terveystarkkailuohjelmaan kuuluvassa sikalassa

LIITE 2. Eläintautien esiintyminen Suomen lähialue illa

Taulukko 9. OIE:n A-listan eläintautien esiintyminen lähialueillamme

OIE – listan A taudit	Vuosi 2002														
Maa	Suu-ja sorkkatauti	Vesicular stomatitis	Swine vesicular disease	Karjarutto	Pienten märehtijäin rutto	Naudan keuhko-rutto	Lumpy skin - tauti	Rift Valley - kuume	Blue-tongue	Lammas- ja vuohirokko	Afrikkalainen hevos-rutto	Afrikkalainen sikarutto	Sikarutto	Lintuinfluenssa	Newcastlen tauti
Belgia	1976(*)		1993	1920		1897						1985	1997		1998
Bulgaria	1996			1913					+	1996			+		1993
Espanja	1986		1993			1994			2000	1968	1990	1994	2001		1993
Grönlanti	(**)														
Hollanti	2001		1994	1869		1887				1893		1986	1998		1999
Irlanti	2001			1866		1892				1850			1958	1983	1997
Islanti													1953		
Iso-Britannia	2001		1982	1900		1893				1866			2000	1992	1997
Italia	1993		+	1949		1993			+	1983		+	2001	2000	2000
Itävalta	1981		1979	1881		1921				1954			2001	1946	2001
Kreikka	2000		1979	1926					2001	2000			1985		1986
Kroatia	1978			1883					2001	1955			1999		1991
Kypros	1964								2001	1989	1960		1967		1992
Latvia	1987			1921		1922							1996		
Liettua	1982												1992		1989
Luxembourg	1964												+	1956	1999
Malta	1978		1978							1994		1978	1967		1993
Norja	1952					1860				1882			1963		1996
Portugal	1984		1995			1999			1959	1970	1989	1999	1985		1997
Puola	1971		1972	1921		1936				1950			1994		1971
Ranska	2001		1983	1870		1984			2001	1964		1974	+	1948	1999
Romania	1973		1985	1886		1919			1994	1957			+	1942	1985
Ruotsi	1966			1700		1856				1934			1944		2001
Saksa	1988		1985	1870		1926				1920			+	1979	1996
Slovakia	1973			1881		1902				1950			+		1980
Slovenia	1968			1883									1996		1991
Sveitsi	1980		1975	1871		1895							1999	1930	1998
Tanska	1983			1782		1886				1879			1933		+
Tsekki	1975			1881		1902				1950			1999		1998
Turkki	+(***)			1996	+				2000	+	1961				2001
Unkari	1973			1881		1901				1957			1993		1992
Venäjä	2000			1998		1928				2000			2001		2001
Viro	1982												1994		1962

(*) vuosiluku ilmoittaa, koska viimeksi todettu maassa (**) tyhjä ruutu tarkoittaa, ettei todettu maassa (***) + tarkoittaa, että esiintyy jatkuvasti

Taulukko 10. OIE:n B-listan eri eläinlajeille yhteisten eläintautien esiintyminen lähialueillamme

OIE – listan B taudit	Vuosi 2002		ERI ELÄINLAJEILLE YHTEISET TAUDIT				
Maa	Perna- rutto (anthrax)	Aujeszkyn tauti	Ekinokok- koosi	Lepto- spiroosi	Raivo- tauti (rabies)	Paratuber- kuloosi	Trikinel- loosi
Belgia		2001	1997	1997	1999	1997	
Bulgaria	+	1997	+	+	+	1996	+
Espanja	2001	2001	2001	1998	2001	2001	2001
Hollanti	1994	+?	1996	+	+	+	+
Irlanti	1970	+		+	1903	+	
Islanti	1965		1979	1995		+	
Iso-Britannia	1997	+	2001	+	1970	+	1977
Italia	+	2000	2001	+	1995		+
Itävalta	1988	1996		1999?	+	1999	1999
Kreikka	+	2001	+	1998	1987	+	
Kroatia	2001	2001?	1998	2001	2001	2001	2001
Kypros	1969	1967	2001	1983		2001	
Latvia	1989	+	+?	+?	+	1999	2001
Liettua	1998	1988	+	+?	+		+
Luxemburg		1999	+		1999	+	
Norja	1993		1987	1992		2001	1994
Portugali		2001	2001	2001	1984	2001	
Puola	2001	2001	1997	2001	2001	1999	
Ranska	2001	+	+	+	2001	+	+
Romania	+	+	+	+	+	+	+
Ruotsi	1981	1995	2000	2001	1886	2000	1999
Saksa	2000	2000	1998?	+	+	+	+
Slovakia	1995	+	1995	+	+	+	+
Slovenia	2001	+?	+	+?	+	+	1998
Sveitsi	1997	1993	2001	+	+	+	2000
Tanska	1988	1991	1996	+	+ ¹⁾	+	1930 ¹⁾
Tsekki		1987	+	1998	+	+	+
Turkki	+				+		
Unkari	2000	2000	1993	2001	2001	2001	2001
Venäjä	2001	2001	2001	2001	2001	2000	2001
Viro	1996			2001?	+		+
¹⁾ Grönlanti 2001							

Taulukko 11. OIE:n B-listan nautojen tautien esiintyminen lähialueillamme

OIE-listan B taudit	Vuosi 2002		NAUDAT						
Maa	Luomis- tauti	Bovine genital campylo- bacteriosis	Nauta- tuber- kuloosi	Kysti- kerkoosi	Nauta- eläinten tarttuva leukoosi	IBR / IPV	Trico- monoos i	Kino- kuume	Bovine spongiform encepha- lopathy
Belgia	2000		2001	1997	1997	2001	1997		2001
Bulgaria	+	1992	+	+	+	1996		2001	
Espanja	2001?		2001	1999	2001?	2001	2000	2001	2001
Hollanti	1996		+	+	1999	+		+	+
Irlanti	+	+	+	+	1999	+		+	+
Islanti			1959			2		2001	
Iso-Britannia	+	2001	+	+	1996	+	1991	2001	+
Italia	+		+		+	+			+
Itävalta	+	+	+	1999	2001	+		1999	2001
Kreikka	+		+	1997	2001	+	1999	+	2001
Kroatia	1965		2001	2001	2001	1995	1992	1998	
Kypros	1932	1983	1928	1973	1995	2001?	1971	1985	
Latvia	1963		1989	+	+	+		2000	
Liettua	1992		2001	+	+	+	2001?		
Luxemburg	1995			1997	1999	2001?			1997
Norja	1953	1966	1986	2001	1997	1992		2001	
Portugali	2001		2001	1999	2001	2001			2001
Puola	2001?	1999	2001?	1997	2001	2001?	1997	1997	
Ranska	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Romania	1969	+	+	+	+	+	+	2001	
Ruotsi	1957	1976	1997	2001	2001	1995		2001	
Saksa	2000	+	+	1988	+	+	1999	+	+
Slovakia	1964		1968	1996	2001	+			2001
Slovenia	1998		+	+	+	+			+
Sveitsi	1996		2000	1996	1996	+	1997	+	+
Tanska	1962	1995	1988	+	1990	+	1990	+	+
Tsekki	1964		+	1998	1996	+		1995	+
Turkki	+		+			+			
Unkari	1985	1970	2001	2001	2001	2001	2001	2001	
Venäjä	2001	2001	2001	2001	2001	2001	2001		
Viro	1961	1963	1986		+	1993		1996	

Taulukko 13. OIE:n B-listan sikojen tautien esiintyminen lähialueillamme

OIE-listan B taudit	Vuosi 2002		SIAT			
Maa	Aivastus-tauti	Kysti-kerkoosi	Luomis-tauti	TGE Trans-missible gastro-enteritis	Teschenin tauti	PRRS Porcine reproductive and respiratory syndrome
Belgia	1997			1996		1991
Bulgaria	1997	+	+	1997		
Espanja	2001	2001		1998		2001
Hollanti	+		1973			2001
Irlanti	+	+		1984		+
Islanti	+					
Iso-Britannia	+	1949		2001		+
Italia						
Itävalta	1999		1993	1999	1980	1995
Kreikka		1989	2001			2001
Kroatia	2001	2001	2001	2001?	1956	2001?
Kypros		1972		1999?		
Latvia	+?	+?	1994	1985	+	+?
Liettua		+	1992	1990		
Luxemburg	1998	1998				+?
Norja	2001					
Portugali	2001		2001	1996		2001
Puola	1997	1997	2000	1997	1967	1997
Ranska	+	+	+	+		+
Romania	+	+	+	+	+	+
Ruotsi	2001	1993	1957			
Saksa	+	+	+	2001	1957	+
Slovakia	+	1995	1992	2000	1973	+
Slovenia	+	+	1997	+?		+?
Sveitsi	1996		+	1995	1940	2001
Tanska	+		+			+
Tsekki	+		1996	1998	1973	+
Turkki						
Unkari	2001	2001	1985	1968	1963	
Venäjä	2000	2001		2001		2001
Viro	1993		1988	1986		+

Taulukko 14. OIE:n B-listan hevosten tautien esiintyminen lähialueillamme

OIE-listan B taudit	Vuosi 2002		HEVOSET					
Maa	Contagious equine metritis (CEM)	Astumatauti (dourine)	Equine encephalomyelitis (eastern + western)	Näivetystauti	Piroplasmoosi	Räkätauti	Japanilainen encefaliitti	Venezuelan equine encephalomyelitis
Belgia	1990				2001	1955		
Bulgaria		1953		1962		1954		
Espanja		1955		1983	2001	1956		
Hollanti	+					1957		
Irlanti	1982					1920		
Islanti								
Iso-Britannia	1997			1976		1928		
Italia		1996		+	1996			
Itävalta		1952		+		1952		
Kreikka		1960	1997	+	1999	1965		
Kroatia		1952		2001	2001	1959		
Kypros								
Latvia				+		1996		
Liettua		2000?		+		2000?		
Luxemburg								
Norja				1975		1889		
Portugali		1925			1996	1952		
Puola		1951		1960		1957		
Ranska	+	1958		2001	+	+		
Romania		1965		+		1960		
Ruotsi	2001			1989	2000?	1943		
Saksa	+	+		+		1955		
Slovakia	1991	1952				1954		
Slovenia	+			+				
Sveitsi	1999		1991		+	1937		
Tanska	+			1928	2000?	1928		
Tsekki	+	1952						
Turkki						1998		
Unkari		1952		1965	1953	1956		
Venäjä		2001	1960	2001	2001	1940		
Viro				1997		1945		

Taulukko 15. OIE:n B-listan siipikarjan tautien esiintyminen lähialueillamme

OIE-listan B taudit	Vuosi 2002		SIIPIKARJA				
Maa	Tarttuva keuhko-putken tulehdus	Tarttuva henki-torven tulehdus	Lintu-tuber-kuloosi	Kana-kolera	Myco-plasmoosi	Psitta-koosi ja ornitoosi	Valko-vatsuri (S. pullorum)
Belgia	1999	1998	1997	1995	1997	1995	1987
Bulgaria	1994	1994	+	2001	1997	+	+
Espanja	2001	1999	1991		1999	1998	1999
Hollanti	+	+	1993		+	+	1974
Irlanti	1997	1997	+	+	1998?	1995	
Islanti	1998		1975		1994		1952
Iso-Britannia	+	+	+	+	+	2001	2001
Italia		1998	2001	+		+	1999
Itävalta	1999		1999	+	1999	+	1999
Kreikka	+	2000	2000		+		1992
Kroatia	1999		2001	2001	2001		1993
Kypros	1999	2000	1993	2001	2001		
Latvia			1993	1982	+		1994
Liettua			1985		+		
Luxemburg		1999	2000			1990	
Norja	2001?	2001	1993	1993	2000?	2001	1960
Portugali	2001	2001	2001	2001	1997	2001	1994
Puola	1999	1997		1997	1997	1999	
Ranska	+	+	+	+	+	+	1997
Romania		1999	+	+	+		+
Ruotsi	2000	2001	2001	1999	2000	2001	2001
Saksa	+	+	+	+	+	+	+
Slovakia	2000		2001	2001	2001	2001	2000
Slovenia	+		+		+	+	
Sveitsi	1996	+	1996	1993	1996	+	2001
Tanska	+	+	+	2001	1967	+	+
Tsekki	1999		+	+	+		1999
Turkki							1996
Unkari	2001	2001	2001	2001	2001	2001	2001
Venäjä	1998	2001		2001	1999		2001
Viro			1968	1996			1977

LIITE 3. Eläintautien torjuntayhdistyksen ohjeet eläinten ja sukusolujen maahantuonnille

Pelissäännöt alkion, sperman ja eläinten tuontien yhteydessä

1. Tuoja ottaa hyvissä ajoin ennen eläinten ostoa yhteyttä Eläintautien torjuntayhdistykseen (ETT ry), jolloin hän saa tietoa kyseisen tuontimaan tautitilanteesta ja tuontiin liittyvistä riskeistä. Käynnistetään selvitykset lähtötilan/tilojen tautitilanteesta ja riskienhallinnasta. Valitaan sopivat lähtötilat.
2. ETT lähettää elinkeinon tuontiohjeet, joilla pyritään hallitsemaan tautiriskejä:
 - lähtötilaa koskevat vaatimukset
 - vaadittavat todistukset, tutkimukset ja muut toimenpiteet sekä lähtö- että kotimaassa
 - karanteenia koskevat vaatimukset koskien lähtömaata ja kotimaata
 - muut erityisvaatimukset riippuen lähtömaasta ja -karjasta sekä ostajan vaatimustasosta.
3. Tuojan on rekisteröidyttävä tuojaksi maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosastolle (MMMELO) vähintään 5 arkipäivää ennen eläinten tuloa Suomeen. Suositeltavaa on tehdä rekisteröinti hyvissä ajoin ennen tuontia, esimerkiksi silloin, kun eläimiä tai tuotteita lähdetään valitsemaan. Rekisteröitymisen yhteydessä MMMELO ohjeistaa tuojaa eläinten terveyteen ja vaadittaviin terveystodistuksiin liittyvistä asioista ja myös muista tuonnissa huomioon otettavista asioista (kuljetus, tuontieläinten rekisteröinti jne.).
4. Tuojan on tehtävä MMMELO:lle myös ennakkoilmoitus (mallilomake lähetetään rekisteröitymisen yhteydessä) eläinten tarkasta saapumisajasta vähintään 24 h ennen tuontia. Suositeltavaa on tehdä ennakkoilmoitus hyvissä ajoin, varsinkin jos tuonti ajoittuu viikonloppuun. Samalla lomakkeella tuoja voi ilmoittaa naudan sperman ja alkioiden tuonnit myös ETT:lle.
5. Tuojan on huolehdittava, että viranomaisten vaatima EU:n sisämarkkinakauppaan liittyvä virallinen terveystodistus seuraa eläintä tai eläinainesta asianmukaisesti täytettynä. Nautaeläimiä on myös seurattava alkuperäiset nautaeläinpassit, jotka tuoja on velvollinen toimittamaan tuonnin jälkeen MMMELO:lle, joka toimittaa tuojalle niistä kopiot ja palauttaa alkuperäiset eläinten lähtömaan viranomaisille.
6. Tuoja huolehtii, että lähtömaan tutkimustulokset ja muut tarvittavat todistukset toimitetaan ETT:lle **ennen maahantuontia**. ETT:llä tarkastetaan paperit ennen kuin eläimille annetaan lähtölupa !
7. Tuoja vie eläimet Suomessa suoraan karanteeniin, jossa karanteenia valvova eläinlääkäri tekee vastaanottotarkastuksen viimeistään toisena arkipäivänä tuonnin jälkeen. Karanteeniaikana tuontieläimet tutkitaan ETT:n tuontiohjeen mukaisesti. Naudan tuontispermanäytteet lähetetään EELAan tutkittavaksi.
8. Tuontieläimet on lakisääteisesti rekisteröitävä 7 vrk kuluessa tuonnista. Nautaeläimet säilyttävät alkuperäiset ulkomaiset korvamerkkinsä. Jos tuontieläimen alkuperäinen korvamerkki putoaa tai muuttuu lukukelvottomaksi, tilataan eläimelle alkuperäisellä EU-tunnuksella varustettu korvausmerkki (tarkemmat ohjeet: ”Nautaeläinten merkitsemis- ja rekisteröimisopas”).
9. Karanteenia valvova eläinlääkäri tekee ETT:lle ilmoituksen, kun karanteeniaika on kulunut umpeen ja vaaditut tutkimukset ja toimenpiteet on suoritettu. Kotimaan tutkimustulokset lähetetään ETT:lle tuonnin hyväksyntää varten.
10. ETT:n ohjeiden mukaisesti tuoduista eläimistä, spermasta ja alkioista tuoja saa halutessaan todistuksen, jota voi hyödyntää esim. vakuutuksissa ja eläinkaupoissa. ETT pitää ns. vastuullisista tuonneista rekisteriä.

ETT:n jäsenteurastamot, -meijerit ja -munapakkaamot eivät vastaanota ETT:n ohjeiden vastaisesti tuotuja eläimiä tai niiden tuotteita. Kaikki tuonnit käsitellään ja ohjeistetaan ETT ry:ssä tapauskohtaisesti.

LIITE 4. Eläintautien torjuntayhdistys ry:n (ETT) ohjeet tautiriskien hallitsemiseksi tilatasolla

TAUTIRISKIEN HALLINTA TILATASOLLA-yleisohjeet ETT:n 10 ohjetta tuottajan turvaksi 24.4.2003

Tuottaja voi itse vaikuttaa eläintensä terveyteen ja vähentää huomattavasti riskiä tarttuvien eläintautien leviämisestä tilalle. Seuraavassa on esitetty kymmenen toimenpidettä, jotka eivät maksa paljon, mutta voivat estää tilan talouden kannalta merkittävien eläintautien leviämisen maatilalle. Osa ohjeista on enemmän suosituksia, joiden pohjalta voi kehittää tilan tautiturvaa.

1. ELÄINAINEKSEN OSTO

Muista, että eläimen ostajana sinulla on oikeus ja velvollisuus esittää myyjälle eläimen terveyteen liittyviä vaatimuksia.

a.) Jos hankit eläimiä ulkomailta tai ostat TUONTIELÄIMIÄ, varmistu, että ne on tuotu ETT:n ohjeiden mukaisesti. Tällöin eläimet tutkitaan sekä lähtö- että kotimaassa tarttuvien tautien varalta ja ne ovat karanteenissa, jolloin mahdolliset piilevät taudit eivät leviä tilallesi tai naapuriin ja lähialueelle.

b.) KOTIMAASTA eläimiä ostettaessa on syytä vaatia todistus lähtökarjan terveydentilasta.

Välitysvasikat ovat aina riski lypsykarjatilalle. Nautatilan salmonellavakuutus edellyttää ostoeläimen tutkimista salmonellan varalta jo lähtötilalla.

Porsastuottajien on syytä hankkia siitoseläimet vain terveystalvontaojelman kuuluvista sikaloista. Välitysporsaot ovat riski yhdistelmäsikaloille!

Siipikarjaa on syytä hankkia vain Siipikarjaliiton hyväksymistä jalostus-, siitos- ja kasvatuskanaloista. Ostajan on syytä pyytää myös lähtöparven rokotustiedot.

2. ELÄINTEN MYYNTI

Kun toimitat tilasi eläimiä teurastukseen tai välitykseen, huolehdi siitä, ettei eläinten hakijoiden tarvitse kulkea kaikkien eläintilojen läpi. Esim. ruokintapöydällä kulkeminen on kiellettävä. Sikaloissa on syytä olla erillinen lastaushuone. Nautatiloilla myytävät eläimet on hyvä itse siirtää ovelle, jos mahdollista. Eläinkuljettajille on syytä tarjota talon puolesta suojavaatetus ja -jalkineet sekä käsien ja saappaiden pesu- ja desinfiointimahdollisuus.

3. REHUT

Osta rehusi vain niiltä yrittäjiltä, jotka ovat ETT:n julkaisemalla POSITIIVILISTALLA (huom. jälleenmyyjät ja kivennäis- ja vitamiinivalmisteiden myyjät eivät kuulu positiivilistatoiminnan piiriin). Listaa julkaistaan mm. Maaseudun Tulevaisuudessa ja Landsbygdens Folkissa ja sille pääsevät vain ne yrittäjät, jotka noudattavat salmonellan leviämistä estäviä toimenpiteitä.

Jos itse tuot maahan rehua, varmista, että tuontierä tutkitaan rajalla salmonellan varalta ja säilytä tutkimustodistus.

Sioille ei saa syöttää RUOKAJÄTETTÄ.

4. VIERAILIJAT

Päästä eläinsuojaksi vain pakolliset vierailijat (lomittaja, siementäjä, eläinlääkäri, neuvoja, testaaja, karjantarkkailija, EU-tarkastaja, eläinkuljettajat tms). Siipikarjatiloiilla kannattaa käyttää tautisulkua.

Tarjoa vierailijoille talon suojavaatetus ja saappaat sekä käsien ja työvälineiden pesumahdollisuus. Desinfointiainealtaat ovilla ovat **oikein käytettyinä** hyvä suoja eläintauteja vastaan (puhdas liuos kävijöille, altaaseen vain pestyin saappain).

(Jos tilallasi käy ulkomaisia vieraita tai lomittajia varmistu, etteivät he ole olleet lähtömaassa tuotantoeläinten kanssa tekemisissä viimeiseen 48 tuntiin.)

5. ULKOMAAN MATKAT

Pukeudu kertakäyttöisiin suojavaatteisiin, jos vieraillet ulkomaan matkoilla eläintiloilla. Metsästysmatkoilta ei saa tuoda eläinperäistä materiaalia mukanaan. (Huom. Sikarutto) Matkan jälkeen on parasta, jos voisit pysyä poissa omista eläintiloistasi vähintään 48 tuntia virustautien leviämisen estämiseksi. Matkan jälkeen saunominen, vaatteiden huolellinen pesu ja kenkien desinfektio kuuluvat asiaan matkalta palattuasi. Jos olet saanut matkallasi ripulin, varmistu ettet ole salmonellan kantaja. Tauti voi tarttua välitykselläsi tilasi eläimiin!

6. MUUT KOTIELÄIMET ja HAITTAELÄIMET

Muiden kotieläinten paikka ei ole tuotantoeläintiloissa. Koiria ei tule päästää tuotantotiloihin ja kissojakin vain kohtuullinen määrä hiirien ja rottien hävittämiseksi. Älä syötä koirallesi ulkomaisia puruluuta salmonellavaaran vuoksi.

Haittaeläimet voivat toimia taudin levittäjinä, joten jyrsijät kannattaa hävittää säännöllisesti ja rehut suojata linnuilta. Villilintuja ei tule ruokkia.

Myöskään eri tuotantoeläimet eivät aina kuulu yhteen. Jos tilallasi harjoitetaan turkistarhausta, on syytä noudattaa erityistä varovaisuutta ja käyttää eri jalkineita ja suojavaatetusta muissa kotieläintiloissa. Turkiseläinten rehut ja ulosteet saattavat levittää esim. salmonellaa muihin tuotantoeläimiin.

7. TARTUNTAKETJUN KATKAISU, TARTUNTAPAINEEN LASKU

Tuotantotilojen yleisestä HYGIENIASTA huolehtiminen (säännöllinen lannanpoisto, karsinoiden ja parsien säännöllinen puhdistus, karpästen torjunta jne.) vähentää

tautiriskiä. Eläintiheyden nousu lisää tartuntapainetta, sillä taudit leviävät eritteiden tai toisen eläimen kosketuksen välityksellä.

Kanaloissa, lihasikaloissa ja mahdollisuuksien mukaan vasikkakasvattamoissa on pyrittävä KERTATÄYTTÖÖN. Ikärakenteeltaan yhtenäinen eläinaines on vastustuskyvyltäänkin yhtenäisempi ja tautien vastustamisen kannalta suotavampi. Lisäksi tilat voidaan erien välillä puhdistaa tehokkaasti tartuntojen hävittämiseksi.

OSASTOINTI sikaloissa, kanaloissa ja lihanautakasvattamoissa vähentää tartuntapainetta ja helpottaa infektioketjun katkaisua.

ITSESTÄÄN KUOLLEIDEN ELÄINTEN HÄVI TYKSESTÄ huolehditaan lainmukaisesti.

8. ELÄINTEN VASTUSTUSKYVYN LISÄÄMINEN

Eläinten vastustuskyvyn voi vaikuttaa monin tavoin.

Parantamalla eläinten OLOSUHTEITA ja kehittämällä TUOTANTOMENETELMIÄ sekä tarjoamalla mahdollisuuksia lajille ominaiseen käyttäytymiseen vähennetään eläinten kokemaa stressiä ja vaikutetaan vastustuskykyä parantavasti.

Porsastuotantosikaloissa ja kanaloissa vastustuskykyä parannetaan säännöllisen ROKOTUSOHJELMAN avulla.

RUOKINNAN SUUNNITTELULLA, rehuanalyysillä ja kuntoluokituksella varmistetaan oikea rehustuksen määrä ja laatu ja täten varmistetaan eläinten mahdollisuuksia pysyä terveenä.

9. TERVEYDENHUOLTO

Huolehdi, että olet mukana eläinterveydenhuollossa kansallisella tasolla. Tee eläinlääkärin kanssa terveydenhuoltosopimus. Sen puitteissa sovitaan koko karjan terveydentilan parantamiseen tähtäävistä toimenpiteistä: eläinlääkärin käynnit ovat säännöllisiä ennaltaehkäiseviä kontrollikäyntejä, tilan terveydentila dokumentoidaan ja tilalle laaditaan terveydenhuoltosuunnitelma.

Huolehdi, että eläintesi sairauksista ja hoidosta pidetään tarkkaa kirjanpitoa.

10. ASENNE, MOTIVAATIO, YHTEISTYÖ

Tautien torjunta ei välttämättä vaadi suuria investointeja. Oikea asennoituminen päivittäisiin rutiineihin ja jatkuva valppaus parantaa tilasi tautisuoja nopeasti ja pysyvästi.

LIITE 5. Vastustettavat eläintaudit

Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös vastustettavista eläintaudeista ja eläintautien ilmoittamisesta (1346/1995, muut. 532/1997 ja 136/1998)

Helposti leviävät eläintaudit

- 1) suu- ja sorkkatauti
- 2) vesikuläärinen stomatiitti
- 3) sikojen vesikulääritauti (SVD)
- 4) karjarutto
- 5) pienten märehitjain rutto (PPR)
- 6) tarttuva naudan keuhkorutto (CBPP)
- 7) Lumpy skin –tauti
- 8) Rift Valley –kuume
- 9) blue tongue
- 10) lammas- ja vuohirokko
- 11) afrikkalainen hevosrutto
- 12) afrikkalainen sikarutto
- 13) sikarutto
- 14) lintuinfluenssa (linturutto)
- 15) Newcastlen tauti
- 16) hevosen tarttuva aivo-selkäydintulehdus (WEE; EEE; VEE)
- 17) kirjolohen verenvuotoseptikemia (VHS)
- 18) tarttuva kalojen vertamuodostavan kudoksen kuolio (IHN)
- 19) tarttuva lohen anemia (ISA)

Vaaralliset eläintaudit

- 1) Aujeszkyin tauti (pseudorabies)
- 2) BSE (bovine spongiform encephalopathy)
- 3) dourine (*Trypanosoma equiperdum*)
- 4) EHD (epizootic haemorrhagic disease)
- 5) kalojen EHN-tauti (epizootic haematopoietic necrosis)
- 6) kalojen OMV-tauti (*Onchorynchus masou -virus*)
- 7) luomistauti (Brucella abortus, Br. melitensis, Br. ovis, Br. suis)
- 8) nautatuberkuloosi
- 9) pernarutto (anthrax)
- 10) raivotauti (rabies)
- 11) ritinärutto (*Clostridium chauvoei*)
- 12) räkätauti (malleus)
- 13) scrapie
- 14) sikojen transmissible gastroenteritis (TGE)
- 15) Teschenin tauti

Valvottavat eläintaudit

- 1) ekinokokkoosi
- 2) tarttuvat enkefalopatiat (TSE), muut kuin liitteessä 2 kohdassa 2 ja 13 tarkoitetut tapaukset
- 3) IBR/IPV (naudan tarttuva rinotrakeiitti/pustulaarinen vulvovaginiitti)
- 4) nautaeläinten tarttuva leukoosi
- 5) hevosen näivetystauti (equine infectious anemia)
- 6) maedi-visna
- 7) CAEV (caprine arthritis/encephalitis-virus)
- 8) TRT/SHS (turkey rhinotracheitis/swollen head syndrome)
- 9) PRRS (porcine reproductive and respiratory syndrome)
- 10) PRCV (porcine respiratory corona virus) sikalassa, joka kuuluu sikaloiden vapaaehtoiseen terveystarkkailuohjelmaan
- 11) sikainfluenssa, kuten edellä kohdassa 10
- 12) lohikalojen paisetauti (*Aeromonas salmonicida*) elävän kalan, maidin ja mädin kuljettamisen rajoittamisesta muualta Suomesta
Vuoksen vesistöalueen eräälle osa-alueelle ja eräille muilla vesistöalueilla annetun maa- ja metsätalousministeriön päätöksen (250/1994, muut. 276/1994) 3 §:ssä tarkoitetuilla suojatuilla vesistöalueilla
- 13) kalojen bakteeriperäinen munuaistauti (BKD)
- 14) kalojen *Gyrodactylus salaris* -tartunta Tenojoen, Näätäjäjoen, Paatsjoen, Luttojoen ja Uutuanjoen vesistöjen alueella
- 15) kalojen *Piscirickettsia salmonis* -tartunta
- 16) kalojen tarttuva haimakuoliotauti (IPN)
- 17) karpin keuhkokuume (SVC)
- 18) ostereiden haplosporidioosi (*Haplosporidium nelsoni*, *Haplosporidium costale*)
- 19) ostereiden iridoviroosi (Oyster velar virus)
- 20) ostereiden marteilioosi (*Marteilia sidneyi*)
- 21) ostereiden mikrokytoosi (*Mikrocytos mackini*, *Mikrocytos roughleyi*)
- 22) ostereiden perkinoosi (*Perkinsus marinus*, *perkinsus olseni*)
- 23) salmonellatartunnut naudoilla, sioilla ja siipikarjalla
- 24) sikojen trikinoosi
- 25) porsasyskä, kuten edellä kohdassa 10
- 26) aivastustauti, kuten edellä kohdassa 10
- 27) dysenteria, kuten edellä kohdassa 10
- 28) *Actinobacillus pleuropneumoniae* -tartunta, kuten edellä kohdassa 10
- 29) *Clostridium perfringens* -tyyppi C -tartunta, kuten edellä kohdassa 10
- 30) kapi (*Sarcoptes scabiei* var. *suis*), kuten edellä kohdassa 10
- 31) *Mycoplasma gallisepticum* -tartunta
- 32) *Mycoplasma meleagridis* -tartunta
- 33) mehiläisten esikotelomätä

LIITE 6. Eläintautien torjuntayhdistys ry:n (ETT) toiminta

Pirjo Kortnesniemi
Eläinlääkäri, toiminnanjohtaja
Eläintautien torjuntayhdistys ETT ry

ETT ry:n toiminta

Eläintautien torjuntayhdistyksen tarkoituksena on ylläpitää ja edistää tuotantoeläintemme terveyttä ja samalla varmistaa kotimaisten eläimistä saatavien elintarvikkeiden turvallisuus ohjaamalla eläinaineksen ja rehujen maahantuontia niin, että eläintautiriskit hallitaan. Yhdistys on onnistunut ainakin toistaiseksi saavuttamaan tavoitteensa, eikä uusia eläintauteja ole päässyt maahan. Muutamaa yksittäistä tapausta lukuun ottamatta kaikki tuotantoeläinten tuonnit ovat tapahtuneet yhdistyksen ohjeita noudattaen.

Keväällä 1994 käytiin eri tahoilla keskusteluja siitä, mitä vaikutuksia solmittavalla ETA-sopimuksella ja mahdollisella Suomen EU-jäsenyydellä tulisi olemaan Suomen hyvälle eläinten terveystilanteelle. Silloin arvioitiin, että muutokset aiempaan viranomaiskäytäntöön kansainvälisessä eläin- ja rehukaupassa tulisivat olemaan merkittäviä karanteenikäytännön, rajatarkastusten sekä tarpeellisten tutkimusten suhteen. Nämä muutokset tulisivat tällöin vaarantamaan oleellisesti Suomen hyvän eläintautitilanteen ja heikentämään eläimistä saatavien elintarvikkeiden turvallisuutta ellei ryhdyttäisi toimiin vapaaehtoisesti.

Kaupan vapautumisen aiheuttamista tautiriskeistä järjestettiin toukokuussa tuottajajärjestön toimesta laajempi kokous. Siellä ehdotus vapaaehtoisen tautivastustuksen ja tuontikontrollin hoitamisesta yhdistyksen avulla sai kannatusta. Kokouksessa todettiin, että tässä vaiheessa yhdistyksen toiminta rajataan koskemaan vain tiettyjä tuotantoeläimiä, ja hevos-, turkis- ja kalatalous jätettiin ulkopuolelle. Kireästä aikataulusta huolimatta säännöt saatiin valmiiksi sovitusajassa ja yhdistyksen perustamistilaisuus pidettiin 30.6.1994 Finlandia-talolla ETA-sopimuksen voimaantulon aattona.

Pelissäännöt eläinaineksen ja rehun tuontiin

Syksyllä 1994 yhdistyksen toiminta käynnistyi ja tällöin alettiin valmistella pelisääntöjä eläinaineksen ja rehujen tuonnille. Eri eläinlajeille perustettiin ETT:n asiantuntijaeläinlääkäri-työryhmät. Nämä ryhmät arvioivat tautiriskejä ja toisaalta keinoja riskien hallitsemiseksi sperman, alkioiden sekä eläinten tuontien yhteydessä. Riskiarvioiden perusteella laaditaan tuontiohjeet: karanteenivaatimukset, muut tarvittavat toimenpiteet, tutkimusvaatimukset lähtömaassa ja kotimaassa. Tuonnit ohjeistetaan aina tuontikohtaisesti.

Positiivilista auttaa tuottajia riskienhallinnassa

Rehuntuontiin liittyvien riskien hallitsemiseksi kehiteltiin yhteistyössä rehusektorin kanssa niin sanottu positiivilista. Positiivilistan ideana on se, että Maaseudun Tulevaisuudessa ja Landbygdens Folkissa julkaistaan viikoittain lista niistä yrityksistä, jotka vapaaehtoisesti pyrkivät hallitsemaan salmonellariskejä. Positiivilistatoiminnan tarkoituksena on auttaa tuottajia riskienhallinnassa. Rehunostopäätöksiä tehdessään tuottaja tietää ainakin listalla olevien yritysten toimintatavat

salmonellakontrollissa ja riskien hallitsemisessa. Ensimmäinen positiivista julkaistiin maaliskuussa 1995.

Listalla mukana olevat ovat sitoutuneet vapaaehtoiisiin salmonellatutkimuksiin tuonnin yhteydessä sekä pitämään yllä riittävää omavalvonnan tasoa. Positiivilistatoiminta on vakiintunut ja sääntöjä on tarpeen mukaan tarkennettu: esim. 1997 sääntöihin lisättiin märehtijäperäisen valkuaisen tuontikielto niistä maista, joissa maassa syntyneillä naudoilla on tavattu BSE:tä.

Tilatason tautisuojaus tehokasta ja halpaa riskienhallintaa

Eläintautivapaus on tärkeää paitsi eettisistä ja eläinsuojelullisista syistä, myös eläimistä saatavien elintarvikkeiden laadun varmistamiseksi. Tehokas riskien hallinta tuotantoketjun alkupäässä eli tilatasolla takaa teollisuudelle turvallisen raaka-aineen eteenpäin jalostettavaksi ”Pellolta pöytään” ideologian mukaisesti. EU-aikakaudella vastuu tarttuvien tautien leviämisen estämiseksi on siirtynyt tuottajille ja kotieläintuotannon sidosryhmille. Rajamuuri on nyt jokaisen navetan, sikalan ja kanalan ovella.

ETT:n toiminta on toisaalta keskittynyt informaation jakamiseen ennaltaehkäisevistä toimenpiteistä: miten estetään uusien taudinaiheuttajien tulo maahan tai yksittäiselle tilalle, miten rajoitetaan jo olemassa olevien taudinaiheuttajien esiintymistä tiloilla, miten parannetaan eläinten vastustuskykyä. Eli tuonnin ohjeistamisen ohella on laadittu ohjeet käytännön toimista yksittäisillä tiloilla tuotantosuunnittain muun muassa eläinten ja rehujen ostosta, eläinkuljetuksista, vierailijoiden käynneistä, tuhoeläintorjunnasta, ulkomaan tilavierailuista jne. (ns. ETT:n 10 käsky)

Tautitilannetta kotimaassa eri eläinlajeilla seurataan ja tarvittaessa tilannetta selvitetään yhdistyksen rahoittamin kartoitustutkimuksin. Poikkeamatilanteita varten on laadittu ohjeistuksia niin eläinlaji- ja tautikohtaisesti kuin myös rehusektorin tarpeisiin.

Yhdistys on ollut aktiivisesti mukana myös tuotantoeläinten tautivakuutusten kehittämisessä (esim. salmonellavakuutukset, sikojen PRRS, porsasyskä jne)

Vuoden 2001 keväällä yhdistys aloitti tuotantoeläinten terveydenhuollon kansallisen koordinoinnin yhteistyössä EELA:n kanssa eli ns. ETU-toiminnan.

Vuoden 2002 alusta yhdistyksen toimintaan lisättiin sikalojen kansallisen tason valvonta eli sikalojen terveystilakirjan ylläpito.

Toiminnan rahoitus

Yhdistyksen toiminta rahoitetaan jäsen- ja kannattajajäsen maksuin. Vuosibudjetti on n. 500000€. Varsinaisina jäseninä on meijerit, teurastamot ja munapakkaamot, sekä kannattajajäseninä lukuisa joukko alkutuotannon sidosryhmiä (tuottajajärjestöt, rehuteollisuus, Eläinlääkäriliitto, lääketieteellisyys, neuvontajärjestöjä, oppilaitoksia, yhdistyksiä sekä yksityisiä henkilöitä).

LIITE 7. Ei-lakisääteisesti vastustettavat eläintaudit

VÄLITTÖMÄSTI ILMOITETTAVAT MUUT TARTTUVAT ELÄINTAUDIT kuin lakisääteisesti vastustettavat (vrt. kohta 3.2. "Eläintautien luokittelu")

Zoonoosit ja eri eläinlajien taudit

- 1) leptospiroosi
- 2) Paramykso- 1 -tartunta linnuilla
- 3) Q-kuume
- 4) muut tarttuvat eläintaudit, joita ei ole aikaisemmin todettu Suomessa
- 5) *Brucella canis*-infektio

Nautojen taudit

- 6) *Campylobacter fetus*-tartunta
- 7) *Parafilaria bovicola*-tartunta
- 8) *Trichomonas*-tartunta

Sikojen taudit

- 9) HEV
- 10) PED (porcine epidemic diarrhea)
- 11) PRCV (porcine respiratory corona virus), muissa kuin vapaaehtoiseen sikaloiden terveystarkkailuohjelmaan kuuluvissa sikaloissa
- 12) sikainfluenssa, muissa kuin vapaaehtoiseen sikaloiden terveystarkkailuohjelmaan kuuluvissa sikaloissa

Hevosten taudit

- 13} CEM-tauti (*Taylorella equigenitalis*)
- 14 hevossyyhy (*Sarcoptes equi*)
- 15) piroplasmoosi
- 16) salmonellan aiheuttama tarttuva keskenvarsominen (*S. abortus equi*)

Lampaiden ja vuohien taudit

- 17) entsoottinen abortti (*Chlamydia psittaci*)
- 18) kasööri lymfadeniitti (*Corynebacterium pseudotuberculosis*)
- 19) lammassyyhy (*Psoroptes ovis*)
- 20) *Mycoplasma. capricolum, Mycoplasma. Mycoides var. mycoides*
- 21) pulmonaari adenomatoosi
- 22) tarttuva agalakta (*Mycoplasma agalactiae*)

Siipikarjan taudit

- 23) IB (avian infectious bronchitis)
- 24) ILT (avian infectious laryngotracheitis)
- 25) psittakoosi (*Chlamydia psittaci*)

KUUKAUSITTAIN ILMOITETTAVAT MUUT TARTTUVAT ELÄINTAUDIT kuin lakisääteisesti vastustettavat

Zoonoosit ja eri eläinlajien taudit

- 1) atyyppisten mykobakteerien aiheuttama tartunta
- 2) botulismi
- 3) distomatoosi (*Fasciola hepatica*)
- 4) kampylobakterioosi, *Campylobacter fetus*-tartuntaa lukuun ottamatta, joka on ilmoitettava välittömästi
- 5) klamydioosi/psittakoosi, *Chlamydia psittaci* -tartuntaa lukuun ottamatta, joka on ilmoitettava välittömästi
- 6) kokkidioosi
- 7) leishmaniaasi
- 8) lintutuberkuloosi
- 9) listerioosi
- 10) Orf (contagious pustular dermatitis)
- 11) paratuberkuloosi
- 12) pasteurelloosi, muut kuin jäniksissä, kaneissa tai jyrissä todetut tapaukset
- 13) pälvilisä
- 14) salmonelloosi, lukuun ottamatta naudan, sikojen ja siipikarjan salmonellooseja, jotka ovat lakisääteisesti vastustettavia tauteja sekä *Salmonella abortus equi*, joka on ilmoitettava välittömästi
- 15) systiserkoosi (*Cysticercus cellulosae*, *Cysticercus bovis*)
- 16) toksoplasmoosi, muut kuin jäniksissä, kaneissa tai jyrissä todetut tapaukset
- 17) trikinioosi, muilla eläinlajeilla kuin sioilla, joilla tauti on lakisääteisesti vastustettava
- 18) tularemia
- 19) *Yersinia enterocolitica* -tartunta
- 20) *Yersinia pseudotuberculosis* -tartunta, muut kuin jäniksissä, kaneissa tai jyrissä todetut tapaukset

Nautojen taudit

- 21) aktinomykoosi
- 22) BVD/MD (bovine virus diarrhoea/mucosal disease)
- 23) keuhkomato
- 24) kinokuume
- 25) laidunkuume
- 26) paravaccinia (pseudocowpox)
- 27) punatauti
- 28) virusripuli (*Corona*)

Sikojen taudit

- 29) porsasyskä, muissa kuin vapaaehtoiseen sikaloiden terveystarkkailuohjelmaan kuuluvissa sikaloissa, joissa tauti on lakisääteisesti vastustettava
- 30) aivastustauti, muissa kuin vapaaehtoiseen sikaloiden terveystarkkailuohjelmaan kuuluvissa sikaloissa, joissa tauti on lakisääteisesti vastustettava
- 31) dysenteria, muissa kuin vapaaehtoiseen sikaloiden terveystarkkailuohjelmaan kuuluvissa sikaloissa, joissa tauti on lakisääteisesti vastustettava
- 32) *Actinobacillus pleuropneumoniae* -tartunta, muissa kuin vapaaehtoiseen sikaloiden terveystarkkailuohjelmaan kuuluvissa sikaloissa, joissa tauti on lakisääteisesti vastustettava
- 33) *Clostridium perfringens* -tyyppi C -tartunta, muissa kuin vapaaehtoiseen sikaloiden terveystarkkailuohjelmaan kuuluvissa sikaloissa, joissa tauti on lakisääteisesti vastustettava
- 34) kapi (*Sarcoptes scabiei* var. *suis*), muissa kuin vapaaehtoiseen sikaloiden terveystarkkailuohjelmaan kuuluvissa sikaloissa, joissa tauti on lakisääteisesti vastustettava
- 35) sikaruusu 36) ödeematauti

Hevosten taudit

- 37) hevosinfluenssa
- 38) pääntauti
- 39) rinopneumoniitti (virusabortti)
- 40) virusarteriitti

Lampaiden ja vuohien taudit

- 41) enterotoksemia (*Clostridium perfringens* tyyppi D)
- 42) Borderin tauti
- 43) sorkkamätä

Siipikarjan taudit

- 44) AE (avian encephalomyelitis)
- 45) Gumborotauti
- 46) kanakolera
- 47) leukoosi
- 48) Marekin tauti
- 49) sinisiipitauti

Turkiseläinten taudit

- 50) kettusyyhy (*Sarcoptes scabiei* var. *vulpis*)
- 51) minkkien virusripuli
- 52) penikkatauti
- 53) plasmasytoosi

Mehiläisten taudit

- 54) akariaasi (*Acarapis woodi*)
- 55) nosematoosi (*Nosema apis*)
- 56) toukkamätä
- 57) varroatoosi (*Varroa jacobsoni*)

Kalojen ja rapujen tauti

- 58) lohikalojen paisetauti, muilla kuin suojatuilla vesistöalueilla, joilla tauti on lakisääteisesti vastustettava
- 59) *Gyrodactylus salaris* -tartunta, muilla kuin suojatuilla vesistöalueilla, joilla tauti on lakisääteisesti vastustettava
- 60) kalojen *Yersinia ruckeri* -tartunta
- 61) lohikalojen tarttuva ihotulehdus (ASA, *Aeromonas salmonicida* var. *achromogenes*)
- 62) lohikalojen epätyypillinen paisetauti (ASS, atyyppinen *A. salmonicida*)
- 63) rapurutto

Lemmikkieläinten taudit

- 64) kissarutto
- 65) koiran kettusyyhy
- 66) koiran penikkatauti

LIITE 8. Kartoitustutkimukset Suomessa vuonna 2002

Nautojen kartoitustutkimukset	Tutkimusten määrä	Positiivisia tiloja
BVD (bovine viral diarrhoea) tankkimaitonäytteet verinäytteet lihanaudoista	19870 2816	58 vasta-ainepos.lypsykarja: joista 5 uusia) 7 kpl va.pos.lihakarjoja
Luomistauti (Brusella abortus) tankkimaitonäytteet verinäytteet lihanaudoista	3078 277	0 kpl
IBR (naudan tarttuva rinotrakeiitti) tankkimaitonäytteet verinäytteet lihanaudoista	19870 2816	0 kpl
Leukoosi tankkimaitonäytteet verinäytteet lihanaudoista	19870 2816	0 kpl
Sikojen kartoitustutkimukset	Tutkimusten määrä	
Aujeszkyn tauti	18284	0 kpl
Luomistauti (Brucella suis)	15042	0 kpl
PRRS (porcine reproductive and respiratory syndrome)	5605	0 kpl
Sikainfluenssa	5306	0 kpl
Sikarutto	5665	0 kpl
Sikojen vesikulääritauti (SVD)	5342	0 kpl
TGE (sikojen transmissible gastroenteritis)	17084	0 kpl
Lampaiden kartoitustutkimukset	Tutkimusten määrä	
Luomistauti (Brusella melitensis)	4255	0 kpl
Vuohien kartoitustutkimukset	Tutkimusten määrä	
Luomistauti (Brusella melitensis)	1143	0 kpl
Siipikarjan kartoitustutkimukset	Tutkimusten määrä	
Newcastle tauti	5185	0 kpl
TRT (turkey rhinotracheitis)	5204	0 kpl
Kalojen kartoitustutkimukset	Tutkimusten määrä	
Kalojen bakteeriperäinen munuaistauti (BKD):		21 kpl
EU/ bakteeriviljely laitoksia/kaloja	94/5997	
EU/ silmämääräinen laitoksia/kaloja	20/824	
Kalojen verenvuotoseptikemia (VHS), tarttuva kalojen vertamuodostavan kudoksen kuolio (IHN) ja kalojen tarttuva haimakuoliotauti (IPN):		14 laitokselta eristetty VHS- virus ja 5 laitokselta IPN- virus
sisävesilaitoksia/pooleja*	72/464	
merilaitoksia/pooleja*	61/489	
luonnonravintolammikkolaitoksia/pooleja*	38/224	
karpin kevätviremia (SVC):		
sisävesilaitoksia/kaloja	2/450	0 kpl

*yksi pooli sisältää noin 10 kalaa

LIITE 9. Elävien eläinten, alkioden ja siemennesteen maahantuonti Suomeen vv. 1998-2002

Tuotantoeläinten tuonti vuosina 1998-2002				
Vuosi	Naudat¹	Biisonit¹	Lampaat¹	Siat²
1998	137	31	0	0
1999	149	11	0	0
2000	83	13	0	0
2001	76	7	0	34
2002	289	0	21	79
Vuosi	Untuvikot³	Strutsit¹		Kalat (kg)¹
1998	252 979	52		0
1999	50 348	58		0
2000	54 043	0		202 000
2001	80 894	0		142 700
2002	81 080	60		0

¹ Kaikki tuonnit EU:n jäsenmaista.

² Tuonnit 2001 Saksasta ja Norjasta; 2002 Norjasta

³ Tuonnit EU:n jäsenmaista, Norjasta, USAsta ja Kanadasta

Naudan sperman ja alkioden tuonti vuosina 1998-2002		
Vuosi	Sperma (annosta)	Alkiot (kpl)
1998	32 858 ¹	-
1999	53 955 ¹	288 ³
2000	53 230 ²	41 ¹
2001	85 065 ²	51 ¹
2002	64 959 ²	77 ¹

¹ Kaikki tuonnit EU:n jäsenmaista.

² Tuonnit EU:n jäsenmaista ja USA:sta

³ Tuonnit EU:n jäsenmaista ja Kanadasta

LIITE 10. Kotieläinten sisämarkkinakauppaa koskevat direktiivit

1) Naudat ja siat (64/432/ETY)

Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös (1578/1994) eräiden tuotantoeläinten sekä niiden alkioden ja sukusolujen eläintautivaatimuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla (Eläinlääkintölainsäädäntö Ea 9)

2) Lampaat ja vuohet (91/68/ETY)

Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös (1578/1994) eräiden tuotantoeläinten sekä niiden alkioden ja sukusolujen eläintautivaatimuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla (Eläinlääkintölainsäädäntö Ea 9)

3) Siipikarja (90/539/ETY)

Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös (1578/1994) eräiden tuotantoeläinten sekä niiden alkioden ja sukusolujen eläintautivaatimuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla (Eläinlääkintölainsäädäntö Ea 9) ja

Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös (14/EEO/1994) elävän siipikarjan ja siitosmunien maastaviennissä Suomesta muihin Euroopan talousalueen valtioihin noudatettavista terveysvaatimuksista (Eläinlääkintölainsäädäntö Ea 20)

4) Kalat ja muut vesiviljelyeläimet (91/67/ETY)

Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös (10/1998) elävien kalojen, äyriäisten ja nilviäisten eläintautivaatimuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla (Eläinlääkintölainsäädäntö Ea 13)

5) Hevoset (90/426/ETY)

Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös (598/1994) eläintautien leviämisen ehkäisemisestä Suomen ja muiden Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden välillä tapahtuvan hevosten maahantuonnin ja maastaviennin yhteydessä (Eläinlääkintölainsäädäntö Ea 10)

6) Muut eläimet (92/65/ETY)

Maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintä- ja elintarvikeosaston päätös (27/1995) eräiden eläinten ja tavaroiden eläintautivaatimuksista Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla (Eläinlääkintölainsäädäntö Ea 8)

ELÄINTAUDIT, JOIDEN OSALTA EY-LAINSÄÄDÄNTÖ EDELLYTTÄÄ TUTKIMUKSIA SISÄMARKKINAKAUPASSA, MUTTA JOIDEN OSALTA VOIDAAN MYÖNTÄÄ POIKKEUKSIA TAUTIVAPAAN MAAN / TUOTANTOTILAN ASEMAN PERUSTEELLA

Tautivapaan maan asemaa hakevan jäsenmaan on täytettävä EY:n erikseen direktiiveissään säätämät vaatimukset sekä hyväksyttävä asema pysyvässä elintarvikeketjua ja eläinten terveyttä käsittelevässä komiteassa. Vapauden saavuttaneesta maasta eläimiä muihin EU-maihin viettäessä ei eläimiä tarvitse erikseen tutkia kyseisen taudin varalta ja/tai niiden ei tarvitse täyttää muita erikseen kyseisen taudin varalta määrättyjä vaatimuksia.

1) Naudat

- *tuberkuloosi**
- *luomistauti (Brucella abortus)**
- *tarttuva leukoosi**
- *BSE*

2) Lampaat ja vuohet

- *luomistauti (Brucella melitensis)**
- *scrapie (uusi hakemus laadittava talven 2003-2004 aikana uusien EU- säädösten mukaisena)***

3) Kalat

- *VHS (tutkimusohjelma kesken Suomen ja Venäjän välisessä rajavesistössä, minkä vuoksi viennissä noudatettava tutkimusvaatimuksia)**
- *IHN (tutkimusohjelma kesken Suomen ja Venäjän välisessä rajavesistössä, minkä vuoksi viennissä noudatettava tutkimusvaatimuksia)**

**ELÄINTAUDIT, JOIDEN OSALTA EY-LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ EI TUTKIMUS-
VAATIMUKSIA SISÄMARKKINAKAUPASSA, MUTTA YKSITTÄISILLÄ
JÄSENMAILLA MAHDOLLISUUS VAATIA NK. LISÄVAKUUKSIA JOKO
TAUTIVAPAAN MAAN / TUOTANTOTILAN ASEMAN TAI KÄYNNISSÄ OLEVAN
VASTUSTAMISOHJELMAN PERUSTEELLA**

Lisävuodet voidaan myöntää jäsenmaan selvitysten perusteella. Lisävuodusaseman saanut jäsenmaa voi asettaa kyseisen taudin varalta erityisehtoja tuonnille. Jos hakemus perustuu maan vapautteen kyseisestä taudista, eivät toisaalta muut vastaavan taudin suhteen lisävuodusaseman saaneet maat voi vaatia näitä lisäehtoja kyseiseltä jäsenmaalta. Jos hakemus perustuu vastustamisohjelmalle lisäehdot tulee täyttää. Lisävuodet tuonnissa noudatettavine ehtoineen on hyväksyttävä pysyvässä elintarvikeketjua ja eläinten terveyttä käsittelevässä komiteassa.

1) Naudat

- *Infectious bovine rhinotracheitis (IBR)**

2) Sika

- *luomistauti (Brucella suis)***
- *Aujezskyntauti**
- *Transmissible gastroenteritis (TGE)**

3) Siipikarja

- *Newcastlentautili (rokotusvapaa status)**
- *TRT**
- *salmonelloosi**

4) Lampaat ja vuohet

- *maedi-visna/CAE*
- *tarttuva agalaktia*
- *paratuberkuloosi*
- *kasööri lymfadeniitti*
- *pulmonaari adenomatoosi*

5) Kalat ja äyriäiset

- *IPN***
- *Karpin kevätviremia***
- *BKD (bakteeriperäinen munuaistauti)***
- *Paisetauti***
- *Yersinioosi (ERM)*
- *Gyrodactylus salaris -tartunta***
- *Rapurutto*

* Suomelle on virallisesti myönnetty kyseinen asema

** Suomen hakemusta ei ole vielä käsitelty

LIITE 11. BRS-epidemiaan aiheuttamat alkuvaiheen kustannukset MTK:n selvityksen mukaan

Veikko Kempin (MTK) laatima selvitys nautojen keuhkotulehduksen BRSV aiheuttamista taloudellisista tappioista

Asia: Nautojen keuhkotulehdusepidemian (BRSV) kartoitus

MTK kartoitti kevättalven 2000 aikana nautojen keuhkotulehdusepidemian (BRSV) aiheuttamia taloudellisia vahinkoja nautatiloille. Tuottajilta tiedusteltiin senhetkistä arviota taudin aiheuttamista

taloudellisista menetyksistä. Saadut vastaukset (155 kpl) olivat pääasiassa Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalta. Vastauksia saatiin lisäksi Ylä-Savosta, KeskiSuomesta ja Lapista. Tilakohtaiset menetykset vaihtelivat muutamasta tuhannesta n. 60.000 markkaan. Keskimäärin tilakohtaiset menetykset olivat n. 10.000 markkaa. Pitää huomioida että vastaukset edustivat ainoastaan "jäävuoren huippua" koska ainoastaan osa tiloista ilmoitti tappioista, kaikkia tappioita ei osattu arvioida ja koska tautipurkaus oli kesken.

Tuotannon menetyksinä ilmoitettiin;

1.) maidontuotantotappiot 15 - 50 % 1-3 viikon ajan ja osalla tiloista tuotos jäi normaalia aiemmalle tasolle

em. pidemmäksi aikaa (noin 45 % ilmoitetuista tappioista),

2.) menetettyä kasvua ja laatuluokkia (suuruutta ei osattu arvioida) ,

3.) kuolleiden eläinten arvo (noin 45 % ilmoitetuista tappioista; 60 kpl lypsylehmä, 110 kpl vasikka, 10 kpl sonni/teurashieho),

4.) ongelmat välitysvasikoiden myynnissä ja saatavuudessa, (suuruutta ei osattu arvioida)

5.) muut kulut lähinnä eläinlääkintäkulut ja ylimääräinen työ tilalla (noin 10 % kuluista)

6.) Jälkitautilien vaikutus (suuruutta ei osattu arvioida) Tilojen vakuutusturva kattoi vain murto-osan menetyksistä. Taloudelliset menetykset jäivätkin pääosin tilojen itsensä katettavaksi. Kartoituksen varmennettua että kyseessä on nautakarjatalouden pahin tautiepidemia vuosiin ja että taloudelliset menetykset nousevat useisiin miljooniin markkoihin esitti MTK viranomaisia käynnistämään toimenpiteet, joilla rajataan taudin eteneminen ja:* selvitetään taudin todellinen laajuus ja sen aiheuttamat taloudelliset menetykset selkeytetään viranomaisten ja sidosryhmien työnjakoa vastaavissa tautitilanteissa

- selvitetään yhteiskunnan mahdollisuudet tukea tiloja, jotka ovat kärsineet tilan olosuhteisiin nähden huomattavia taloudellisia menetyksiä

MMM:n vuonna 2003 julkaisemat työryhmämuistiot
(ISSN: 0781-6723)

- 2003:1 Kasvilajikeasioita käsittelevä työryhmä, ISBN 952-453-094-5
- 2003:2 Elintarvikkeiden innovaatiotyöryhmän muistio, ISBN 952-453-095-3
- 2003:3 Maataloudellisen tutkimuksen neuvottelukunnan muistio:
Maatalous- ja elintarviketutkimus vuosina 2002-2006, ISBN 952-453-096-1
- 2003:4 Maatalouden rahoitustyöryhmän 2002 muistio, ISBN 952-453-102-X
- 2003:5 Elintarviketalouden laatutietojärjestelmän (ELATI) hankeselvitys,
ISBN 952-453-103-8
- 2003:6 Suurtulvatyöryhmän loppuraportti, ISBN 952-453-104-6
- 2003:6b Slutrapport av storöversvämningarbetsgruppen, ISBN 952-453-137-2
- 2003:7 Maatalouden ympäristötuen seurantaryhmän väliraportti, ISBN 952-453-111-9
- 2003:8 Öljykasvistrategia, ISBN 952-453-119-4
- 2003:9 Mikrobilääkkeiden käyttösuositukset eläinten tärkeimpiin tulehdus- ja tartuntatauteihin, ISBN 952-453-120-8
- 2003:10 Ehdotus ympäristöterveydenhuollon laboratorioihin kohdistuvista viranomaisvaatimuksista, ISBN 952-453-121-6
- 2003:11 Metsätuhotyyöryhmän muistio, ISBN 952-453-122-4
- 2003:12 Kalataloudellisten istutus- ja maksuvelvoitteiden toimeenpanoa ohjeistavan työryhmän raportti, ISBN 952-453-123-2
- 2003:13 Ehdotus periaatepäätökseksi elintarvikevalvonnan kehittämisestä, ISBN 952-453-124-0
- 2003:14 Kananmunien tuotantostrategia, ISBN 952-453-125-9
- 2003:15 Selvitys Ylä-Lapin metsä- ja porotalouden etujen yhteensovittamisesta, ISBN 952-453-127-5
- 2003:16 Elintarvikkeiden laatutietojärjestelmän ELATI Hankehallinnoinnin ohje Helsinki 2003, ISBN 952-453-130-5
- 2003:17 Sokeristrategian väliraportti
ISBN 952-453-131-3
- 2003:18 MMM:n geenitekniikkastrategia ja toimenpideohjelma vuosille 2003-2007
ISBN 952-453-132-1

- 2003:19 Kalaterveys 2008 – kalatautien torjuntastrategiat
ISBN 952-453-134-8
- 2003:19b Fiskhälsa 2008 – strategier för bekämpning av fisksjukdomar
952-453-142-9
- 2003:20 Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan maksupolitiikkatyöryhmän muistio
ISBN 952-453-148-8

ISBN 952-453-149-6
ISSN 0781-6723